

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR: ANKARA ÇOCUK EVLERİ
ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Derya KETEN

MAYIS 2017

**KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR: ANKARA ÇOCUK EVLERİ
ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA**

DERYA KETEN

TARAFINDAN

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ**

**SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

MAYIS 2017

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tez Adı
Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma

Tez Yazarının Adı
Derya KETEN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Savunma Sınav Tarihi

12 Mayıs 2017

Tez Danışmanı Adı
Emrah AKBAŞ

Jüri Üyelerinin Adı

Doç. Dr. Ercüment ERBAY

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

Yrd. Doç. Dr. Nergis DAMA

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Tezi Onaylayanın Adı
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Tez Onay Sayfası

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL
Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Ercüment ERBAY (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet)

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ (YBÜ, Sosyoloji)

Yrd. Doç. Dr. Nergis DAMA (YBÜ, İktisat)

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıp ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı : Derya KETEN

İmza

:

ÖZET

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR: ANKARA ÇOCUK EVLERİ ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

KETEN, Derya

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Politika Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi : Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

Mayıs 2017, 136 sayfa

Ülkemizde kurum bakımı, uzun yıllar korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması konusunda akla ilk gelen yaygın bir hizmet türü olmuştur. Kurum bakımı, temel ihtiyaçlar olan beslenme, giyim ve barınma ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da aile ortamı ile benzerlik göstermediği ve bilişsel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları yeterince karşılayamadığı anlaşılmıştır. Kurum bakımının olumsuz yönlerini gidermek amacıyla çocukların fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra toplumla entegrasyonu sağlanmış, ayakları üzerinde durabilen, geleceğe umutla bakabilen, yaşamının her devresinde ihtiyaç duyacağı kazanımları elde etmiş ve bilişsel, sosyal, psikolojik yönden gelişimini sağlamış sağlıklı bireyler yetiştirmek için korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet modeli olarak çocuk evi hizmeti ortaya çıkmıştır.

2000 yılında pilot uygulama ile başlayan çocuk evleri hizmeti hedeflenen olumlu sonuçları vermesi ile 2005 yılından itibaren ülkemizde korunmaya muhtaç çocuklar için verilen yaygın bir hizmet modeli olmuştur. Aile yanında bakım hizmetlerinden faydalanması hiçbir şekilde mümkün olmadığı durumda zaruri bir hizmet olarak görülen çocuk evi hizmeti diğer kuruluş bakım hizmetleri arasından tercih edilen ve önemsenen bir hizmettir. Bu çalışmada yaygınlaştırılan ve tercih edilen çocuk evi hizmetine geçişin dezavantajlı görülen kurum bakımından hangi durumlarda farklılık gösterdiği, beklenen hedefleri

karşılıklı karşılamadığı, çocuklar tarafından çocuk evlerinin nasıl görüldüğü, çocukların bu hizmete karşı düşünce, tutumu ve çocuk evleri hizmetine genel bakışı ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada betimsel ve gerçekçi bir tablo ortaya koymak için çocukların görüş ve tecrübelerini doğrudan öğrenmek için görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Çocuk evleri hizmetine karşı düşünce, algı, yorum, görüş, tutum ve değerlerini açığa çıkaran 13-17 yaş aralığındaki 11 kız ve 13 erkek çocuğu, 3 bakım elemanı ve 1 bakanlık yetkilisi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde çocukların çocuk evini nasıl algıladıkları, çocuk evi hizmet modeli işleyişine karşı tutumları, çocuk evinde genel yaşam, çocukların üstlendikleri sorumluluklar, çocuk evinin onlara kazandırdıkları, başta evdeki arkadaşları ve bakım elemanları ile ve sonrasında komşu ve yakın çevre ile iletişimlerinin nasıl olduğu açığa çıkarılmak istenmiştir. Bakım elemanlarıyla yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının çocuklara ve ev işleyişine karşı sorumlulukları, sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukları çözme yolları, çocukların hangi durumda ev ortamına uyum ve uyumsuzluk gösterdikleri ve personelin bu hizmete karşı görüşlerini öğrenmek için sorular yöneltilmiştir. Son görüşme grubu olan bakanlık yetkilisi ile yapılan görüşmede ise çocuk evleri hizmetine geçiş amacı ve süreci, hizmetin uygulanması ve sürdürülebilmesi için yapılan çalışmalar, çocukların daha iyi hizmet alması ve bakım elemanlarının nitelikli hizmet vermesi için planlanan programlar öğrenilmiştir. Elde edilen veriler anlamlandırılmış ve yorumlarda bulunulmuştur. Ortaya çıkan bulgular değerlendirilerek sonuçlar çıkartılmış ve öneriler getirilmiştir.

Bu tez çalışmasının birinci bölümünde girişe yer verilerek araştırmanın problemi, amacı ve önemi belirtilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde çocuk koruma ve korunmaya muhtaç çocuk, çocuğu korunmaya muhtaç duruma getiren sebepler ve çocuk refahını oluşturmanın gerekçelerinden genişçe bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmaya konu olan çocuk evleri hizmeti tam anlamıyla amaç olsa da korunmaya muhtaç çocuklara verilen diğer hizmetler de yer almıştır. Dördüncü bölümü, araştırmanın yapıldığı yer, verilerin toplanması ve uygulama süreci, değerlendirmeyi içeren araştırmanın yöntemi oluşturmaktadır. Araştırmanın beşinci bölümünde bulgular ve tartışma sunulmuştur. Araştırmanın son bölümünde ise çocuk evi hizmetine yönelik sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak, çocuk evleri hizmeti çocukların beslenmesi, giyim, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarını, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını, ilgi, sevgi ve değer gibi duygusal ihtiyaçlarını, ev içi ve yakın çevre iletişimleriyle toplumla iç içe yaşayarak toplumsal ihtiyaçlarını karşıladığı ve gelecekte yaşamlarını kolaylaştıracak belli kazanımları verdiği açığa çıkarılmıştır. Çocuk evi hizmeti çocuklara her türlü imkan sunsa da ev ortamının fiziksel benzerliği dışında duygusal bağ anlamında aile ortamı ile benzerlik göstermediği ve ailenin yerini tutamayacağı çocukların görüşlerinden anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Evi Hizmeti, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Aile

ABSTRACT

CHILDREN IN NEED OF PROTECTION: A QUALITATIVE RESEARCH ON THE CHILD HOMES IN ANKARA

KETEN, Derya

M.A., Department of Social Policy

Thesis Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Emrah AKBAS

May 2017, 136 pages

In our country, the institutional care has been known for many years as a common service for caring and protection of children in need of protection. The institutional care provides for the basic needs such as nutrition, clothing and shelter, yet it has been understood that it doesn't have the similarity with family atmosphere and provide sufficiently cognitive, psychological and social needs. For the purpose of overcoming the negative consequences of the institutional care for children's development, child home service has been come up as a new service model for children in need of protection. In addition to providing the physical needs of children, the aim of this new model is to bring up children being entegrated to society, viable, hopeful for future and having attainment that needs in every sphere of life and so this model contributes to bring up healthy person who has improved themselves in terms of cognitive, social and psychological.

The child home service began with pilot scheme in 2000 and it achieved the target positive results. So the child home service has began to be impemented for children in need of protection since 2005. When the child has no chance to access from family-based care options, the child home service is a compulsory service that is preferred and considered among the other institutional care services. The institutional care has carried disadvantage circumstance and at the result of negative impact there has been a transition to the child

home service. In this study, it is researched that the child home service differs from the institutional care in which position after the transition and satisfy with the target or not. And also this study intends to present the general overview of children about their opinions and approach to child home services.

In this study, it is aimed to present a descriptive and realistic view, so data has been collected through in-depth interviews to find out directly the opinion and experience of children. Eleven girls and thirteen boys of ages ranging between 13-17 years old staying at child homes, three care staff and one authority of ministry have been interviewed and all of them have expressed their opinion, perception, comment, thought, approach and value about the child home service. In interviews with the children, it is intended to reveal how the children perceive the child home, the approach of children to the process of the service, general life at child home, their responsibility, attainment and the relations within the child home, their relations with neighbours and environment. In interviews with care staff, the questions have been asked to learn which responsibility for children and houseworks care staff have. The care staff might face the difficulties fulfilling the responsibility, so it is asked them how they overcome these difficulties. And also the questions are about to determine in which conditions children show adaptation and non-adaptation to home setting and what the personnel think about this service. In the last interview with authority of minister, the purpose of transition to child home service and process is researched and it is intended to determine what kind of the studies for the implementation and sustainability of the service and which projects have been produced to provide the best service for children and the care staff perform qualified service. The data obtained from interviews has been interpreted and commented. By evaluating the findings the results have been get ant the proposal has been brought forward.

In the first part of the study, the problem, purpose and the importance of the research have been stated. In the second part of the study, child protection, the concept of children in need of protection, the factors leading the children to be a child in need of protection, the reasons for creating the child welfare have widely been described. In the third section, the other service for children in need of protection have been discussed although the child home is the subject of this research. The place of research, data collection and the implementation process, the research method consisting of evaluation have been presented

in the fourth section. The fifth part of the study has focused on the findings and discussion. The results about the child home service and the proposal have been given in the last section of the research.

Consequently, it is understood that the child home service provides the physical needs such as nutrition, clothing and shelter, the needs of education and health, the emotional needs such as attention, affection, value, the social needs like communication with homemates and neighbours. It is also revealed that the children achieve the certain attainment which needs in their future life. It is certain that this service provides all kinds of opportunities. But it is considered that the child home isn't like family atmosphere as emotional bond except from physical similarity and the opinions of the children indicates that it is insufficient to compensate for their own family.

Keywords : The child home service, children in need of protection, family

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin hazırlanması sırasında destek olan, alan çalışması konusunda beni yüreklendiren ve analiz aşamasında bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Emrah AKBAŞ'a öncelikli olarak teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın hazırlanmasında ve alan çalışmasının yapılmasında her türlü yardım ve kolaylığı sağlayan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü başta olmak üzere Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi İl Müdürlüğü yetkililerine teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Alan çalışmam boyunca ziyaret ettiğim evlerde samimi ve gönüllü olarak çalışmama dahil olan ve en büyük katkıyı veren Ankara çocuk evlerinde bulunan çocuklarımıza, yine çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen ve çocuk evi hizmeti ile ilgili bilgi ve tecrübelerini paylaşan fedakarca görev yapan çocuk evi sorumlusu ve bakım elemanlarına da gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, bugünlere gelmemde büyük emekleri olan ve hayatımın her döneminde beni destekleyen çok kıymetli annem Sündüs KETEN ve babam Adem KETEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	x
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problemi	3
1.2.Araştırmanın Amacı	4
1.3.Araştırmanın Önemi	5
BÖLÜM 2	7
KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Çocuk Koruma ve Ailenin Çocuk Üzerindeki Önemi	7
2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuk	9
2.2.1. İhmal ve İstismar	13
2.2.1.1. Fiziksel İhmal	15
2.2.1.2. Duygusal İhmal	15
2.2.1.3. Sosyal İhmal	15
2.2.1.4. Cinsel İhmal	16
2.2.1.5. Fiziksel İstismar	16
2.2.1.6. Duygusal İstismar	16
2.2.1.7. Cinsel İstismar	17
2.3. Çocuk Refahı	17
2.3.1. Ulusal ve Uluslararası Alanda Çocuk Refahına Yönelik Düzenlemeler	18
2.4. Aile ve Çocuk Refahının Oluşmasına Gerekçeler	19
BÖLÜM 3	23

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YÖNELİK VERİLEN HİZMETLER	23
3.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Koruma ve Bakım Türleri	23
3.2. Çocuğun Aile Yanında Bakım Hizmetleri	26
3.2.1. Ayni Nakdi Yardımlar/ Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri.....	28
3.2.2. Koruyucu Aile.....	30
3.2.3. Evlat Edinme.....	34
3.2.4. Koruyucu Önleyici Hizmetler.....	36
3.2.4.1. Ücretsiz Bakım Hizmeti.....	37
3.2.4.2. Çocuk Destek Merkezleri.....	38
3.3. Korunmaya Muhtaç Çocuğa Yönelik Hizmet Veren Kuruluş Bakım ve Türleri.....	39
3.3.1. Çocuk Yuvaları	39
3.3.2. Yetiştirme Yurtları	40
3.3.3. Sevgi Evleri/ Çocuk Evleri Sitesi	40
3.3.4. Çocuk Evleri	41
3.4. Kışla Tipi Kurumlardan Ev Tipi Kurumlara Geçiş	41
3.5. Çocuk Evleri ve İşleyişi.....	45
3.5.1. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)	46
3.5.2. Çocuk Evlerinin Hazırlanması ve Fiziksel Koşullar.....	47
3.5.3. Çocuk Evine Çocukların Yerleştirilmesi	50
3.5.4. Çocuk Evi Sorumlusu	51
3.5.5. Bakıcı Anne/Bakım Elemanı	52
BÖLÜM 4.....	54
YÖNTEM.....	54
4.1. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	54
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	55
4.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	55
4.3.1. Derinlemesine Görüşme.....	55
4.3.2. Görüşme Formu ve Görüşmenin Uygulanması.....	56
4.3.3. Görüşmede Elde Edilen Verilerin Kaydedilmesi.....	57
4.4. Araştırmada Verilerin Toplanması	58
4.5. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi	58
4.6. Araştırmanın Etiği ve Sınırlılığı	58
4.6.1. Araştırmanın Sınırlılığı	59

4.7. Araştırmanın Çalışma Takvimi.....	59
BÖLÜM 5.....	61
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	61
5.1. Ev Yaşantısı	61
5.1.1. Ev İşleyişi.....	61
5.1.2. Aile Duygusu	66
5.2. Kurallar	71
5.3. Etkin Katılım.....	74
5.4. Sosyal Hayata Katılım	76
5.4.1. Komşuluk İlişkisi	79
5.4.2. Ev Dışında İletişim.....	82
5.5. Toplumsal Cinsiyet.....	85
5.6. Kazanımlar.....	89
5.6.1. Diğer Kazanımlar (Bilgi, Beceri, Tecrübe vs)	91
5.6.2. Sorun Çözme Becerisi.....	95
5.7. Bakım Elemanları	97
5.8. Bu Evde Olmak yada Olmamak	104
SONUÇ VE ÖNERİLER	107
KAYNAKÇA	121
EKLER	129
EK-A. Çocuklarla Yapılan Görüşme Formu	129
EK-B. Bakanlık Düzeyinde Yapılan Görüşme Formu	131
EK-C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Alınan İzin Belgeleri	132

KISALTMALAR LİSTESİ

ANY	Aynı Nakdi Yardım
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BSRM	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
ÇEKOM	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇH	Çocuk Hakları
ÇHB	Çocuk Hakları Beyannamesi
ÇHGM	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM	Çocuk Destek Merkezi
ÇOĞEM	Çocuk ve Gençlik Merkezi
KBRM	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KMÇ	Korunmaya Muhtaç Çocuk
SED	Sosyal Ekonomik Destek
TMK	Türk Medeni Kanunu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Aile, insanlığın başlangıcından beri var olmuş ve toplumların devamını sağlamaya yönelik etkin olma özelliği ile de varlığı süregelmiştir. Aile, toplumsal huzur, sevgi ve saygı, yardımseverlik ve hoşgörüyü kaynaklık eden bir kurumdur. Aile kurumu, üyeleri için fizyolojik ihtiyaçlarını gideren maddi bir güvenceyken aynı zamanda da birlikte yaşam duygusundan ötürü ihtiyaç olan etkileşim ve duygusal bağ kuran manevi bir güvencedir. Aile, özel ve önemli hisleri sadece kendi üyelerine değil toplum için de kazandırması sebebiyle ayrı bir yere sahiptir.

Sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü toplumu oluşturur düşüncesine inanılmaktadır. Bu düşüncenin temelinde o ailede yetişen çocuk faktörü önemlidir (Yalçın, 2011). Çocukların bakılmasında ve hayata, topluma hazır hale getirilmesinde ailenin önemli bir fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonu yerine getirmiş aile çocuk için değerli bir eğitim kurumu haline gelir (Gümüş, 2014). Aile, toplumun en küçük sosyal yapısı olsa da kurumsal anlamda güçlü ve etkisi büyük bir yapıdır (Nirun, 1994). Ailenin güçlü olması toplumu güçlü kılar. Bugünün çocuğu toplumun geleceğinde rol alacağını düşünürsek çocukların faydalı bir birey olarak yetiştirilmesinin önemi büyüktür. Toplum, ilk eğitim kurumu olan ailede çocuğun kişisel, ahlaki ve sosyal yönden kazanımlar elde etmesini önemser. Hem toplumun hem içinde bulunan bireylerin faydası için ailenin varlığını güçlü kılmak ve aile varlığının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi esastır. İyi yetişmiş bireyler güçlü bir aileyi, güçlü bir aile de güçlü bir toplumu yapılandırır. Bütün bu ilişkili yapıda ailenin sorumluluğu önemli ve etkilidir.

Çocuğun fiziki, duygusal ve sosyal gelişimini sağlamada ailenin rolü büyüktür. Bu gelişimi sağlarken çocuğu yetiştiren ailenin değerleri, sosyo ekonomik durumu ve kültürel düzeyi etkindir. Aile kendi inanç, değer ve düşünce sistemine göre yetiştirdiği çocuğu topluma kazandırır. Sağlıklı ve güçlü olma amacı taşıyan toplum önce aileleri güçlendirecek ve sonra yetiştirilen nesillerin de faydalı ve değerlerine sahip bireyler olmasını sağlayacaktır.

Bireyi her türlü tehlike, risk ve olumsuz durumlara karşı koruyan birincil kurum aile olmasına rağmen aile bazı zaman ve şartlarda başarısız olmaktadır (Erdal, 2014). Toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel değişim yaşamasıyla beraberinde aile kurumu da bu değişimden payını almıştır. Aile bütünlüğünün bozulması, psiko sosyal ve ekonomik nedenler, kentleşme, göç, kadın ve erkeğin sosyal statüsündeki değişim gibi etkenler ailede sorunların çıkmasına neden olmuş ve ailenin sorunla baş edememesi en çok çocukları etkilemiştir. Aile kurumunun değişimi sosyo-ekonomik ve kültür sorunlarından kaynaklı çocuk aile yanında kalma ve büyüme hakkından mahrum kalmakta ve korunmaya muhtaçlık durumu ortaya çıkmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü öncelikle çocukların korunmaya muhtaç çocuk durumuna gelmesinin önüne geçecek hizmetler ve politikalar geliştirmektedir. Aile, çocuklar için ekonomik, psikolojik, sosyal paylaşımların yaşandığı ilk ve etkili ortam olması sebebiyle bu ortamın devamını sağlamak gerekmektedir. Ancak bu gerekliliğin oluşmadığı, aile ortamı yoksunluğu doğduğu durumlarda çocuğun bilişsel, fiziksel, psiko-sosyal gelişimini sağlaması, toplumda iyi birey olarak yetişmesi, olumsuz şartlardan uzak kalmasını sağlayacak kurum bakım hizmeti verilmektedir. Kurum bakımı hizmeti çocukların yararını gözeten kuruluşlar olsa da çocukların toplu şekilde yaşamaları, istek ve ihtiyaçlarının toplu yerine getirilmesi, sosyal uyumu ve becerilerini geliştirmede yetersiz kalmaları, topluma entegrasyonda olumsuzluk yaşamaları gibi bazı dezavantajları barındırmaktadır. Olumsuzlukları gidermek ve kurum bakımı yerine aile ortamına en yakın olacak yeni hizmet modeli geliştirmek ve buna yönelik yeni kuruluşların oluşması gerekmektedir.

Gelişmekte olan bir yapı ve artan genç nüfusa sahip olan ülkemizde korunmaya muhtaç çocuk sayısı da artmaktadır. Artış gösteren bu sayı daha fazla çalışma ortaya koymayı gerektirmektedir (Yaşar & Dağdelen, 2013). Hangi sebeple olursa olsun korunmaya muhtaç duruma gelen çocuğun korunması şarttır.

Çocukların sorunlarını çözmek ve gelişimlerini olumlu yönde desteklemek için korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet modeli sunulur (Yaşar & Dağdelen, 2013). Çocuğun korunmasını sağlamak için ilk başvurulacak yöntem ailenin yanında bakımı için aile temelli destek ve yardım hizmetleridir. Bu hizmetin sağlanamaması durumunda bazen

koruyucu aile ve evlat edinme hizmeti ideal olarak görülürken bazen de çocuklar kurum bakımına yönlendirilerek çocuk yuvaları veya yetiştirme yurtlarında bakımları yapılır. Ayrıca kurum bakımında yeni bir bakım ve koruma yöntemi olan çocuk evleri de korunmaya muhtaç çocuklar için uygulanan bir yöntemdir (Yazıcı, 2012).

1.1. Araştırmanın Problemi

Çocuğun doğmasından başlayıp yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılmasına kadar en etkin sorumlu kurum ailedir. Çocuğun korunması, beslenmesi, sevgi ve şefkat ortamında yetiştirilmesi, eğitim imkanı verilmesi, meslek edinmesinin kolaylaştırılması, kişilik gelişimi kazanması ve topluma faydalı bireyler olmasını sağlamak gibi görevler aileden beklenmektedir. Ancak beklenen bu görevler bazen aileler tarafından yerine getirilememektedir.

Ailelerin çocuk yetiştirme sorumluluğunu yerine getirememesinden kaynaklı bu sorumluluğu üstlenen toplum, çocuklara bakmaya yönelik hizmetler vermektedir (Çiftçi, 2009). Çocuğun bakımı ve korunması ailesi veya yakınları tarafından gerçekleşmiyorsa bu sorumluluk çocuk koruma hizmetleri ile yerine getirilir. Çocuğun aile ortamında yetiştirilmesinin önemi vurgulansa da ailesi tarafından bakımı yapılamayan çocukların arttığı gözlemlenmektedir ve koruma ve bakım hizmeti sorumluluğu devlet tarafından alınmaktadır. Çocuklara şefkat ve merhamet gibi duygusal yaklaşımların gereği kadar ülke ve milletin geleceği için de rasyonel bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Anayasamızda “ Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmü yer almaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/mevzuat/kanunlar>). Bu hükme göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ailesi ile beraber yaşama şansı yakalayamayan çocuklara yönelik koruma altına alma sorumluluğunu üstlenmiştir ve geliştirdiği ve değiştirdiği hizmetleriyle korunmaya muhtaç çocukların faydasına çalışmalarını yürütmektedir.

Ülkemizde kurum bakımı korunmaya muhtaç çocuklara yönelik en temel hizmet olarak

görülmüştür. Uzun yıllar toplumumuzda kurum bakımı korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması konusunda akla ilk gelen yaygın bir hizmet türü olarak bilinir. Ama aile ortamı ile benzerlik göstermeyen kurum bakımı temel ihtiyaçlar olan beslenme, giyim ve barınma ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da zamanında karşılanmadığında ileriki yaşlarda telafisi zor olan bilişsel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları yeterince karşılayamamaktadır. Kurumların çocukların sağlıklı gelişiminde önemli yer tutan bilişsel, sosyal, psikolojik yönlerini olumsuz etkilediği düşüncesiyle korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet model ihtiyacı doğmuştur.

Çocuklara aile yanında bakım hizmetleri sunmak önceliklidir ama bunun mümkün olmadığı durumlarda kuruluş bakımı olan çocuk evi hizmeti uygun görülür. Korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kurumsal bakım hizmetinden çocuk evleri hizmetine geçiş süreci ve aile ortamına yakın şartlar taşıması hedeflenen çocuk evlerinin genel durumun ortaya konması tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada “Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çocuk evlerinde bakımı sağlanan çocuklar bu hizmeti nasıl görmektedir, bu hizmetin başlangıcı ve yaygınlaştırılmasındaki amaç uygulamada nasıl gerçekleşmektedir?” problem cümlesinden hareket edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Korunmaya muhtaç çocuklara verilen kurum hizmetleri eski model olarak mevcut durumun ihtiyaçlarını karşılayamadığı düşünülmüş ve çocuk evi adı altında en çok 6-8 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebileceği, temel gereksinimlerinin karşılanabileceği, toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan çocukların kendine güvenli, geleceğe güvenle bakabilen, kendisini buna azami düzeyde hazırlayan ve gelecek kaygısını en aza indirmiş, arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramları doyasıya yaşayarak öğrenebilecek, toplumla iç içe ve toplumun gerçeklerini bilerek ayakları üstüne basabilen bir gençlik yetiştirmek amacıyla yeni bir bakım modeli yaygınlaştırılmaya başlanmıştır.

Çocuk evleri modelinin geliştirilmesinin altında kurum bakımının dezavantajlı olma nedeni yatmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklara hizmet verilen kurumsal mekanların aile ortamından uzak olduğu düşünülmektedir. Aile, bireylerin hayatlarına yön vererek toplumun devamını sağlaması, değer yargıları, davranışları kuşaklara aktararak sağlıklı

nesillerin oluşmasını sağlamaktadır. Sağlıklı bireylerin olması aile ortamında büyüme fırsatı yakalamış çocukların çokluğu ile ilişkilidir.

Bu araştırmada kurum bakımının dezavantajlı olduğu düşüncesiyle çocuk evi modeline geçiş yapılmasının beklenen hedefleri karşılama durumunu değerlendirmek, teoride yer alan hedeflerin uygulamada nasıl gerçekleştiğini incelemek, özellikle çocukların gözünden çocuk evlerine genel bakışı sağlamak, çocuk evi hizmet modelinin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu temel amaçlar çerçevesinde alt amaçlar şu şekilde belirlenmiştir:

Çocukların evde bir günü nasıl geçtiği, neler yaptıkları sorusundan hareketle evdeki günlük yaşamlarını öğrenmek; evde çocukları mutlu eden şeylerin neler olduğunu ve ev yaşamına yönelik duygularını öğrenerek ne hissettiklerini belirlemek; aile ortamı ile benzerlik veya farklılık gösteren noktaları çocukların bakış açısıyla görerek çocuk evi ortamının çocuklar tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak alt amaçlar arasında yer almaktadır.

Çocuklara sunulan sosyal, kültürel imkanların neler olduğunun yanı sıra çocukların üstlendikleri sorumlulukları açığa çıkarmak; yaşam içinde ihtiyaç duyacağı hangi bilgi, becerileri kazandığını ortaya koymak; komşuluk ilişkileri ile beraber çocukların ev içinde ve dışındaki iletişim kanallarının neler olduğunu saptamak diğer alt amaçlar olarak belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kışla tipinde olumsuzluklar barındıran çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu hizmetinde değişikliğe giderek çocukların yüksek yararını gözeterek çocukların bütün olarak gelişimini sağlamak, sağlıklı bireyler yetiştirmek amacıyla “Çocuk Evi” hizmet modelini başlatmış ve yaygınlaştırmıştır. Yaygınlaşan çocuk evleri ile beraber çocuk yuvası ve yurt sayısında azalma görülmektedir. Diğer kurum bakım hizmetlerinde azaltmaya gidiş en iyi uygulanacak hizmet modeli olarak çocuk evlerinin benimsendiğini göstermektedir. Ancak benimsenen bu modelin işleyişinin nasıl olduğu ve çocuk evlerinin kuruluş amacına ne ölçüde uyum sağladığı konusunda az sayıda bilimsel değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu

araştırma ile ocuk evlerinin genel durumu, ocuk evine geçişteki amaçların gerçekleşme durumu saptanırken karşılaşılan aksaklıkların giderilmesini ve ocuk evi hizmetinin çocuklar yararına beklenen hedeflere ulaşılmasını sağlayacak önerilere yer verilmiştir.

Ayrıca, bu çalışmada ocuk evleri hizmetinin varlığının dile getirilmesi, hizmetten yararlanan çocukların ocuk evi hizmetine dair ne dūřündükleri de sunulmuştur. ocuk evi hizmetinin yararlanıcılarından başka bu hizmeti üreten ve çocuklar adına çocukların yüksek yararını gözeten politika uygulayıcılarının perspektifinden de bakılması bu çalışmayı önemli kılacaktır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Koruma ve Ailenin Çocuk Üzerindeki Önemi

Çocuk koruma, dünyadaki tüm toplum ve kültürlerin paylaştığı bir değerdir (Schene, 1998). Canlılar arasında en çok başkasına ihtiyaç duyan çocuk, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının anne ve babası tarafından karşılanmasını bekler. Anne baba tarafından yeme içme, uyku, dinlenme, sevgi ve şefkat, temizlik, eğitim ve sosyal ihtiyaçları zamanında ve çocuğun özelliğine göre karşılanır (Üçüncü, 2001). Biyolojik ihtiyaçların karşılanması ruh halinin de iyi olmasını destekler.

Çocuğun doğmasından başlayıp yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılmasına kadar en etkin sorumlu kurum olan aile, çocuğunun ilgi ve becerilerini geliştirmek, toplumun normlarını öğretmek, bir birey olarak hayata hazırlamak gibi sorumlulukları taşır (Gökçe, 1996). Çocuğun korunması, beslenmesi, sevgi ve şefkat ortamında bakımının yapılması, eğitim imkanı sunularak meslek edinmesinin kolaylaştırılması, kişilik gelişimi kazanması ve topluma faydalı bireyler olmasını sağlamak aileden beklenen görevlerdir (Yörükoğlu, 2007). Bu yüzden çocukların fiziksel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları için sağlık hizmetlerinden; iyi yetişmiş bireyler olmaları için eğitim hizmetlerinden azami faydalanmaları öncelik verilecek hususlardır (Gölcüklü, 1970). İyi yetiştirilmiş bir birey hem aile hem de toplum için gereklidir. Toplumun donanımlı ve her yönden gelişmiş bireylerden oluşması ailenin çocuk yetiştirme tarzı ile ilişkilidir.

Çocukların hayattan keyif almaları, kendi yeteneğini geliştiren, üretken ve mutlu yetişkin olmaları için onların fiziksel, duygusal ve toplumsal ihtiyaçlarının giderilmesi şarttır. Duygusal ihtiyaçlarla birebir ilişkili olan toplumsal ihtiyaçlar, çocukların hem akran

gruplarında hem aile fertleriyle iletişim kuracak imkanlar verilmesi, toplumda davranış biçimleri oluşturma, toplumda problem durumlarında mücadele etme yollarını içerir. Bu ihtiyaçların giderilmesinde anne baba önemli bir görev üstlenir (Ekşi, 1990). İnsan gelişimi bütün olarak düşünüldüğünde duygusal gelişim, bilişsel ve fiziksel gelişimden önce gelişir. Duygusal gelişimin sağlıklı oluşması diğer gelişimlerin temelini oluşturur (Bıyıklı, 1995). ÇHS 6. maddesinde yer alan çocuğun hayatta kalması ve gelişimini sağlaması için çaba gösterilmesi gereği vurgulanmıştır (<https://www.unicef.org/turkey/crc/>). Bu madde de gösteriyor ki çocuğun öncelikli olarak duygusal gelişimi ile diğer tüm gelişimlerini sağlamaları konusunda hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Çocuğun bakımı, beslenmesi, barınması, giyimi gibi fiziksel ihtiyaçlar, ilgi görmesi, sevilmesi, değer verilmesi gibi duygusal ihtiyaçlar ve kendini ifade etme, toplumda yer alma, yakın çevresi ile etkileşimde bulunma gibi toplumsal ihtiyaçlarının giderilmesi çocuğun her yönden sağlıklı bir birey olması açısından faydalıdır.

Aile, bireyin sevgi ihtiyacı, güven duygusu, sorumluluklarını bilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, gelecek için hazır olmasını sağlaması açısından önemlidir. Bireyin öğrendikleriyle olgunlaşması ve sosyal hayatta yer alması aile ortamında mümkündür (Duman, 2001). Çocuk ailede öğrendikleri ve kazanımları ile yaşamını sürdürmede başarılı sağlayacaktır.

Bireylerin duygusal gelişimi ile ilgili tecrübeleri ailede başladığı gibi bilişsel gelişim de aile içinde şekillenir ve öğretilir (Nirun, 1994). Aile içi ilişkilerin güçlü olması çocuğun bilişsel gelişimini de etkiler. Okul başarısı yüksek olan çocukların anne ve baba ile yakın ve nitelikli ilişkiler kurduğu söylenmektedir. Ebeveynin ilgisiz olması veya hiç olmaması durumunda çocuk fiziksel ve ruhsal uyumsuzluk gösterme eğilimindedir (Yavuzer, 2012). Çocuğun aile ortamında sağlıklı ilişkilerde bulunma şansı yakalaması onu her alanda olumlu sonuçlar almasını tetikler.

Ailede öğrenilen ilk duygu olan sevgiyi çocuk anne babasından görmek ister. Çocuk öncelikle sevgi, ilgi ve güven ihtiyacını giderme maksatlı ebeveynle ilişkisini yürütür (Canatan & Yıldırım, E., 2013). Çocuk benimsenmek, özel hissetmek, değer verilmek ister. Anne babanın eksik veya hiç sevgi göstermesi, değer vermemesi çocukta dışlanmış ve önemsiz olduğu hissi oluşturur. Ailede ilgisizlikle karşılaşması onu dış dünyada da itilmiş

biri olduğu, küskün ve uyumsuz olduğu hissine iter (Yavuzer, 2012). Çocuk fke, üzüntü, korku ve endişe, nefret gibi olumsuz duygularla beraber sevinç, mutluluk, empati, umut gibi olumlu duyguları öğrenme ve yaşama imkanı bulacak ilk ortam ailesidir (Şirin, 2012).

2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuk

Hem ulusal hem uluslararası hukuki boyutta korunmaya muhtaç çocuk tanımları ve korunmaya muhtaç çocuklara yönelik düzenlemeler mevcuttur.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) 185. maddesinde eşler çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce zen göstermek ve ana babanın her biri çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla sorumlu tutulmuştur. Yine TMK 340. maddesine göre anne ve babalar çocuğu olanaklarına göre eğitmek ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal geliŐiminin sağlanması ve korunmasıyla özellikle bedensel ve zihinsel zrl olanların, yetenek ve eğilimlerine uygun düŐecek ölçüde, genel ve mesleki bir eğitim sağlamak durumundadır (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar>). Türk Medeni Kanunu'nda çocuğun korunmasında öncelikle sorumluluk anne ve babaya verilmiştir.

Türk Medeni Kanununun (TMK) 347. maddesi gereğince çocuğun bedensel ve zihinsel geliŐmesinin tehlikede bulunması veya manen terk edilmiş olması onu korunmaya muhtaç çocuk haline getirir (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar>). Bu durumda hakim kararı ile çocuk anne ve babadan alınır, bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesine göre korunmaya muhtaç çocuk;

Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya Şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar olarak tanımlamaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) 3. maddesi korunmaya muhtaç çocuğu bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen yada suç mağduru olan çocuk şeklinde tanımlamaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Çocuğun korunup bakılmasında ailesi olup olmadığı, zengin olup olmadığı, suçlu veya suçsuz, engelli veya engelsiz olması önemli değildir. Her çocuk doğduğu andan itibaren korunmaya muhtaçtır.

“Kimsesiz ve yoksul çocuk” kavramı korunmaya muhtaç çocuk kavramı olarak değişmiştir. Korunmaya muhtaçlık sadece kimsesiz ve yoksul olmak ile sınırlandırılmamış, çocukların yeme içme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra sevgi ve ilgi gibi ihtiyaçlarının da olduğu düşünülerek kapsam genişletilmiştir (Koşar-Güran, 1987). Çocuğun bu ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanması bazen mümkün olmamaktadır. Bazen uç noktada aile örnekleri ile karşılanmaktadır. Bir yandan çocuğun ihtiyaçları fazlasıyla yerine getiren aileler varken, bir yandan da çocuğun ihtiyaçlarına ya duyarsız kalan aileler ya da ekonomik yoksunluktan ihtiyaçları karşılayamayan aileler vardır. İnsan haklarına dayalı, eşitliği ve özgürlüğün varlığının olması gerekliliğine inanılan, herkesin insanca yaşama hakkı olduğu savunulan günümüzde tüp bebek yöntemi ile çocuk sahibi olmak isteyen anne babalar varken, diğer yandan da istenmeyen gebelik sonucu bakımını üstlenmeyip çocuğunu terk eden anne baba vardır. Fazla beslenmeden rahatsız olan veya teknolojinin getirdiği en yeni oyuncaklara sahip çocuklar varken, en temel gıda ihtiyacını karşılayamayan ve ya hiç oyuncuğı olmayan veya eski oyuncaklara sahip çocukların varlığı da bir gerçektir (Yörükoğlu, 2007).

Toplumlar gelişirken bazı ekonomik ve sosyal sarsılmalar yaşamaktadır. Toplum yapısının değişmesini ve ortaya çıkan sorunları her aile güçlü karşılayamamaktadır (Karacık, 2001). Aile bütünlüğünün bozulması, psiko sosyal ve ekonomik nedenler, kentleşme, göç, kadın

ve erkeğin sosyal statüsündeki değişim gibi etkenler ailede sorunların çıkmasına neden oldu. Ailenin sorunla baş edememesi en çok çocukları etkiledi.

Modern çağda yaşanan toplumsal değişimleri kendi içinde çok olumlu gelişmeler olarak düşünölmektedir. Ancak bu değişimleri aile yapısı içine yerleştirildiğinde uyumsuzluklar karşımıza çıkmaktadır (Kesen, Karakuş & Deniz, 2012). Korunmaya muhtaçlık daha çok toplum yapısının değişimiyle ortaya çıkan geçiş ailelerinin yeni düzene uyum sağlamada başarısız oldukları durumda görülür (Cılga, 1989). Sosyal ve ekonomik değişimi sonucu yaşama uyum sağlamış kendini yeni sisteme dahil eden aileler daha başarılıdır.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş ile babalar köyden şehre iş için göç etmiştir. Hem köyde çocuklarıyla kalan kadın hem de şehre göç eden baba için problem doğmuştur. Doğan problemler ailenin parçalanmasında etkin olmuştur (Gölcüklü, 1970).

Yaşanan toplumdaki değişimler kadının ailedeki statüsünü de etkiledi. Anne ve eş olarak görölen kadın artık sosyal, siyaset, kamusal alanda etkin olan ve evde de erkekle aynı hak ve sorumluluğa sahip bir statü elde etti. Kadın, eğitim hakkını kullanan, çalışma hayatında yer alan, ekonomik geliri ile ev yaşamında rolü olan bir birey oldu (Canatan & Yıldırım, E., 2013). Toplum yaşamındaki değişimler kadının statüsünde olumlu gelişmeler olduğu muhakkaktır. Ailenin en savunmasız varlığı olan çocukların bakım ve korunmasını olumsuz etkilemeyecek değişimlerin her zaman olması gerekmektedir. Ancak iş yaşamında aktif olan ebeveynlerin çocuk bakımını aile dışına çıkarması istenen bir durum değildir.

Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş ile beraber eşler yuva havasını daha çok hissedip başkalarının müdahalesi olmadan yaşam sürdürme, aile içi kararları birlikte verme, çocuklarını yetiştirmede aktif olma gibi fırsatlar yakalamışlardır. Görünen bu fırsatların aksine çekirdek ailede annenin çalışma hayatı içinde olması ev düzeninin devamı ve çocuğun bakımı konusunda problemlere sebep olmaktadır. Problemlerin çözölmesinde eşler karşılıklı gereken özveri ve dayanışmayı göstermezse aile kurumunun sarsılması kaçınılmazdır (Yörükoğlu, 2007).

Aile bakım ve korunmasına ihtiyaç duyan çocuklar, toplumda yaşanan sorunlardan daha çok etkilenen gruptur. Özellikle sosyo ekonomik sorunlardan olumsuz etkilenen çocukların en temel ihtiyaçları giderilemez ve toplumda sağlıklı bireyler olarak yer alamazlar. Risk

altında bulunan bu çocuklar için toplum kendi politik, sosyal ve ekonomik yapısına göre program oluşturur, hizmetler sağlar (Yolcuoğlu, 2013). Aile düzenini kuramıyor, ekonomik problemler ile uğraşıyor, temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanıyor ise çocuğun korunması gerektiği muhakkaktır. Çocuğu korumak, ailenin içinde bulunduğu müşkül durumu iyileştirmekle sağlanabilir (Gölcüklü, 1970). Türk toplumunun temelini oluşturan ailenin yapısını korumak, güçlendirmek ve devamını sağlamak gerektiği anayasamızda vurgulanmaktadır. Aile ekonomik veya sosyal hangi alanda problemle karşılaşıyorsa, hangi konuda işlevini yerine getiremiyorsa o alanda aileye destek vermek, sorunlarını gidermek, kendilerine yeter hale getirmek devletin sorumluluğundadır (Karacık, 2001).

Hayatta kalma mücadelesi veren zor yaşam şartlarında bulunan ailelerin korunmaya muhtaç durumları ilk ve en çok etkilenen çocuğu korunmaya muhtaç çocuk durumuna getirir. Ailede yaşanan sosyal ve ekonomik zorluklar çocuğun aile yapısı içinde yerini farklılaştırır ve bakımı ve yetişmesi toplumsal bir sorun olarak gündeme gelir (Cılga, 1989).

Başta ailenin ekonomik durumu olmak üzere, ailenin demografik özellikleri, eğitim durumları, ebeveynlerin medeni hali, sağ veya ölüm halleri, sosyal ilişkileri, çocuk yetiştirme anlayışı gibi durumlar çocuğun korunmaya muhtaçlık sorununda etkilidir (Cılga, 1989). Başta çocukların sağlıklı gelişimini sağlamak üzere ailenin bireyler arası ilişkileri güçlendirmek, doyuma ulaşmaları, mutlu olmaları ve sosyal yaşama uyum sağlamaya yönelik hedefleri vardır (Koşar, 2001).

Çocukların beden, fikir, ruh ve ahlak gelişimini sağlamada ve eğitiminin verilmesi görevi anne babaya aittir (Gölcüklü, 1970). Aile yapısının parçalanmasıyla her yönü ile hayatı ve konumu değişen çocuk korunmaya muhtaç duruma geldikten sonra eğitimine devam edememe ya da hiç başlayamama, herhangi bir işte çalıştırılma, olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalma gibi sorunlarla karşı karşıya kalır (Cılga, 1989).

Çocuğun güven içinde büyümesi gelecekte toplum içindeki yeri ve karakteri açısından önemli bir payı vardır. İlgi ve sevgi gösterilmesi çocuğa güven hissi veren etkili faktörlerdendir (Gölcüklü, 1970). İlgi ve sevgiyi gösterecek en temel kurum ailedir.

Aile, çocukların benlik kavramı gelişiminde temel oluşturduğu bir gerçektir. Ama aile belli nedenlerle (ölüm, boşanma, psikolojik, sosyo ekonomik) çocuğun benliğinin gelişiminde aktif rol alamıyorsa çocuk korunmaya muhtaç çocuk durumunda olur (Erkan, 1995). Benlik kavramı, doğduktan sonra öğrenme ile gerçekleşen kişinin kendini nasıl görüp algıladığı ve nasıl bir profil oluşturduğu ile ilgilidir. Benlik saygısı, benlik kavramında tanımlanan hali kişinin beğenip benimsemesi ile ortaya çıkar. Benlik saygısının oluşmasında anne baba, bireyin karakteri ve tecrübeleri, çevre etkilidir. Benlik saygısının yüksek olması istenen bir durumdur. Çocuk, kendine değer verilen, kendisiyle iletişim kurulan, duygu ve düşüncelerine önem verilen, ailesinin güvenini ve desteğini alan bir ortamda ise benlik saygısı yüksek olan birey olmasını sağlar (Yavuzer, 2012). Çocuğa güven vermek ona değer verildiğinin gösterilmesiyle olur. Çocuk kendini değerli hissetmesi kişiliğinin gelişiminde de payı olur (Şirin, 2012). Çocuklar nicelik ve nitelik olarak yetersiz rol modelleriyle özdeşim kurmaları ve az ilgi ve sevgi görmeleri, sosyal, psikolojik olarak ihtiyaçlarının tam giderilmemesi sonucu sağlıklı bir benlik gelişimi yaşayamazlar (Üstün & Akman, 2002).

Ülkemizde çocuklar terk edilme, anne-baba vefatı, anne-baba boşanması, anne- babanın ruh sağlığının yerinde olmaması, alkol-madde kullanımı, sosyal yoksunluk, yoksulluk, anne veya babanın cezaevine girmesi gibi sebepler çocuğun korunma altına alınmasını gerekli kılar (Yavuz, 2016). Aile içinde yaşanan ekonomik, sosyal, psikolojik etmenlerin dışında çocuğun ihmal ve istismara maruz kalması çocuğun korunmaya muhtaçlık durumu için diğer bir unsurdur.

2.2.1. İhmal ve İstismar

Aile, fiziksel ve psikolojik gelişimin gösterilmesini sağlayan, bakım ve korunma, güven duygusunun verildiği bir kurumken, maalesef kişinin fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmesine sebep olan şiddetin uygulandığı bir alan olduğu da görülmektedir (Aktaş, 2006). Çocuklara ihmal ve istismarın ilk başta yabancı kimseler tarafından gerçekleştirildiği düşünülse de çocuklar aile içinde ebeveynleri ve kardeşleri tarafından da ihmal ve istismara maruz kalmaktadır. Bundan hareketle ilk başlarda anne baba tarafından terk edilen, anne baba vefatı yada bakmaya kimsesi olmama durumunda kullanılan korunmaya muhtaç çocuk olma durumu genişletilmiştir. Çocuğun bakımı ve korunmasında en etkin

rolü olan aile çocuğunu sağlıklı bir şekilde yetiştiremiyor ve çocuk ailesi tarafından ihmal ve istismara uğruyorsa korunmaya muhtaç çocuk grubuna girmektedir (Beter, 2010). Çocuk Hakları Sözleşmesi 19. ve 39. maddeleri çocuğun anne- babası veya onlardan birinin, yasal vasilerinin veya bakımını üstlenen kişinin bakımı altında iken fiziksel, zihinsel saldırı, şiddet veya suistimal, ihmal veya ihmalkar davranış, aşağılayıcı muamele, ırza geçme dahil her türlü kötü muameleye karşı korunması ve bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesinin sağlanması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemlerin alınmasını gerektiğini işaret eder. Çocukların ihmal ve istismarına karşı başta aile olmak üzere, devlet ve sivil toplum kuruluşlarına büyük görev düşmektedir. Hem ihmal ve istismara çocukların ihmal ve istismara maruz kalmamaları için önleyici çalışmalar hem de ihmal ve istismara maruz kalmış çocukları rehabilite edici, koruyucu çalışmalar yürütmek devletin ve gönüllü kuruluşların görevleri arasında yer almaktadır.

Çocukların ihmal ve istismarı yoksulluk, işsizlik, ve göçün sebep olduğu yabancılaşıma, suç işlemenin artması, aile içindeki şiddetli geçimsizlik ve değerlerin yok olması sonucu daha çok olduğu gözlemlenmektedir (Koç, 2004). Yoksulluk içinde büyüyen çocukların malnütrisyon, hastalık, şiddet, çocuk işçiliği ve diğer risklere maruz kalmaları daha yüksektir. Onlar için eğitim, sağlık alanlarına erişimleri kısıtlıdır. Bu yüzden yoksulluktan kaynaklı problemlerin çözülmesi, daha iyi yaşam koşullarında büyümeleri için bakım ve korunmaya yönelik hizmetlere erişimleri önem kazanır (UNICEF, 2012).

Çocuğun psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyen her türlü eylem istismar alanına girerken; ebeveynin çocukların bakım, yeme-içme, giyim, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçlarını yanlış veya hiç karşılamıyorsa ihmal olarak görülmektedir (Aktaş, 2006). İstismar aktif bir eylem iken; ihmal ise pasif bir olgudur (Akyüz, 2000). İstismar çocuğun bakımından sorumlu kişiler tarafından uygulanan çocukların gelişimine yönelik olan eylem bütünüdür. İhmal ise çocuğa karşı yerine getirilmesi gereken sorumlulukların göz ardı edilmesidir.

Çocuğun gelişimi, toplumda sağlıklı bir birey olması ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorumluluğu olan aile ve toplumun bu sorumluluğu yerine getirmediği durumlar ihmal olmaktadır (Beter, 2010). İhmal, ekonomik yoksunluk bağlantılı yetersiz beslenme,

barınma ve sağlık imkanına erişememe durumunda karşımıza çıkmaktadır (Mandell, 2006).

Daha çok kasıtlı gerçekleşen istismar çocuklara bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimlerini kötü yönde etkileyen davranış Őeklidir. Bazen ailenin hastalık, maddi güçlük gibi çevresel faktörler bazen de ailenin cehaleti sonucu kasıt gütmeden ailenin çocuğuna gereken gıdayı, bakımı ve ihtiyaçlarını giderilmemesi ihmal olduğunu gösterir (oban, 2014).

2.2.1.1. Fiziksel İhmal

ocuk yeterli gıda temini yoksa, güvenliği sağlanamıyorsa, sağlık hizmetine erişemiyor ve ortamında hijyen yoksa fiziksel ihmale maruz kalıyor demektir. Fiziksel ihmal çoğu zaman yoksulluk sonucu olsa da anne baba bazı Şeylere nasıl ulaşılabilir konusunda bilgi ve beceri eksikliğinden de kaynaklanır (oban, 2014).

2.2.1.2. Duygusal İhmal

Çocuğa ihtiyaç olan gereken sevgi, ilgi, Şefkat verilmemesi, sarılıp okşanmaması, çocuğa varlığı hissettirilmemesi, çocuğa kurallar koyma, çocuğun dikte ile karşı karşıya kalması duygusal ihmal yaşadığını gösterir (oban, 2014).

2.2.1.3. Sosyal İhmal

ocuk yaşına uygun davranması en doğal hakkıdır. Çocukluğunu yaşamak için oyun oynamak, anne babasıyla vakit geçirmek, parkta bahçede dışarıda vakit geçirme ihtiyacı hisseder. Anne baba bu ihtiyaçlardan çocuğu alıkoyması, çocuğa sosyalleşmesine ortam sağlayan eğitim imkanı vermemesi sosyal ihmalin varlığını gösterir (oban, 2014).

Çocukların ihmal edildiği toplumda suç işleme oranının fazla olduğu görülmektedir. Olumsuz Şartlar içinde geçirilen çocukluk hayatı ileriki yaşlarda doğal olarak ülke için problem teşkil edecektir (Gölcüklü, 1970). Çocukların iyi yetiştirilmesi sosyal bir meseledir. lke için tehlike arz etmeyen nesil için çocukluk döneminin sağlıklı geçirilmesi üstünde durulması gereken önemli bir konudur.

2.2.1.4. Cinsel İhmal

Çocuğun cinsel gelişimine ait bilgi öğretilmemesi veya cinsel sömürüye karşı gereken özen gösterilmemesi durumunda cinsel ihmalden bahsedilir (Akyüz, 2000).

Her çocuk hayata güzel başlaması, eğitim alması ve çocuğun yeteneklerini geliştirmesine imkanlar sağlanması dünyada prensip edilmiş üç temel hedefdir. Bu üç hedefin çocuk ihmal ve istismarı önlemede yardımcı olacağı düşünülmektedir (Şirin, 2012).

2.2.1.5. Fiziksel İstismar

Aileler disiplin uygulamak isterken yanlış bir tutum sergilemekte ve uygun olmayan kendilerince disiplin yöntemine başvurmakta. Dayak yöntemi bazı ailelerde sık uygulanmakta ve çocuklarda istenen durumu dayak ile sağlayacaklarına inanılmaktadır. Halbuki daha çok istenmeyen durum ortaya çıkmaktadır. Dayak, çocukları saldırgan, öfkeli, duygularını dile getiremeyen, güvensiz bireyler yapar (Yavuzer, 2012). Aile sevgi dili ile disiplini aile içine yerleştirirse, çocuğu ile iletişime geçerek, konuşarak bir ilişki kursa daha etkili olacaktır.

Çocuğa bağırarak, aşağılamak, küfür etmek, güven ve belik saygısını zedeleyecek söz söylemek, odaya kapatmak gibi uygulanan başka bir bilinçsiz disiplin yöntemleri işe yarar sonuç vermek yerine çocukların fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklarını artırmaktadır (Yavuzer, 2012).

2.2.1.6. Duygusal İstismar

Ebeveyn, çocuğu aşağılama, reddetme, yalnız bırakma, korkutma, görmezlikten gelme, duygu ve düşüncesini ifade etmesini engelleme davranışlarında bulunması duygusal istismarın var olduğunu gösterir. Bu tür davranışlar çocukta fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal geriliklere, saldırgan tutum göstermesine, kaygılı olmasına sebep olmaktadır (Yavuzer, 2012).

2.2.1.7. Cinsel İstismar

Erişkin olmayan ve bilinçli olarak rıza gösterebilecek dönemde olmayan çocuklara yönelik rıza olup olmaması veya şikayetçi olup olmamasına bakılmaksızın çocukların cinsel bir obje olarak görülüp cinsel uyarılma, cinsel tatmin ve cinsel davranışın hepsi cinsel istismar olarak kabul edilir (Polat, 2007).

2.3. Çocuk Refahı

Çocuk refahı alanı, çocukların mutlu ve sağlıklı hayat yaşamaları için bedensel ve ruhsal gelişimlerini sağlayan, ilgi ve yeteneklerini keşfedip geliştiren imkanların var olmasıdır. Çocuk ailenin bir parçası, aile de bir toplumun parçası olması sebebiyle aile ve toplum etkileşim içindedir. Toplum öncelikle ailenin sorumluluklarını yerine getirmede ve sorunlarını halletmesinde yardımcı olursa aile refahının oluşmasını sağlar ve aile refahının olması beraberinde çocuk refahını da getirir (Karahana, 2007).

Toplumun huzuru ve sağlığı toplumu oluşturan fertlerin maddi ve manevi iyilik hali ile ilişkilidir. Kendi yaşamında sağlıklı ve mutlu bireylerin çokluğu huzurlu toplumu inşa eder. Sağlıklı çocukluk dönemi geçirmiş fertlerin yetişkinlik döneminde de aynı ruh halinde olduğu saptanmıştır (Gölcüklü, 1970). Hem sağlıklı ve huzurlu toplum isteyen hem de geleceğin toplumunu bugünün çocuğunun inşa edeceği biliniyorsa, mevcut durumda çocuk refahını sağlamak, aile birliğini güçlendirmek, çocuklara mutlu bir çocukluk dönemi yaşatmak tartışılmaz bir şekilde hedef olmalıdır.

Çocuk refahı dar çerçevede aile refahından etkilenirken, geniş çerçevede toplum refahından etkilenir. Aslında bu etkileşim çift yönlüdür. Aile ve toplumun iyilik hali çocuğun iyilik halinden ileri gelir (Gölcüklü, 1970). İyi yetişmiş çocukların inşa ettiği toplum kendilerini yansıtan sağlıklı bir toplum olacaktır. Her birey çocuklukta almış olduğu özelliklerini topluma yansıtır. Ne kadar iyi yetiştirilmiş bireyler olursa o kadar istenen nitelikte toplum olur. Çocuğun fiziksel, ruhsal, ahlaken ve fikren iyi yetiştirilmesinde hem çocuğun hem toplumun çıkarı söz konusudur.

Çocuğun bakımı ve korunması maddi refahı sağlamak (giydirilmesi, doyurulması) maksatı gütmaz. Maddi refah ile gürbüz çocuklar yetiştirilebilir ama her anlamda sağlıklı, psikolojik yönden iyi, eğitim anlamında yetişmiş bireyler olması için yeterli değildir (Gölcüklü, 1970).

Çocuk refahını geliştirmek önce kadının refahı ve sosyal statüsünü sağlamaktır. Daha sonra çocukların özne olduğu hissettirilmesi ve kendi kararlarında özgür olmalarını sağlamak çocuk refahının geliştiğini gösterir (Canatan & Yıldırım, E., 2013).

Ülke zaman içerisinde sosyal ve ekonomik gelişimler yaşar. Gelişmişlik seviyesine göre de çocuk refahı ve çocuk bakışı da değişmektedir. Çocuk refahı alanında yeni düzenlemeler, politikalar ortaya çıkarılmakta ve çocuğun yüksek fayda sağlaması temel alınmaktadır (Yolcuoğlu, 2009). Çocuk refahını sağlama, aileyi güçlendirme, çocuğun yetiştirilmesi, ailenin korunması, ailenin ekonomik ve sosyal değişime uyumu gibi konularda yapılan çalışmalar günümüzde öncelikli üzerinde durulacak alandır. Bu tür yapılan düzenlemeler ülkenin de gelişmişlik seviyesini yükseltmekte ve hem çocuklara hem aileye mutlu ve huzurlu yuva sunmaktadır.

2.3.1. Ulusal ve Uluslararası Alanda Çocuk Refahına Yönelik Düzenlemeler

Toplumun çocuk refahına yaptığı yatırım kültürel-sosyal normlar ve yasal çerçevesinde yerini alır (Schene, 1998). BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (m.19/1) çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin veya bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet, ihmal yada suiistimal dahil her türlü kötü muameleye karşı korunması için devlet yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almakla yükümlü tutulmaktadır (<http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat>).

1982 Anayasası 5. maddesine göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin görevleri arasındadır. Anayasamızın 41. maddesine göre ise de devlet, özellikle anne ve çocukların korunması için ailenin huzur ve refahını sağlamak ile sorumludur (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/mevzuat/kanunlar>). 41. maddede anne ve çocuğun korunması özellikle vurgulanmış ve ülkemizde çocuk refahı konusunda hukuki zeminin olduğu açık ve nettir.

Ülkemizde 1982 anayasası 61. maddesinde korunmaya muhtaç çocuklar, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kesim olarak tanımlanırken; 56. maddesinde devlet tarafından teşkilat ve tesis kurarak korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması amaçlandığı ifadesi yer almaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/mevzuat/kanunlar>).

Aile ve çocuk refahı alanında çocuğun kurum hizmetleri almaya başlamadan önce çocuğun sağlıklı ortamda yetişmesi tatmin edici yaşam sağlaması, ihmal-istismara uğramaması için önleyici hizmetler uygulamak önemlidir (Yolcuoğlu, 2009). Aile sorunları oluşuktan ve kurum için başvuru olduktan sonra uygulanacak hizmetlerin işlevselliği önleyici hizmetler kadar etkili değildir.

2.4. Aile ve Çocuk Refahının Oluşmasına Gerekçeler

Aile çocuğunun olumsuz şartlarla karşılaşmasını değil, onu sosyal ve ekonomik zararlardan korumak ve problemleri durumlardan alıkoymak ister (Nirun, 1994). Ama aile istemediği durumlarla karşı karşıya kalabilir. Aile bazı dönemlerde yaşanan ekonomik, politik ve sosyal olaylardan etkilenir ve yaşanan sürecin sonuçlarına göre yaşam şartları şekillenir Yaşanan ekonomik kriz aile yapısını etkilediği gibi sosyal açıdan da aileyi etkiler. Ekonomik problemlerden dolayı aile, geçim kaynaklarını kullanma yönünü değiştirmekte, aile bütçesi zayıflamakta ve yeni geçim kaynağı arayışı artmaktadır. Ailenin ekonomik durumu onların toplumdaki konumunu, rolünü, çevresi ile ilişkisini de belirleyicisi olmaktadır. Kriz dönemlerinde oluşan sorunların çözülmesi, ailenin desteklenmesi için daha yapıcı ve güçlü hizmet ve programlara gerek duyulur (Cılga, 2001). Aile ile ilgili doğrudan ilişkili olmayan siyasal, ekonomik, kültürel alanlarda yaşanan makro dönüşümlerin yanında, bu alandaki eksiklikler, işsizlik ve yoksulluk sorunu makro sorunlar aile yapısı üzerinde etki yaratmıştır (Başer, V., 2006).

Çocuğun asıl korunması aile içinde anne babası tarafından korunmasıyla olur (Gölcüklü, 1970). Çocuk öz anne baba ile birlikte yaşama hakkına sahiptir. Bu haktan mahrum olan çocuk için herkes acıma duygusu içinde olsa da konu sahip çıkma olduğunda çocuklar öz ailelerinden sonra ikinci defa sahiplenmeme ile karşı karşıya kalır.

Korunmaya muhtaç çocuk ailesi tarafından korunma ve bakımı yapılmadığı gibi toplum yaşamında da korumasız olarak bir risk altındadır. Korumasız olması çocuğu dilencilik, suça yönlendirme, kapkaç, fuhuş gibi olumsuz süreçlere iter (Cılga, 1989). Çocukların bu olumsuz süreçlerin içine itilmesinin önüne geçmek için toplum olarak çocuğun korunmasını önemsemek gerekir. Toplumsal olarak koruma hizmeti nitelikli ve yeterli düzeyde olması çocukların daha uygun koşullarda yaşamasını sağlar. Zaten küçük yaşta kimsesiz ve muhtaç olan çocuğun ayrıca korumasız olmasından kaynaklı sorunlarla karşılaşması ve sorunların üstesinden gelmesi oldukça güçtür.

Sorunlara çözüm bulmak ve başarıya ulaşmak aile ve toplum ile eşgüdümlü hareket etmek ve kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ve halkın dayanışmasıyla mümkün olur (Karahan, 2007). Geleceğin güvencesi olan çocukların kötüye kullanılmamaları, sağlıklı olarak yetiştirilmeleri, her türlü olumsuz durumlara karşı korunmaları için tedbirler alınmış ve yasal olarak haklar sağlanmıştır. Ancak çocuklar sahip oldukları bu hakları bilmedikleri için bu haklara sahip çıkacak aileler ve toplumdur (Yörükoğlu, 2007). Çocuğun değeri, var olan çocuk hakları ve özellikle de uygulanan çocuk hakları ile ortaya çıkar (Erbay, 2011). Çocuk hakları bilinir ve bilgiler davranışa dönüştürülürse o zaman çocukluk anlam bulur ve mutlu bir çocukluk zemini hazırlanır (Şirin, 2012). Toplumun her ferdi sadece kendi çıkarlarını gözetmek yerine toplumun en küçük bireylerin hakkına duyarlı olmalıdır. Esasında çocuk hakları insan haklarının alt bir kategorisidir. İnsan hakları kavramı sıkça dile getiriliyor ve önem atfediliyor. Ama bireyler ne yazık ki çocuk hakları kavram konusunda daha az bilgiye sahiptir.

Sosyal devlet anlayışında bireyin ihtiyaçlarının giderilmesi önceliklidir. Bireyin ihtiyaçlarının karşılanması kadar birey nelere ihtiyaç duyduğu ve bu ihtiyaçlarının karşılanmadığı durumlarda ne tür problemlere maruz kalacağına saptanması da o derece önemlidir (Yolcuoğlu, 2010). Devlet iyi yetişmiş, topluma faydalı ve sorumluluk sahibi bireyler olması için onlara ihtiyaçlarının karşılandığı, insan onuruna yakışır yaşam şartları hazırlama sorumluluğunu taşır (Erdal, 2014).

Ulusal ve uluslararası değişimlerden etkilenen sosyal politika, toplumsal bütünlüğü sağlamak ve artırmak için gereken tüm uygulama ve faaliyetleri kapsar (Serdar, 2014). Ulusal bağlamda sosyal politika uygulamasında topluma ait özelliklerin, dini inanışlarının,

örf ve adetlerinin, aile yapısı ve sosyo kültürel yaşantısı etkileri kaçınılmazdır. Toplumun tutum ve davranışları, beklentileri, sorumlulukları ve duyguları sosyal politikaların ana temasına yön verdiği kadar uygulama sürecine de yön verir (Altan, 2004). Toplumumuz çocuğu zayıf ve muhtaç gören, her türlü tehlikeden uzak tutmayı ve her zaman koruyup gözetmeyi savunan dini inanış ve değerlere sahiptir. Bundan ötürü sosyal devlet anlayışı ile devlet çocukların haklarının korunması için çocuğun yüksek yararı gözetilerek gerekli yasal ve idari önlemleri alır. Bütün çocuklar refah içinde ve nitelikli yaşam standartlarında, sağlıklı bir gelişim gösterecekleri koşullarda büyüme, sosyal, bilişsel ve fiziksel açıdan uygun ortamlarda yetişme, sağlık, eğitim ve sosyal alanlara erişebilecekleri bir sistemin olması gerekir.

Bazı sebeplerden dolayı aile bütünlüğünün sarsılması, aile birlikteliğinin devamına engel sorunların ortaya çıkması, eşler arası geçimsizliğin artması durumunda çözüm üreten hizmet anlayışına ihtiyaç duyulur (Koşar, 2001). Bu hizmet için alanında uzman kişilerin aktif olması ve ilgili problemlere karşı önleyici hizmetler sunması önemlidir.

Sanayileşme ile beraber kente göçler arttı. Kente göçten önce geleneksel geniş ailenin sorunlara çözüm bulma, dayanışma ile zorlukları aşma konusunda işlevi vardı. Kente göç ile aile yapıları çekirdek aileye dönüşmesi ve yeni yaşam şartlarının getirdiği sıkıntıların artması eski işlevi olan geleneksel geniş aileye olan ihtiyacı arttırdı. Bu ihtiyaç toplum adına devlet tarafından giderilmeye başlanmış ve yalnızlaşmış ailelerin destekçisi kurumlar olmuştur (Karahan, 2007). Çocuk kendisi için en uygun yaşam yeri olan aile ortamındaki aksaklıklardan kaynaklı korunmaya muhtaç çocuk olacağı durumlarda o aksaklıkların giderilmesi, ailenin çocuğa karşı sorumluluklarını almasına destek verilmesi, yoksulluk kaynaklı problemler için aileye maddi yardımlar yapılması, sosyal yardımların devreye girmesi faydalı sonuç veren hizmetlerdendir (Koşar-Güran, 1987). Sosyal devlet olma gereği sosyal yardımlar halk için bir hak, devlet için de bir kamu görevidir. Sosyal yardımlar sayesinde birçok çocuk kendi ailesi ile yaşama hakkından mahrum olmamıştır.

Toplumda zayıf ilişkilerin görülmesi, değerlerin çökmesi parçalanan ailelerin çoğalması ile ilişkilidir. Toplum sistemi üzerinde en küçük birim olan ailenin etkisi vardır (Yolcuoğlu, 2013). Toplumda meydana gelen değişimlerin aile üzerindeki etkileri şu iki açıdan bahsedilebilir. Ailenin görevlerini üstlenecek kurumların oluşması ilk etki olduğu

söylenbilir. Diğeri ise toplum sorunları direkt aile yaşantısını etkilemesi sonucu sorunların artmasına neden olmaktadır (Gökçe, 1996).

Geniş aile desteği alamayan ve küçülen aile içinde kendi kendine yetemeyen bazı aileler çocuklarının bakımını yapamadıkları görülmektedir. Böyle bir durumda toplumsal sistemin var olması çözüm olarak devreye girmektedir (Yolcuoğlu, 2009). Toplum, bu durumda aile birimi üstünde geniş bir ailedir diye düşünülebilir (Gölcüklü, 1970). Ailenin güçlü kılınması, toplumdaki aksaklıkların, sıkıntılarının patlak vermesini engeller. Toplumun dağılmasını önlemek aile yapısını güçlendirmek ve sosyal dengeleyici rolünü sağlamlaştırmak ile olur. Sağlıklı ailelerin olmadığı durumda toplumda var olan sıkıntılar devam eder ve sosyal sorunların artmasına yol açar (Nirun, 1994). Toplumun örf adetleri ve yasalar çocuğun geleceğini, aile bütünlüğünü korur ve güçlendirir (Koşar-Güran, 1987). Çocukların korunmasına ilişkin yasal güvencelerin önemi kadar çocukların tehlike ve risklere karşı korunmasında ve iyi bir şekilde yetiştirilmesinde ailenin kendi iç dinamiklerinin güçlü olması ve sosyo kültürel alışkanlıklarının da önemi büyüktür (Han, 2009).

Çocuklara şefkat ve merhamet gibi duygusal yaklaşımların gereği kadar ülke ve milletin geleceği içinde rasyonel bir yaklaşımın benimsenmesi gereklidir (Gölcüklü, 1970). Bazı sebeplerden kaynaklı çocuğun korunmaya muhtaç durumu doğmaktadır. Çocuğun bakımı ve korunması ailesi veya yakınları tarafından gerçekleştirilmiyorsa bu sorumluluk çocuk koruma hizmetleri ile yerine getirilir. Ülkemizde bu sorumluluğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü üstlenmiştir ve geliştirdiği ve değiştirdiği hizmetleriyle korunmaya muhtaç çocukların faydasına çalışmalarını yürütmektedir.

BÖLÜM 3

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YÖNELİK VERİLEN HİZMETLER

3.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Koruma ve Bakım Türleri

Bir önceki bölümde bahsedilen toplumun sosyo ekonomik değişimi ve ihmal-istismar türleri kaynaklı çocuk koruma kavramı güncel kalmıştır. Her zaman dezavantajlı gruplar arasında özel bir yere sahip çocukların bakım ve korunması, değer verilmesi, haklarının korunması yönünde çalışmalara önem verilmiştir. Her toplumda çocuk koruma sistemleri güncel ve modern bir ortamda yerini almıştır. Çocuk algısı zaman ve topluma göre değiştiği görülmesi üzerine çocuğu koruma ve korumaya yönelik yapılması gereken çalışma ve düzenlemelerin de değişim ve gelişime uğraması ihtiyacı doğmuştur.

Artık günümüzde çocuk bakımı ve korunması vicdani duygular ile açığa çıkan şefkat göstermek ve hayır işleme olarak görülmesinin ötesindedir. Güçlü toplumun güçlü bireylerini yetiştirmek için şahsi duygularla hareket etmek yerine daha sistemli ve profesyonel hizmetlerin sunulmasının önemi büyüktür. Çocuklara sahip çıkmak vazgeçilmez insani ve toplumsal bir vazife olduğu gibi sosyal devlet ilkesinin de en temel gereğidir.

Kendilerini anlatma ve kendi haklarını bilme ve koruma konusunda yeterli olmayan çocuklara yaşama ve kendilerini geliştirme hakkını vermek insani bir görevdir (Koruyucu Aile Hizmeti Çalışma Grubu Raporu, 1995). Çocuk Hakları Sözleşmesi 27. maddesi 2. bendinde sahip olunan imkan ve ekonomik yeterlilik ölçüsünde başta anne baba olmak üzere çocuğun bakımını üstelenen kişiler çocuklara gerekli hayat şartlarının sağlanması konusunda sorumlu olduğu yer alır (<https://www.unicef.org/turkey/crc/>).

Toplumumuzda ailesi yanında bakılamayan çocuklar için yakın çevresi tarafından vicdanen, yardımlaşma duygusu ve dini duygular çerçevesinde sahip çıkma, himayelerine alma

eskiden beri süregelen bir hizmet türü olarak yer almıştır. Ama denetimden uzak, sadece kişilerin iyi niyetine kalmış bir sistem olması, zamanla korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz hale gelmesi bu sistemin kurumsallaştırılmasını gerektirmiştir (Koruyucu Aile Hizmeti Çalışma Grubu Raporu, 1995).

Kırsalda geniş aile şeklinde yaşayan aileler ihtiyaçlarını birlikte giderir ve bir aile üyesinin eksikliği mutlaka diğer aile üyelerinden biri ile giderilir. Baba görevini yerine getiremediği durumlarda büyük baba veya amca tarafından görev üstlenilir. Böyle yardımlaşma ve beraberlik ortamından sonra şehirdeki yaşamda anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailede bağları zayıflamış, ihtiyaçlarını kendi aralarında halletme çabasında olan aile örneği görülür. Göç etmenin ve yeni bir yere alışmanın verdiği zorlukların yanı sıra ihtiyaç olduğunda yakın eş dost akraba eksikliği hisseden bu aileler için çocuk ve aile refahı programları oluşturmak önemli bir hizmettir (Russel, 1960).

Günümüzde ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin hızla değiştiği ve ilerleme kaydettiği görülmektedir. Bu hızlı değişime ve gelişime insanların da istek ve ihtiyaçları aynı doğrultuda değişmektedir. İnsanlara yönelik olan hizmetler söz konusu gelişimleri takip edememesi insanların istek ve ihtiyaçlarını yerine getirmekte eksik kalmaktadır. Özellikle korunmaya muhtaç çocuklar için hala günümüzde işlevselliğini yitirmiş, fayda sağlamayan hizmetlerin var olması anlamsızdır (Özbesler, 2004).

Son yıllarda kent merkezli yaşamın yaygınlaşmasıyla çocukların maruz kaldıkları olaylar ve sorunların yönü değişmiştir. Daha çok kurum bakımındaki korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması söz konusu iken toplumun ihmal ve istismar durumlarıyla karşı karşıya kalan çocuklar için de yapması gerekenler olduğu şüphesizdir. Sokakta çalışmak zorunda bırakılan, kanuna aykırı iş yapan, cinsel istismara maruz kalmış çocukların artması yasal, idari, rehabilite edici fonksiyonlarla çocuk koruma sisteminin ağını genişletmiştir (Karatay & Kılıç, 2014).

Aile bakanlığının 08.06.2011 tarihinde yayımlanan resmi gazete ile yeni bakanlık olması, birimleri birleştirici olması, çocuk hizmetleri genel müdürlüğün oluşması ile çocuklara yönelik iyi hizmetler vereceğinin habercisi olmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'da Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.
- b) Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- c) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.
- d) Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak.
- e) Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmaması gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak.
- f) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak.
- g) Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak.
- h) Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak.
- i) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak
- j) Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek.
- k) Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek.
- l) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak.
- m) Bakan tarafından verilen görevleri yapmak (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu görevlerini yerine getirirken koruyucu önleyici politika geliştirmeyi ön planda tutmaktadır. ÇHGM, çocukların öncelikle aileleriyle beraberliğini devam ettirme amacı güttüğü için aile yanında bakım hizmetlerini yürütür. Sosyal ve ekonomik destek ile çocukların ailesi yanında bakılıp yetiştirilmesini sağlar. Aile yanında bakım hizmetinin olmaması durumunda kurum bakımı zorunluluğu doğmaktadır. Kurum bakımında olan çocuklar için ise aile veya akraba yanına döndürme çalışmaları olumsuz sonuçlanırsa koruyucu aile veya evlat edindirilmesi yollarına başvurulur. Çocukların aile hizmet modelinden yararlanması sağlanamadığı durumlarda kuruluş bakımı gerekliliği farklı bir bakım modeli geliştirme ihtiyacını doğurmuştur.

Kişilik gelişiminde çocuğun nasıl yetiştirildiği belirleyicidir. Yetiştirildiği ortam aile, yurt veya farklı bir kurum ne ise çocuk o sistemin özelliklerine bürünür (Cılga, 1989). Çocuğun bakımı saptanırken bireysel farklılıklar gözetilmesi olumlu sonuç verir. Her çocuğun kendine özgü özellikler taşıması ve bunun göz ardı edilmemesi gerekir (Çiftçi, 2009). Çocuklara sunulan hizmet çocuğun ihtiyacına göre verilirse fayda getirecektir. Koruyucu aile veya evlat edinilmesi çocuk için uygunken, çocuğun kurum bakımına verilmesi çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecektir (Koşar-Güran, 1987). Çocukların koruma altına alınma sürecinde hangi hizmetten faydalanacağını belirlerken çocuğun yaşı, kardeşe sahipliği, korunma altına alınma sebebi, aile ilişkileri, sağlık durumu, psikolojik durumu, sosyal gelişimi gibi etkenler dikkate alınır. Bu etkenlerin değerlendirilmesi çocuğa yarar ve kaliteli bir yaşam sağlayacaktır (Yıldırım, Ş., 2013). Çocuğun faydası gözetilen hizmetler ortaya koymak için şu üç adım takip edilebilir: İlk olarak çocuğun kendi ailesinin yanında yaşamını sürdürmesi sağlanmalı, sağlanamadığı durumda koruyucu aile ve evlat edindirme hizmeti tercih edilmeli, son olarak da küçük grup halinde yaşayacağı ortam hazırlanmalıdır (Çiftçi, 2009).

3.2. Çocuğun Aile Yanında Bakım Hizmetleri

Türk Medeni Kanununun 327. maddesi “*Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır*” hükmünü içerir (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar>). 5395 numaralı ÇKK'nın 5. maddesi de çocuğun ailesi yanında bakımının sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmasının altını çizmektedir

(<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>). Söz konusu kanun bakım, eğitim, sağlık, barınma ve danışmanlık gibi tedbirlerin alınmasıyla öncelikle çocukların ailelerinin yanında bakılmasına özen gösterilmesine işaret etmektedir. Çocukların kendi evleri dışında kuruluşa yerleştirilmesinin önüne geçilmesi gerekliliği hukuki olarak da mevcuttur.

Aile öyle bir görev üstlenmiştir ki ailenin yokluğunda yerine geçebilecek herhangi bir kurum yoktur (Ünal, 2015). En kötü ailenin en iyi hizmet veren kurumdan daha faydalı olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2009). Bu doğrultuda çocukların bakılması ve yetiştirilmesi için en ideal ortamın aile olduğu bilinen bir gerçektir. Çocuk aile ortamından mahrum ve korunmaya muhtaç çocuk durumunda ise yapılması gereken ideale yakın olanı bulmaktır. Yapılması gereken şey çocuğun aile özelliği taşıyacak bir hizmet modeli içerisine yerleştirilmesidir.

Korunmaya muhtaç çocuklar için fiziksel ve ruhsal gelişimlerini sağlayacak, yaş, ilgi ve yeteneklerine uygun bilgi ve beceriler kazandıracak, yaşamda karşılarına çıkacak sorunlarla baş etme yeteneği kazandıracak, öğrenmeye istekli kişiler yetiştirecek, kültürünü, değerlerini öğretecek, bilinçli vatandaş olma duygusu verecek, düzenli bir ev ve aile ortamı ile benzerlik sunacak bir hizmet türü çocukların faydasına olacaktır (İnceer, 2004).

Uzun yıllar geçmişi olan kurum bakımı ve korunmaya muhtaç çocuklar için verilen hizmetler zaman geçtikçe çağın gereksinimlerine göre değişim ve gelişim göstermiştir. Korunmaya muhtaç çocuklara büyük gruplar halinde bakım verilirken bu bakımın olumsuz sonuçlar doğurması üzerine daha küçük gruplar halinde hizmet verilmiştir. Daha sonra her ne olursa olsun çocuğun aileden koparılmaması gerektiği düşüncesi ile çocuğun aile yanında bakımı için gereken önlemlerin alınması ve uygulanmasına önem verilmiştir (Çiftçi, 2009). Ailenin ve çocuğun korunması üzerinde hassasiyetle durulan bir konudur. Bu sebeple Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çeşitli politikalar geliştirmektedir ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde çocukların aile yanında bakımı ve yetiştirilmesine yönelik çeşitli uygulamalar ortaya koymaktadır.

Çocuğun aile yanında bakımı modeli diğer bakım modellerine kıyasla daha eski, daha insancıldır ve daha çok olumlu sonuçlar içerir. Bu modelde temel amaç çocuğun anne,

baba ve diğ er aile  yeleri ile birlikte korunmasıdır (Salim, 2011). Çocukların koruma ve bakımında önemli görev üstlenen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı  ocuğun öncelikle aile yanında korunması ilkesini prensip edinmiştir. Anayasamız da ailenin korunması, desteklenmesi ve geliştirilmesi konusunda devleti sorumlu tutmuştur. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik destek hizmetler, koruyucu aile uygulamaları, çocuğun evlatlık verilmesi ve koruyucu ve önleyici hizmetler çocuğun aile içinde korunmasına yönelik hizmetler içinde yer alır.

3.2.1. Ayni Nakdi Yardımlar/ Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri

Korunmaya muhtaç  ocuk için sunulan hizmetlerin, yapılan çalışmaların önemi yadsınamaz ama bu hizmetlerin önemi kadar çocukları korunmaya muhtaç  ocuk duruma getirmeme yönünde önleyici hizmetlerin de önemi büyüktür (Koşar-Güran, 1987). Sosyal politikalar oluşturmak ve geliştirmek ülkenin ekonomik gelişmişliği ile de ilgilidir.  lke ekonomik anlamda gelişmişlik gösteriyorsa, sosyal yardımlar hizmeti vermek, sosyal koruma uygulamalarını hayata geçirmek sosyal politikaların amacına ulaşmasını sağlar (Altan, 2004). Sorunların ortaya çıkışından önce koruyucu ve önleyici hizmetler ile daha başarılı sonuçlar alınmaktadır. Ayni ve Nakdi yardımlar bu koruyucu ve önleyici hizmetler açısından en güzel örnektir.

Kurum bakımının dezavantajları göz önünde bulundurularak aile yanında  ocuk bakımının desteklenmesi için yürütülen çalışmalar ülkenin toplumsal değerleri, ülkenin gelişmişlik düzeyi, toplumun çocuğa ne kadar değer verdiği ile değişkenlik göstermektedir. Ülkemizde  ocuğun ailesinin yanında bakımını mümkün kılmayan faktör yoksulluk ve yoksulluğun doğurduğu diğer sorunlar olduğu söylenmektedir (Beter, 2010). Ekonomik açıdan problemi olan aileler hayatta kalmak, günlük ihtiyaçları giderebilmek gibi öncelikli endişeleri vardır. Bu yüzden aile, çocuklarının eğitimi veya bakımı için yeterince ilgi gösteremez. Aile yanında yaşamalarına rağmen yoksulluktan olumsuz etkilenen çocuklar, korunmaya muhtaç duruma gelir.

Çocuğun bakımının en iyi şekilde aile ortamında olacağı kabul gören bir gerçektir. Çocuğun aile içinde bakımının yapılması amacıyla geliştirilen alternatif hizmetlerden biri de sosyal ve ekonomik yardımlardır. Sosyal ve ekonomik yardımlar özellikle ekonomik

yetersizlikleri sebebiyle çocuğunun korunma kararı alınması gereken ailelere yöneliktir. Ekonomik ve sosyal yardımların amacı aile birliğinin korunması ve yoksulluk nedeniyle çocukların ailelerinden kopmalarının önüne geçmektir. Bu amaç doğrultusunda 28.09.1986 tarihli, 19235 sayılı Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği, 15.04.2011 tarihli 27906 sayılı resmi gazetede yayımlanan yeni bir yönetmelikle “ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği” olarak değiştirilmiştir. Yönetmelik, yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardım yapılmasını hedeflemektedir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>). Yönetmeliğe göre sosyal yardım hizmetleri ile ailenin parçalanmadan korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin yanında yaşamlarını sürdürmelerini sağlanmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği'nin 4. maddesinde süreli yardım, geçici yardım, ayni yardım ve nakdi yardımın tanımı yer almaktadır.

Süreli Yardım, muhtaç kişilere karşılaştıkları hayat güçlüklerini gidermek amacıyla kurumun bütçe imkanları ölçüsünde yapılacak yardımlardır.

Geçici yardım, sosyal ve ekonomik bir sorunun çözümünde yardımcı olabilmek amacıyla yılda bir, zaruri hallerde en çok iki defaya mahsus olmak üzere yapılacak yardımlardır.

Ayni Yardım, yiyecek, giyecek, yakacak, kırtasiye, tıbbi araç-gereç ile rehabilitasyon amaçlı protez araç-gereçleri gibi ihtiyaçlarına göre sosyal inceleme raporu sonucu verilecek mal ve malzeme yardımınıdır.

Nakdi Yardım, ihtiyaç sahibinin sosyal inceleme raporu sonucu ihtiyaca göre verilecek para yardımını kapsar.

Ayni ve Nakdi yardım hizmeti ile muhtaç durumda olan kişilerin en kısa süre içinde kendi imkanları ile geçinebilecekleri bir duruma gelmelerini sağlamak amaçlanır.

“Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Uygulaması” ile ekonomik yoksunluk sebebiyle ASPB'na müracaat eden ailelerin çocuklarını kurum bakımına almak yerine çocukların

bakım ve yetiştirilmesi için mümkün olduğunca kendi yaşam ortamında kalmalarını ve aile yanında desteklenmesi amaçlanır. Çocukların korunma altına alınması için olan talep sadece ekonomik yoksunluk kaynaklı ise korunma altına almadan sosyal yardım ve diğer önleyici ve destekleyici hizmetler ile aile veya yakınları yanında bakımının yapılması faydalıdır. Ayrıca bu hizmet kuruluşta bakımı yapılan çocukları da kapsar. Korunma kararı alınıp kuruluşta yer alan ve ailesi yanında bakılabilmek durumunda olan çocuklar için uygun bir hizmettir. Kurum bakımında olan çocukların en kısa zamanda sosyal yardımlarla güçlenen ailelerinin yanına dönmelerini sağlamak esastır (2014). Çocuğun aileye dönüşünün sağlanması sürecinde hem aileye hem çocuğa eğitilmiş sosyal çalışmacılar her iki tarafın yeniden entegrasyonu için iyi bir hazırlık yaparak olumlu sonuç alır. Sosyal çalışmacının görevi çocuğun aileye döndükten sonra da devam edecek ve entegrasyonun başarısında bütünleyici rol oynayacaktır (Carter, 2005).

Koruma altına alınan beş çocuktan dördü anne veya babadan birine yada ikisine de sahip olduğu bilgisi Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Uygulamasının önemli olduğunu açıkça gösterir ve bu amaç doğrultusunda sunulacak destekler ile aileler çocukların bakımını daha kolay üsteleneceklerdir (Csaky, 2009).

Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Uygulaması ile 2016 yılı Aralık ayı itibarıyla 11.227 çocuk kuruluş bakımından aile yanına döndürülmüştür. Hiç kuruluş bakımına gitmeden aynı ve nakdi yardımlar ile 84.872 çocuk ise doğrudan ailesi yanında desteklenmiştir (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>). Aynı ve nakdi yardımlar kapsamında ailesi yanında desteklenen çocuklara harçlık, giyim, beslenme, eğitim masrafları gibi çocukların ihtiyaçlarına göre çocuk başına aylık ekonomik yardım yapılır.

3.2.2. Koruyucu Aile

Koruyucu aile modeli, ailesinden bir süreliğine ayrılmak zorunda kalan muhtaçlığı ortaya çıkaran sebebin giderilmesiyle ailesi yanına dönme ihtimali yüksek olan çocukların kurum bakımında örselenmelerinin önüne geçerek bir aile yanına yerleştirilmesi düşüncesinden doğmuştur (Yolcuoğlu, 2009). Koruyucu aile, ailesinin yanında bakımı yapılamayan veya çocuk için ailesinin yanında kalmasının sakıncalı görüldüğü durumlarda çocuk geçici veya

sürekli olarak başka bir ailenin yanına yerleştirilmesidir (Koşar-Güran, 1987). Korunmaya muhtaç çocuğun bakımının bir aile yanında gerçekleşiyor olması sebebiyle koruyucu aile hizmeti büyük bir öneme sahiptir.

Daha önceleri koruyucu aile anne babadan birinin ölümü ile akla gelen bir hizmet iken, günümüzde kapsam biraz daha genişlemiştir. Ailenin parçalanması, maddi yetersizlikler ve göç, eğitimsizlik gibi sosyal problemlerin oluşması durumlarında da koruyucu aile hizmeti uygulanmaktadır (Ünal, 2015). Anne babadan birinin vefatı, hastalık, cezaevinde bulunma, maddi yoksunluk gibi ailenin geçici olarak çocuğunun bakımını üstlenemediği ve şartlarının düzelmesi halinde tekrar çocuğu ile yaşama imkanı olabilecek durumlarda koruyucu aile önerilir (Bıyıklı, 1995). Çocuğun kendi ailesi yanına dönme ihtimali olan durumlarda koruyucu aile hizmeti tercih edilir, aksi bir durumda çocuğun ailesi yanına dönme ihtimali söz konusu değilse evlat edinme hizmeti uygundur (Şenocak, 2006). Evlat edinme ve koruyucu aile hizmetinden yararlanma şansı yakalayan çocuk sayısı çok az olmakla beraber bu çocuklar bu hizmetler ile kalıcı ve istikrarlı bir aile ortamında büyürler (Atauz & Özateş, 2011). Çocuğun bir ailenin yanına yerleştirilmesi onun kurumda karşılaşacağı olumsuz durumların önüne geçtiği gibi çocuğa birebir bakım ve ilgi, anne baba sevgisi, aile hayatı yaşama tecrübesi sunar ve çocuğa toplumdaki normal aktivitelere dahil olma şansı verir. Çocuk aile hayatında sahip oldukları ile hem pratikte hem duygusal anlamda bağımsız bir hayat ile daha donanımlı yetişkinliğe geçecektir (Csaky, 2009).

Koruyucu aile hizmeti, öz ailesi yanında yetişme fırsatı bulamayan ve çeşitli sebeplerle korunmaya muhtaç durumdaki çocukların kısa veya uzun süreli, gönüllü veya ücretli olarak devlet denetiminde bir aile veya kişilerin yanına yerleştirilmesidir (Karahan, 2007). Bu hizmeti üstlenen ve yerine getiren aile veya kişiler de koruyucu aile olur.

Koruyucu aile, koruyucu aile yönetmeliğinde belirlenen esas ve usuller çerçevesinde korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, il müdürlükleri denetiminde ödeme karşılığı yada karşılıksız olarak çocuğun bakımı ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesi dışında bir başka aile yanında yetiştirilmesine ilişkin olarak verilen eğitimi, özel zorlukları ve ihtiyaçları olan korunmaya muhtaç çocuğa hizmet vermek üzere koruyucu aile temel eğitimini almış kişilere verilen uzmanlık eğitimi ve çocuğun desteklenmesi amacıyla çocuk gelişimi,

ihtiyaçları ve etkili ebeveynlik yapılması kapsamında temel ana baba eğitimi de içeren genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı eğitimlerden en az birini almış aile veya kişilerdir. Koruyucu aile, akraba veya yakın evre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli şeklinde uygulanır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>).

Çocuğun refahı için sağlanan koruyucu aile hizmetinde korunmaya muhtaç ocuk, öz aile, koruyucu aile ve bu hizmetin başlaması, yürütülmesi ve iletişimi sağlayacak yetkili uzman olması gerekmektedir. Koruyucu aile hizmetinde öz ailenin olması gereği dikkat çekmektedir (Karahana, 2007). z aile çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve çocuğun korunması ve bakımında zorluk yaşaması durumunda koruyucu aile hizmeti sunulması öncelikli olmalıdır. Koruyucu aile hizmetini diğer hizmet modellerinden ayrılan yönü çocuğun kendi ailesiyle irtibatının kesilmemesi ve hatta iletişim kurmanın gerekli olmasıdır. Bu gereklilikten dolayı çoğu aile hizmete sıcak bakmamakta ve koruyucu aile olmayı tercih etmemektedir.

Aile uygunluğu, koruyucu ebeveyni ve çocuğu kapsamlı değerlendirme yapmadan çocuğun kurumdan ayrılışı çocuğun ihtiyaçlarının karşılanamadığı bir yerleştirme ile çocuğu karşı karşıya getirmiş olur (Browne, 2005). Koruyucu aile hizmetinde iki taraf da sorunla karşılaşabilmektedir. Herhangi sebeple kendi ailesinin yanında olamayıp yeni bir aile ortamına uyum sağlayamayan veya tecrübe ettiği eski yaşantısından sıyrılamayan ocuk yeni sorunlar ile uğraşmak zorunda kalabilir. Koruyucu aile ise farklı kişilikte ve farklı hikayelerle aralarına yeni katılan çocuğa uyum sağlamak ve çocuğun kendilerine uyum sağlamasına yardımcı olmak hem de çocuğun kişilik ve gelişim özelliklerine uygun davranmak gibi görevleri vardır. Bu görevler koruyucu aile hizmetinden daha önce bilgi edinmiş, eğitim ve profesyonel destek almış aileler tarafından başarılı şekilde yerine getirilmektedir (zbesler, 2009). Korunmaya muhtaç çocuğun durumu hem bireyi hem toplumu etkiler.

Koruyucu Aile Hizmeti, Türk Medeni Kanunu'nun 347. maddesi ile 24.05.1983 tarihli 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. ve 23. maddeleri ve 03.06.2011 tarihli 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bentleri, 8 inci

maddesinin birinci fıkrasının (ç), (d) ve (ı) bentleri, 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile 28 inci ve geçici 6 ncı maddelerine dayanır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne göre Koruyucu Ailenin görevleri arasında yanına yerleştirilen çocuğun her yönden sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamak, çocuğun yetenekleri ve becerilerine göre eğitim veya meslek edinmesini sağlamak, çocuğu ilgilendiren konularda onun fikirlerini almak, koruyucu aile biriminin uygun gördüğü şekil ve zamanda çocuğun anne, babası ve diğer yakınları ile görüşmesini sağlamak, il müdürlüğünün hazırladığı koruyucu aile ilgili eğitimlere katılmak, çocuğun yararını gerektiren her türlü işlem için sosyal çalışmacılarla birlikte hareket etmek yer almaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>). Koruyucu aile hizmetinin etkin ve verimli olarak çocuğun yararına sürdürülebilmesi esastır.

Sosyal çalışmacılar tarafından koruyucu aile ve ailenin yanına yerleştirilen çocuk düzenli aralıklarla izlenir ve takip edilir. Çocukla kurulan iletişim, çocuğun ev ortamındaki kurallar bağlamında rolü ile yeri, çocuğa kazandırılan beceriler, davranışları, kendisine tanınan haklar ve aylık bakım ödemesinin ne kadarının çocuk için kullanıldığını belirlemeye yönelik gözlem ve görüşmeler yapılır ve çocuk için risk oluşturacak koşullar dikkate alınır. Aynı zamanda öz ailenin de yaşam koşulları ve ortamı, aile ilişkileri, aile üyelerinin gelir durumu, çocuklarını ziyarette bulunma durumu ve ziyaret sürecinde çocukta gözlenen davranış ve psikolojik durum, çocuğuna bakma konusunda isteklilik durumu gibi konularda takibi yapılır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>).

Koruyucu aile hizmetini öncelikli bir hizmet modeli olması için 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Koruyucu Aile Yönetmeliğinde koruyucu ailelerin eğitimi, ödenen ücretlerde artış, profesyonel koruyucu aile sistemi ve koruyucu aileye sosyal güvenlik sağlanması gibi önemli değişiklikler yapılmıştır (Başer, H., 2013). Koruyucu aile hizmetinde bulunan çocukların eğitim, bakım, giyim, harçlık, kurs ve servis masrafları için çocuk başına ekonomik destek mevcuttur.

2016 yılı Aralık ayı verilerine göre ülke genelinde 4.115 koruyucu aile yanına toplam 5.004 çocuk koruyucu aile uygulamaları kapsamında bir ailenin yanına yerleştirilmiştir (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.2.3. Evlat Edinme

Evlat edinme, evlat edinilmeye uygun bir çocuk ile evlat edinmeye uygun olan bir aile veya kişi arasında yasal yolla çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulduğu bir hizmettir (Başer, H., 2013). Bu hizmet, biyolojik olarak değil hukuki bağ ile oluşan bir aile sistemidir. Çocuğun fiziksel, bilişsel, duygusal gelişimini sağlaması için aile ortamı önemli bir faktördür. Bu sebeple biyolojik ailesi tarafından çocuğun bu gelişimleri tamamlanamıyorsa devletin yardımıyla yeni bir aile ortamına kavuşturulması gerekir. Çocuğun hiç ailesi yoksa veya aile ile beraber yaşama ihtimali yoksa evlat edinme hizmeti idealdir.

Evlat edinme geleneksel olarak yürütüldüğü dönemde hukuki bir düzen içinde yürütülmemiştir. 'Besleme' veya 'ahiretlik' adı ile özellikle kız çocuklar bazen yakın akraba bazen de ailesi tarafından satıldığı kişilerde yetiştirilmiştir (Gölcüklü, 1970). Evlat edinme, yasal yollarla gerçekleşirse hem çocukların hem çocuk isteyen ailelerin başka zor şartlarla karşılaşmasının önüne geçilmiş olur (Yazıcı, 2012). Karın tokluğuna ev işlerinde çalıştırılması söz konusu olan besleme ve ahiretlik sisteminde bütün çocuk bakım ve koruma sisteminde vurgulanan çocuğun yararı ilkesinin işlevselliği tartışmaya açıktır.

Evlat edinme yasal, sosyal ve psikolojik içerikli bir bakım modelidir (Yolcuoğlu, 2009). Evlat edinme hizmetinin hem evlatlık hem de evlat edinen kişilerin psikolojik ihtiyaçlarını gidermesi sonucu sağlıklı bir toplum oluşturduğu inancı da yaygındır (Şenocak, 2006). Evlat edinmede öncelikli amaç korunmaya muhtaç çocuk için sağlıklı ve güvenli bir aile ortamı sunmaktır. Evlat edinme sürecinin diğer önemli aktörü için ise, çocuğu olmamış ailelere evlat sevgisi hissettirme ve anne baba duygusu yaşatma amacıdır. Çocuk sahibi olamama sebebiyle veya başka sebeple aile bütünlüğü bozulma seviyesine gelmiş eşler, çocuğun dengeyi kurabileceği, evliliklerinin devamını sağlayabileceği, eşler arası ilişkiyi güçlendireceği düşüncesiyle evlat edinmeyi isterler. Bu düşünce kaynaklı evlat edinme, çocuğun yıpranmasına, sağlıklı aile ortamı görememesine sebep olur (Yörükoğlu, 2007).

Evlat edinilen çocuk üzerinde etkili olan iki etken vardır. Çocuğun psiko sosyal gelişiminde birinci etken evlat edinen anne babanın çocuk üzerindeki beklentileri, anne babanın kültürü, tavır ve tutumlarıdır. İkinci etken ise çocuğun evlat edinme öncesi sahip olduğu özellikler ve yetiştirildiği ortamdır (Yavuzer, 2012). Hiç çocuğu olmayan aileler

korunmaya muhtaç çocuklar arasından yeni doğmuş olanları evlat edinmeyi tercih ederler. Evlat edinilen bu çocuklar diğer korunmaya muhtaç çocuklar arasında en şanslı olanlardır. Çocuğun bebekken evlat edinilmesi hem çocuk hem aile açısından faydalı sonuçlar verir. Çocuk kurum bakımı tecrübesi olmadan, ilgi ve sevgi yoksunluğu yaşamadan güvenli bir aile ortamında sağlıklı gelişim fırsatı yakalar. Aile açısından ise, çocuğu öz evladı gibi kabul etmesi, bakımını üstlenmesi, ilgi ve sevgi göstermesi daha kolaydır (Yörükoğlu, 2007).

Aileler evlat edinirken sağlıklı, güzel, sevimli çocukları seçtiği görülür. Ailenin istediği yaşta, istediği cinsiyette ve istediği özelliklerde çocuk alma hakkı vardır. Ailenin seçme hakkı olduğu kadar çocuğun da aynı hakka sahip olması gerekir. Küçük yaştaki çocuğun seçme hakkı sosyal çalışmacılar tarafından yürütülür (Yörükoğlu, 2007). Aileler çocuk büyütme hakları olduğu kadar, kendi isteklerini ifade edemeyen çocukların da kendileri için uygun olan ortamda yaşama hakları vardır. Ülkenin geleceği olan çocukların özelliklerine en uygun ortamı sağlayabilecek aileleri seçmek için ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluk taşımakta ve titizlikle belirlenmiş ortama korunmaya muhtaç çocuğu yerleştirmektedir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar>).

Toplumumuzda daha önceleri yasal yollara başvurmadan çocuk sahibi olamayan ailenin akrabasının, kardeşlerinin veya çocuğu çok olan ve ekonomik yetersizliği olan, istenmeyen gebelik sonucu çocuğu doğuran ailelerin çocuğunu evlatlık alıp kendi çocukları gibi büyütüp yetiştirdikleri bir bakım yöntemi idi (Salim, 2011). Günümüzde ise Türk Medeni Kanununun 305. maddesinden 320. maddesine kadar olan maddelerde evlat edinme işlemleri yer alır. Bu maddelere göre:

Evlat edinmede, evlat edinecek kişi veya eşlerin evlat edinilenden en az 18 yaş büyük olması ve evlat edinen ile edinilen arasında en fazla 40 yaş fark olması, medeni duruma bakılmamakla birlikte evli iseler eşler en az 5 yıllık evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olması, evli olmayan ve evlat edinmek isteyen kişi otuz yaşını doldurmuş olması koşulu aranmaktadır. Evli olmayanlar birlikte evlat edinmemektedir. Eşlerden biri, diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi için en az iki yıldan beri evli olmalı veya kendisi otuz yaşını doldurmalıdır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/mevzuat/kanunlar>).

Evlat edinen kişilerin bir çocuğun bakımı, yetiştirilmesi, eğitimi konusunda bilgi ve beceriye sahip olması, kendilerinin fiziksel ve psikolojik sağlığının yerinde olması, sosyal becerisi yüksek, çevresi ile iyi ilişkiler içinde, hayata olumlu bakış açısı, ekonomik yeterliliği olması gibi özellikler taşıması beklenmektedir (Koşay, 2013).

2016 yılı Aralık ayı verilerine göre 15.007 çocuk evlat edindirilmiştir. 2015 yılı verilerinde evlat edindirilen çocuk sayısı 14.515 olduğunu göre bir yıl içerisinde 492 çocuğun evlat edindirildiği görülmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

Çocukların korunması için uygulanmış yöntemler arasında amca, dayı, hala, teyze veya akraba yanında bakılması yaygınken daha sonra kurumsal bir yol izlenmiş ve devlet tarafından kurumlarda çocukların bakım ve korunması sağlanmıştır. Daha önce de şimdi de koruyucu aile ve evlat edinme çok başvurulan bir hizmet modeli olmamıştır. Kurum bakımının olumsuz sonuçları sıkça dile getirilse de koruyucu aile ve evlat edinme hizmetinin yaygınlaştırılmadığı, hala devlet eliyle kurum bakımının sağlanmaya devam ettiği görülmektedir. Bireyler kimsesiz çocuklara karşı duyarlı olsa da sorumluluk almaktan çekinmektedirler.

3.2.4. Koruyucu Önleyici Hizmetler

Koruyucu ve Önleyici Hizmetler, risk altında bulunan aile ve çocukların sorunlarla karşılaşmadan önce veya sorun çıktıktan sonra sorunla baş edebilmeleri için verilen faydalı bir hizmettir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı teşkilatı bünyesinde verilen Koruyucu ve Önleyici Hizmetler, aile ve çocuk arasındaki ilişkileri güçlendirmek, anne babanın çocuk bakımı ve eğitimi konusunda yetiştirilmesi, çocukların her türlü zararlı alışkanlıklardan uzak tutulması gibi çalışmalarını kapsar. Bu hizmetler ile aile kurumu güçlendirilmiş, güçlü aile içi ve toplumsal ilişkiler sağlanmış ve sorunların ortaya çıkışı engellenmiş olur (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi>).

Aileye yönelik ortaya konan politika ve hizmetler ailenin korunmasına ve desteklenmesine büyük bir katkı sunar. Bu hizmetler başarılı bir şekilde yürütüldüğü takdirde sağlıklı aileler var olur (Karataş & Acar, 2011). Devletin aileyi doğrudan ve dolaylı etkileyen her türlü karar alma ve faaliyetler yürütmek için aile politikaları ortaya koyar. Aile politikaları arasında aileyi ekonomik anlamda güçlü kılmak için ekonomik önlemler, aile hayatını

geliştirme amaçlı eğitim ve danışma hizmetleri sunma ve ailenin yerini alacak veya ailenin yerini tutacak aile dışı kurumlar oluşturmak gibi hizmetler yer almaktadır (Çopur & Erkal, 2013).

Ailelere sadece maddi yardım yapmak çocukların sağlıklı gelişime katkı sağlama noktasında tek başına fayda sağlamaz. Ailenin duygusal ve psikolojik sorunları var ise aileyi güçlendirmek için rehberlik ve danışmanlık hizmeti gerekmektedir. Aile ve çocuk refahı alanında çocuğun korunmaya muhtaç olmadan önce çocuğun sağlıklı ortamda yetişmesi tatmin edici yaşam sağlaması, ihmal-istismara uğramaması için önleyici hizmetler uygulamak önemlidir (Yolcuoğlu, 2009). Sosyal sorunları önlemek için aileye yardım edilmesi, ailenin korunması direkt çocuğun da korunduğu anlamına gelir (Karahan, 2007).

3.2.4.1. Ücretsiz Bakım Hizmeti

Ücretsiz Bakım Hizmeti, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün mevzuatı çerçevesinde açılan ve işletilen Kreş ve Gündüz Bakımevinde gerçekleşir. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliğinin 27. maddesi gereği ücretsiz bakım hizmeti ile ekonomik güçlük içinde bulunan ailelerin çocuklarına yönelik koruyucu ve önleyici bir hizmet modelidir. Yönetmelik gereği özel kreş ve gündüz bakımevlerinde en az iki çocuk olmak üzere ücretsiz bakım hizmeti için %5 kontenjan vardır. Ücretsiz bakım hizmeti, ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları, anne babasının ölümü sebebiyle yakınları tarafından bakılan çocuklar, ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyn ile yaşayan çocuklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kadın konukevlerindeki kadınların çocukları, ekonomik gücü yeterli olmayan ebeveyni olan çocukları kapsar (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi>).

Ücretsiz Bakım Hizmeti ile ekonomik yetersizlik içinde bulunan ailelerin çocukları korunma altına alınmadan kreş hizmetlerinden yararlanır ve aile yanında kalmaya devam eder.

2016 Aralık verilerine göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünce açılan ve denetimi yapılan özel kreş ve gündüz bakımevlerinden 2.237 çocuk faydalanmaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.2.4.2. Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) adı altında eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşu olarak hizmet vermiştir (cocukhizmetleri.aile.gov.tr).

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM), duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğradıkları tespit edilen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı yapılandırılan yatılı hizmet kuruluşu olmuştur (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM), suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanincaya kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin -düzenlenmesine yönelik çalışmaların yapıldığı 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı hizmet kuruluşu olarak hizmet sunmuştur.

Daha önce Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM), Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) ve Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) olarak çocuklara yönelik hizmet sunan birimler Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) adı altında birleştirilmiştir.

Çocuk Destek Merkezleri, suça sürüklenmesi, suç mağduru veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle bakım tedbiri veya korunma kararı gerektiren çocuklar arasından psikososyal desteğe ihtiyacı olanlara, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve koruma sağlamak, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütmek amacıyla çocukların

mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılmış veya ihtisaslaştırılmış yatılı kuruluşlardır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Çocuk Destek Merkezlerinde bulunanlar ailesi ile ilişkisi az olan, ailesi olmayan, evden atılan, evden kaçan veya gününün tamamını dışarıda geçiren çocuklardır. Bu merkezlere 11-18 yaş grubu çocuklar kabul edilir, 0-10 yaş grubu çocuklar ise aile odaklı hizmet alması veya diğer kuruluş hizmetlerine yönlendirilir.

Çocukları olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklı problemleri gidermek amacıyla onların bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak çocuklarda olumlu tutum ve davranış geliştirmeye yönelik hizmetler sunmak hedeflenir. Bu hedef doğrultusunda çocuğun aile ilişkilerini, sosyalleşme ve yaşam becerileri, öz bakım ve özgüvenini geliştirme, eğitime katılımını sağlama ve destekleme, bilgi ve beceri kazanacak kurslara yönlendirme gibi çalışmalar yapılmaktadır.

2016 yılı Aralık ayı verilerine göre toplamda 68 Çocuk Destek Merkezi'nde 1.463 çocuğa hizmet verilmiştir (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.3. Korunmaya Muhtaç Çocuğa Yönelik Hizmet Veren Kuruluş Bakım ve Türleri

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 0-18 yaş grubunda olup haklarında korunma kararı ve/veya bakım tedbiri kararı alınarak kuruluş bakımına yerleştirilen çocukların korunması, bakımı, eğitimi, bir iş ve meslek sahibi yapılarak topluma yararlı bireyler haline getirmek için her türlü çalışma yapmak, izlemek ve koordine etme görevini üstlenmiştir.

Devlet tarafından sağlanan kurum bakımı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, grup evleri gibi kurumları kapsar (Yazıcı, 2012).

3.3.1. Çocuk Yuvaları

Çocuk yuvaları, 0-12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerekli durumlarda 12 yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı hizmet

kuruluşlarıdır. Çocuk yuvaları, 23576 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Çocuk Yuvası Yönetmeliği” ne göre işleyişte bulunmaktadır.

2016 yılı Aralık ayı verilerine göre 4’ü Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu ve 6’sı Çocuk Yuvası olmak üzere toplam 10 çocuk yuvasında toplam 577 çocuğun bakımı ve korunması yapılmaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.3.2. Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edinmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı yapılandırılmış sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Yetiştirme yurtları, 22462 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik” e göre faaliyette bulunmaktadır.

2016 yılı Aralık ayı itibariyle 8 adet Yetiştirme Yurdunda 396 çocuğa bakım ve koruma hizmeti verilmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.3.3. Sevgi Evleri/ Çocuk Evleri Sitesi

2014 yılı öncesi sevgi evleri olarak bilinen hizmet korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, aynı yerleşkede müstakil dubleks, tripleks gibi birden fazla ev tipi şeklindeki kuruluş olarak çocuk evleri sitesi adını almıştır. Toplu yaşamın getirdiği olumsuzluklarla karşılaşmadan her bir evde 10-12 çocuğun bir arada olduğu ve üçer kişilik odada kaldığı, çocukların yaşlarına uygun gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak aile ortamına benzerlik taşıyan çocuk evleri sitesi yatılı hizmet kuruluşudur.

2013 yılında 46 Sevgi Evi’nde toplam 3.056 çocuğa hizmet verilmiştir. 2016 yılı sonu itibari ile de 92 Çocuk Evleri Sitesi’nde toplam 5.257 çocuğa hizmet sunulmuştur (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.3.4. Çocuk Evleri

Çocuk evleri hizmeti, korunmaya muhtaç çocuklar için sunulan bakım ve koruma yöntemlerinden biridir. Çocuk Evleri, her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapı açısından çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 0-18 yaş grubu 5-8 çocuğun bir ev ortamı oluşturularak korunma ve bakımının yapıldığı bir sosyal hizmet kuruluşudur. Çocuk evi hizmet modelinde esas olan çocukların bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerini, eğitimlerini ve bir meslek sahibi olarak topluma faydalı kişiler olmalarıdır (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi>).

3.4. Kışla Tipi Kurumlardan Ev Tipi Kurumlara Geçiş

Kurum bakımı, bir ailenin olmadığı veya ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara resmi veya özel kurumlar tarafından geçici veya sürekli olarak sunulan bakım hizmetidir (Şenocak, 2006). Manevi yıkım yaşamış, aile geçimsizliği veya faciası görmüş, sokak yaşamını tecrübe etmiş, aile-akraba veya bir başkası yanında kalması mümkün olmayan ve diğer bakım yöntemlerinden yararlanamayan çocuklar için kurum bakımı var olmaktadır (Yazıcı, 2013). Ülkemizde kurum bakımı korunmaya muhtaç çocuklara yönelik en temel hizmet olarak görülmektedir (Çiftçi, 2009). Uzun yıllar toplumumuzda kurum bakımı korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması konusunda akla ilk gelen yaygın bir hizmet türü olarak bilinmektedir.

Kırsal alanda geniş aile tipinde öz ailesinin bakamadığı çocuklara yakın çevresi ve akrabasının bakımını üstlenmesi yaygındı (Çoban, 2014). Ancak hem geniş aileden çekirdek aileye geçiş hem kırsal alandan kente göç çocuklara bakımını da doğrudan etkiledi. Ekonomik ve sosyal şartlar aileyi çocukların bakımı ve yetiştirilmesi konusunda yetersiz bırakmıştır.

Toplum yada devlet ailenin bazı sorunlar veya zorluklar sebebiyle yerine getiremediği görevleri maddi ve gönüllü desteği ile kurumsal hizmetler sunar. Pek çok bilimsel ve teknolojik gelişmeler, toplumsal refah hizmetleri ve temel insan hakları yaklaşımı kurumlarda benimsenmekte ve çocuğa ailesi tarafından sunulmayan sağlık, eğitim ve

barınma hizmetleri kurumlarda en iyi şekilde yerine getirilmektedir. Bu kadar nitelikli kurum hizmetleri sunulmasına rağmen çocuğun kendi ailesinde hissettiği ilgi, moral, aidiyet, güvenlik ve mutluluk gibi psikolojik duygular verilememektedir (Aktaş, 2013). Aile ortamı ile benzerlik göstermeyen kurum bakımı temel ihtiyaçlar olan beslenme, giyim ve barınma ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da zamanlı karşılanmadığında ileriki yaşlarda telafisi zor olan bilişsel psikolojik ve sosyal ihtiyaçları yeterince karşılayamamaktadır (Karahana, 2007).

Aile ortamının iyileştirilemediği ve çocuğun ailesi ile birlikte kalmasının uygun olmadığı durumlarda çocuğun korunması ve bakımı çocuk yuvaları veya yetiştirme yurtlarında sağlanır. Kurum bakımındaki sorunların başında anneden yoksunluk kaynaklı olanlar gelir. Anneye özgü olan sevgi, ilgi, şefkat, duygusal bağ kurumun veremediğini yapılan araştırma ve deneyimler göstermiştir (Koşar-Güran, 1987). Kurumlar, korunmaya muhtaç çocuklar için koruyucu olma görevini yerine getirebilir ama aileye has olan, aile ile bütünleşmiş bir görev olan bakıcı olma görevini yerine getiremez (Yörükoğlu, 2004).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kışla tipi bakımı sunar ve çocuklara sağlanan bakım tek kişi tarafından yapılmaz. Kışla tipi hizmet verilen kurumlarda çocuk, özdeşim kurabileceği, duygu ve düşüncelerini etkileyecek, ilgi, sevgi ve şefkat eksikliğinden kaynaklı algı ve tutumlarını şekillendirecek kişilerden yoksun olurlar. Kurumlardaki kişiler çocuklara ne kadar önem verse de çocukların benlik kavramı birebir duygusal ilişki kurularak var olur (Erkan, 1995).

Çocukların uyum sağlama becerisi yüksektir. Uyumlu olsalar da çocukların uzun süre zorlu ve örseleyici durumlara maruz kalmaları kişilik gelişiminde problemlere yol açar (Mangır & Aral, 1990). Kurum bakımında çok küçük yaşlardan itibaren uzun süreli kalmış çocuklarda kimlik kargaşası yaşayan, psikolojik sorunları olan, kendini gerçekleştirememiş bireyler olarak karşımıza çıkması onların bebeklik ve erken çocuklukta “bağlanma” duygularını yaşayamamaları ve sürekli değişen bakıcılar tarafından yetiştirilmelerinden kaynaklanmaktadır (İnceer, 2004). Annenin yerini alan kişi değerlendirildiğinde, çocuğun ruhsal problem yaşaması çocuğun yaşamında pek çok kişinin yer almasından kaynaklı olabilmektedir. Küçük yaştaki özellikle üç yaş altı çocuğun aynı ve tek kişi tarafından

bakılması bu problemin yaşanmasını önler. Tek bir kişiyle duygusal bağ oluşturmak önleyici olur (Ekşi, 1990).

Kurum bakımı 24 saatin geçirilerek tam zamanlı çocukların ailesinden ayrı olduğu bir hizmet türüdür (Yolcuoğlu, 2009). Çocuklar aralarında kan bağı olmayan farklı sebeplerle aynı ortamda bulunan çocuklarla toplu bir şekilde yaşamlarını sürdürür. Kurum bakımında eleştirilen bir husus da farklı yaşam deneyimleri olan çocukların bir arada yaşıyor olmasıdır. Suça yönelen çocuk veya istismara uğrayan çocukların bir arada olması birbirlerini olumsuz etkilemesinden endişe duyulmaktadır (Çiftçi, 2009). Yetiştirme yurtları için çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bıraktığına dair ağır eleştiriler yapılmaktadır. Eleştiriler yapılırken yetiştirme yurtları ile kıyaslanan koruyucu aile hizmet modeli veya aile yanında bakım hizmetlerinden yararlanan çocukların yaşam hikayeleri ve kişisel özelliklerinin farklı olduğu göz önünde bulundurulacak husus olmalıdır. Daha önceki yaşantısında sıkıntılar yaşamış ve travma deneyimi ile yetiştirme yurtlarına gelen çocuğun sorumlusu olarak yetiştirme yurtlarını görmek ağır bir eleştiridir (Elmacı, 2010).

Başarılı anne baba özelliği saymak gerekirse çocuğunun ilgi ve yeteneklerini fark eden, ihtiyaçlarını bilen, ihtiyaçları gideren, yanlarında olarak güven hissi verip aynı zamanda yanlarında değilmiş gibi özgür bırakan, esnek bir tutum gösteren, tutarlı davranış sergileyen, her düşünceye eleştirel bakmaktan sakınan, istekleri dinlemeye önem veren anne baba özelliğidir (Yavuzer, 2012). Sayılan bu özellikteki anne babaya sahip olan çocuklar elbette ki şanslıdır. Böyle ideal aile ortamında büyüyen çocukların öğreneceği ve yaşayacağı çok şey vardır. Korunmaya muhtaç çocukların kaldığı kurumlarda bu ortam sağlanması güçtür.

Çocukların bağımlı yetişmeleri ve kurum bakımından ayrıldıktan sonra toplumsal yaşama adapte olamamaları kurum bakımı sürecinde tüm ihtiyaçlarının kuruluş tarafından karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Kurum bakımından sonraki yaşamlarında kendilerini bağımsız olarak idare etme becerileri yetersiz kalmaktadır (1995). Toplumdan kopuk olarak yetiştirilen çocuklar sonraki yaşamları için gerekli sosyal ağlardan mahrum olmaktadır. Bu çocuklar çok az yada hiç deneyim şansı olmadıkları için bağımsız bir hayatı nasıl yöneteceklerini bilememektedir (Csaky, 2009). Hayat sadece kurumda kalınan süre

ile sınırlı değildir. Kurum sonrası hayatlarını devam ettirebilmek için temel becerilerden yoksun olmaları onları zayıf duruma düşürecektir.

Kurum yada yuva hastalığı diye tıpta yer alan Hospitalism, çocuklarda görülen bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişim bozukluğudur. Bu durum ile ilgili sadece kurumu ve yuvayı suçlamak elbette yanlış olacaktır. Çocukların bu durumuna sebep olan öncelikle anne babanın yoksunluğu ve çocuğu korunmaya muhtaç duruma düşüren şartlardır. Daha sonra eleştirilen konu devletin korunmaya muhtaç çocuklar için verdiği hizmet koşulları ve hizmet anlayışıdır. Kurum bakımında doğuştan itibaren yetişmiş çocuklarda davranış bozuklukları ve ruhsal sorunlar daha fazla görünüyorsa, devletin bu çocuklar için yaptığı yüksek harcamalar karşılığını bulmamaktadır (Yörükoğlu, 2007). Devlet harcamasını ve emeğini sağlıklı ve topluma faydalı bireyler yetiştirmek amacıyla yapmaktadır. Bu amacını gerçekleştirmek için kurum bakımı yetersizdir.

Kurum bakımının ekonomik maliyetinin yüksek olmasının yanı sıra çocuklarda psikolojik ve sosyal sorunların da fazla olması sebebiyle çok zaruri durumlarda ve minimum şartlarda uygulamaya gidilmelidir (1995). Kurum bakımı çocukları korumak için acil durumlarda önlem amaçlı bir yöntem olabilir. Ancak bu durumda bile kalış süresi mümkün olduğunca kısa olması ve bu süreçte ebeveynin ziyaretinin de teşvik edilmesi önerilir (Browne, 2005).

Kurum bakımı çocukların fiziksel, duygusal, sosyal gelişiminde yetersiz kalmasının yanı sıra topluma tamamen katılım sağlayamayan birçok genç yarattığı için kaybolan bir nesil olduğu yönünde tartışma öne çıkmaktadır (Csaky, 2009). Kurum bakımı çocuğa doğal olmayan bir ortama mecbur olması, toplumun yaşam biçim şartlarına sahip olmaması ve çocuğun psikolojisine olumsuz etkilemesi çocuk için birçok etki yaratmaktadır. Çocuğun bakımı için gerekli olan fiziksel şartlarını kurum sağlıyor olabilir ama kurum ortamı çocukların ruh sağlığı açısından gerekli şartları sağlamada yetersiz kalmaktadır. Ruh sağlığı yetersizliği sonucunda çocuk sosyal ilişkilerinde, iletişim becerilerinde ve topluma uyum konularında sorunlarla karşılaşmaktadır (Koşay, 2013).

Bütün bu olumsuz durumlar mecbur olmadıkça kurum bakımına yönelmemeyi ve çocukların daha sağlıklı bir gelişim gösterebilecekleri yeni bir hizmet modelini gerekli kılmıştır. Yeni geliştirilen hizmet modelinde aile ortamı özelliği taşıyacak, fiziksel şartların

normal bir ev ortamını yansıtacak, gelecekteki yaşamları için temel becerileri kazanacak, belli sorumlulukları üstlenecek, toplu yaşam biçiminde olmayacak, sevgi ve ilgi görebilecekleri, toplum ile entegrasyonu sağlanacak, güvenli ve huzurlu bir yaşam sürecekleri bir ortam amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kışla tipi olan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları hizmetinden vazgeçerek ev tipi kurum olan “çocuk evi” adı altında bir hizmet modeli uygulamaya koyulmuştur.

3.5. Çocuk Evleri ve İşleyişi

Gerek çocuk evleri gerek kurumlar olsun çocuklara sağlanan hizmetlerin niteliği, onları yetiştirme biçimi toplumun korunmaya muhtaç çocuklara olan algısını yansıtır. Ortaya çıkarılan politikalar ve yasal düzenlemelerin somut hali uygulanan hizmetlerde varlığını gösterir (Cılga, 1989). Ülkemizde değişen ve gelişen sosyal, ekonomik ve kültürel yapı toplumun refahını artırırken, işlevini yitirmiş ve çocuk refahı için yetersiz olan hizmetlerin de değişmesini ve geliştirilmesini ihtiyacını doğurmuştur. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik en yaygın bilinen ve uygulanan kurum bakım hizmetinin olumsuz sonuçlarından dolayı yeni bir hizmet modeli gerekliliği ortaya çıkmıştır. Toplu halde koruma ve bakım sağlayan kuruluşlar yerine en çok 5-8 çocuğun bir arada olacağı ev yaşantısı imkanı sunacak çocuk evleri hizmetine geçilmiştir.

Kurum bakımı hizmeti için ne kadar iyileştirmeler yapılsa da çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini sağlama konusunda eksik kalmıştır. Ülkemizde korunmaya muhtaç çocuğa yönelik yapılan çalışmalar ve üretilen hizmetler aile temelli bakım hizmetler ve koruyucu önleyici çalışmalardır. Çocuk için evlat edinme ve koruyucu hizmetinden yararlanma fırsatı ortadan kalkmışsa ve aile yanında sosyal ve ekonomik olarak desteklenme şansı yoksa onun için en uygun hizmet çocuk evleri modelidir. Çocuk evine yerleştirilen çocuk kurum bakımının olumsuz şartlarına maruz kalmadan ev yaşantısını tecrübe edecektir. 2005 yılından bu yana çocuk evleri hizmeti korunmaya muhtaç çocuklara yönelik uygulanan en güncel ve tercih edilen bir modeldir.

En az 5 çocuk ve en fazla 8 çocuğun beraber yaşamını idame ettirdiği çocuk evleri, temel ihtiyaçlarının karşılanabileceği, toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan çocukların kendine güvenli, geleceğe güvenle bakabilen, gelecek kaygısını en aza

indirgemiş, arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramları yaşayarak öğrenebileceği, toplumun değerlerini bilen, kendi ayakları üstünde duran güçlü bir nesil yetiştirmeyi hedefleyen ve çocuğun yüksek yararı gözetilerek hizmet veren bir bakım modelidir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi>). Çocuk evi hizmeti, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvasından farklı olarak çocukların sosyal yaşama dahil olmaları ve toplumdan kopuk olmamaları amacını taşımaktadır (Yıldırım, Ş., 2013).

05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren (Mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çocuk evi hizmetinin mevzuatını içermektedir. Yönetmelik ile ilgili Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Konulu 2008/12 sayılı Genelge yayımlanmıştır. 25.07.2009 tarihli ve 27299 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmelik ile aksaklık görülen maddelerde değişikliklere gidilmiş ve değişiklik sonrasında 14.02.2011 tarihinde 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge ortaya konmuştur (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Çocuk evi ilk olarak Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma vakfı ile işbirliği protokolü ile Ankara ilinde 2000 yılında açılmıştır. Yapılan bu protokol kapsamında başarılı sonuçlar vermesi sonucu yaygınlaştırma çalışmalarına gidilmiştir. Çocuk evleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Ülke genelinde 2016 yılı Aralık ayı itibariyle toplam 1.092 çocuk evinde 5.626 çocuk hizmet almaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

3.5.1. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk evlerinde verilen hizmetin uygulanması ve işlemlerinden sorumlu olan ve il müdürlüğü bünyesinde çocuk evlerine ilişkin mali harcamaları da takip eden, genel işleyişi denetleyen ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlayan birim, çocuk evleri koordinasyon merkezidir.

Çocuk evleri koordinasyon merkezi, evlere yerleştirilecek çocukların belirlenmesi, çocuk evine kabulü olan çocuğun uyumu için mesleki çalışmaların yapılması, çocukların aile ve

yakınlarıyla görüşme yer ve zamanının ayarlanması, aile ve çocuk arasında ilişki kurulması, çocukların hukuki sorunlarının çözülmesi, gizlilik ilkesine göre çocuklar hakkında raporlar tutulması, sağlık hizmetleri verilmesi, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmesi gibi çocuklara yönelik sorumlulukları yerine getirmek görevleri üstlenmiştir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Çocuk evleri koordinasyon merkezi daha iyi hizmet sunmak için çocuk evinde çalışacak personelin niteliğini artırmak amacıyla onlara yönelik eğitim ve seminerler düzenlemek, personelin günlük çalışma saat ve programlar oluşturmak, çocuk evleri hizmetinde gönüllüler ve ilgili kamu ve kuruluşlar ile iş birliği yapmak görevleri arasındadır.

Çocuk Evlerine ilişkin genelgede çocuk evlerinin ilçede açılması halinde, varsa ilçe sosyal hizmetler müdürlüğü, çocuk evleri koordinasyon merkezi ile gerekli koordinasyonları sağlayacağı; ilçe sosyal hizmetler müdürlüğünün olmaması halinde, ihtiyaca göre çocuk evi koordinasyon merkezine bağlı olarak hizmet verecek irtibat bürosu oluşturulacağı veya gerekli irtibatı sağlamak için çocuk evi sorumlularından bir kişinin koordinasyon merkezi ile görevlendirileceği yer almaktadır.

Çocuk evleri koordinasyon merkezleri İl Müdürü tarafından belirlenen yerde ve görevlendirilen koordinasyon merkezi sorumlusu ile birlikte en az üç kişiden oluşur. Koordinasyon merkezinde görevlendirilecek personel sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve sosyolog arasından ihtiyaca göre seçileceği Yönetmeliğin 5. maddesinde yer almaktadır. Koordinasyon merkez sorumlusu ise bu meslek gruplarından biri olabilir.

3.5.2. Çocuk Evlerinin Hazırlanması ve Fiziksel Koşullar

Ev, ailenin içinde yaşadığı fiziksel alan anlamı taşısa da Türk kültüründe aile kavramını ifade ederken “ev” kelimesinin kullanıldığı dikkat çekmektedir (Canatan & Yıldırım, E., 2013). İnsanın barınma ihtiyacını karşılayan fiziksel bir ihtiyaç olan ev, daha fazla anlam taşımaktadır.

Aile sosyolojik açıdan anlam kazanırken, hane halkı kavramı istatistik açıdan anlam taşır. TÜİK’e göre hane halkı ‘ Aralarında akrabalık bağı bulunsun yada bulunmasın aynı

konutta ve konutlarda, aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hane halkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur' diye ifade eder (Canatan & Yıldırım, E., 2013). Hane halkı üyeleri arasında kan bağı bulunmayabilir. Belli sebeplerle devlet korunmasına alınmış çocukların bir araya getirilip aynı evde yaşayan 5-6 çocuk hane halkındandır diyebiliriz, ama aile sayılmazlar.

Cohan aileyi “ Doğum, evlilik, evlatlık edinme veya tercih yoluyla bir ilişkisi olan ve bir hanede birlikte yaşayan iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu kümedir” şeklinde tanımlar.

Çocuk evleri planlanması, çocuk evleri yönetmeliğinin 35. maddesine göre olmaktadır. Genel Müdürlük ve Maliye Bakanlığının belirlediği üçer temsilcinin oluşturduğu komisyon açılacak çocuk evi sayısını belirlemek için her yıl Haziran ayında toplanır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Ev ortamı, yeme içme, barınma gibi ihtiyaçlarının giderildiği yer olma özelliğinin de ötesinde çocuklara daha çok güven ve samimiyet içeren iç huzur verir (Bıyıklı, 1995). Çocuk evleri için seçilecek evlerde çocuk evi hizmetine ve eve yerleştirilecek çocukların yaş, cinsiyet ve okul durumuna uygun olması gerekir. Uygunluğu tespit edilen evlerin açılışı için onay Genel Müdürlük tarafından verilir. Onaya giden evraklar arasında açılışı planlanan evlere ilişkin gerekçeli rapor, çocuk evi açılış raporu, çocuk evine yerleştirilecek çocuklara ilişkin rapor, iskan raporu, kira kontratı, evin iç-dış fotoğrafları olmalıdır.

Mevzuatla belirlenen kriterlere göre açılan çocuk evleri için bitişik nizam ve karanlık odası mevcut, oldukça eski, yığma binalar yerine bol güneşli olan, bahçeli, trafiğin yoğun olmadığı, baz istasyonu, lpg ve akaryakıt tesisi gibi risk faktörlerinden uzak, ısınma için soba kullanılmayan, az katlı, havadar yeni binalar tercih edilir.

Her çocuk evinde binanın fiziksel koşullarına göre ve olanaklarına uygun olarak yatak odaları, oturma ve yemek salonu, mutfak, banyo, tuvalet ve diğer ihtiyaç duyulan bölümler düzenlenir. Odalar ve eşyaların seçimi çocukların kullanımı ve güvenliği göz önünde bulundurularak yapılandırılır.

Oturma salonun çocukların sohbet edebilecekleri, televizyon seyredebilecekleri, bilgisayar kullanabilecekleri, oyun oynayabilecekleri ve gerektiğinde yemek yiyebilecekleri şekilde oluşturulması aile ortamı ile benzerlik taşıması açısından önemli bir düzenlemedir. Çocukların birlik ve beraberlik duygusunun gelişeceği faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun oturma salonu düzenine ihtiyaç duyulur. Mutfak, mutfak kazaları ve kesici, delici aletlere karşı korunma önlemi alınarak yeterli araç gerecin temin edilmesiyle düzenlenir. Çocuklar istediği zaman çay, kahve pişirip yemek hazırlama fırsatına sahiptir. Ayrıca çocuk evlerinde çocukların sağlıklı beslenmeleri ve gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak çocuk sayısı ve gıda rasyonuna uygun her ilin yöresel damak tadına göre günlük yemek menüsü oluşturulur.

Yatak odalarında ise her çocuk boy ölçüsüne uygun bir karyola ve elbise dolabına sahiptir. Kendilerine ait olan odalardaki eşyaları ile kendilerine ait kurdukları düzenle sahip olma duygularını yaşarlar (Bıyıklı, 1995). Yatak odasında kalacak çocuk sayısı oda büyüklüğüne göre belirlenir. Okula giden çocuklar için yatak odanın şartlarına göre çalışma masası ve kitaplık da yer alır. Banyo, tuvalet ve lavaboların düzenlenmesinde çocukların kayıp düşmelerini engelleyici önlemler alınmasına, araç gereçlerin çocukların yaş ve özelliklerine uygun olmasına ve hijyen koşullarına dikkat edilir.

Çocuk evlerinin bölümleri ve iç dekorasyonun çocukların ihtiyaçları ve özelliklerine göre düzenlenmesi onların önce fiziksel açıdan rahat olmaları sonra da psikolojik olarak rahat hissetmeleri açısından önemlidir.

Belirli kurallar çerçevesinde, bürokratik işlemler ve ilişkilerle yürütülen hizmetlerinin aile ortamına benzerlik taşıması beklenmez. Özellikle duygusal ilişkilerin gelişmesi otorite bünyesinde gerçekleşemez (Cılga, 1989). Çocuk evinde bakım elemanı, çocuk evi sorumlusuna ait bir büro veya ofis olmaması ev ortamı havasını barındırmaktadır. Kuruluşlarda göze çarpan soğuk ve resmi bir his oluşturan ofis ortamına çocuk evinde rastlanmamaktadır. Çocuk evlerini kuruluşlardan ayıran diğer bir özellik ise tabela asılmaması, ev için özel şahıs adları, vakıf, dernek isimleri kullanılmaması ve evin herhangi bir yerinde teşekkür mahiyetinde köşe olmamasıdır.

Çocuk evlerinde güvenliğin sağlanması da esastır. Çocukların güvenliği açısından özellikle 0-6 yaş grubu çocuklarının yaşayacağı ev için dubleks, tripleks ev ve çok katlı bina uygun değildir. Ayrıca çocuk evlerinin yer aldığı mekanlarda güvenliğini sağlamak da gerekmektedir. Evin iç mekanında ve daire giriş kapısı kamera sistemi kurmak uygun görülmemektedir ve apartman yönetimince alınan ortak karar ile görüntülü megafon sistemi tercih edilmektedir. Ancak Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelgenin Genel Hükümler başlıklı 4. maddesinin f bendinde ülke genelinde yaygınlaşan çocuk evlerinin değişen ve gelişen ihtiyaçları karşılayabilmesi ve daha güvenli bir ortamda bakım hizmeti sunulması, olumsuz olayların önlenmesi için düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemede çocuk evlerinin daire giriş kapısının dışında, sadece çocuk evine giriş çıkış yapan kişiler görülecek şekilde çocuk evi koordinasyon merkezi müdürlüğü tarafından uzaktan erişim ile izlenmesi ve güvenlik kamera sisteminin kurulumu, niteliği ve kayıtların kullanımında Kişiler Verilerin Korunması Kanunu hükümlerine uygun olarak işlem yapılacağı yer almaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>).

3.5.3. Çocuk Evine Çocukların Yerleştirilmesi

Çocuk evleri koordinasyon merkezinde görevli meslek elemanlarından oluşturulan komisyon ve çocuk ilde hizmet veren bir kuruluştaki kalıyor ise kuruluştaki görevli meslek elemanlarının değerlendirmesiyle çocukların çocuk evine kabulü sağlanır. Bir başka çocuk evinden nakil durumu varsa bu çocukların kabulü çocuk evi sorumlusu ile birlikte değerlendirilir. Komisyonca yapılan kabullerde komisyon kararının bir örneği ve çocukların isim, yaş ve cinsiyet bilgileri koordinasyon merkezine gönderilir.

Korunmaya muhtaç çocuğu yönlendirilecek ilk hizmet aile temelli bakım hizmetidir. Ancak çocuğun evlat edinme, koruyucu aile hizmetinden yararlanma durumu yoksa ve aileye dönüşü mümkün görünmüyorsa bu çocukların çocuk evine yerleştirilmesi düşünülür. Çocukların çocuk evlerinde kaldığı sürece aile temelli bakım hizmetinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmesi geçerliğini korur.

Ağır ruhsal ve zihinsel özürlü olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren sağlık sorunu bulunan çocukların çocuk evine yerleştirilmesi uygun değildir. Sağlık sorunları olan çocukları

yeterli sayıda uzman ve bakıcı elaman olan kuruluş bakımına yönlendirilmesi uygundur. Çocuk evine yerleştikten sonra bu tür rahatsızlıkları ortaya çıkan çocuklar için ise psikolog, psikiyatrist desteği alınır ve uyum sağlanmaya çalışılır. Uyum konusunda başarısızlık gösterilirse çocuklar için kuruluş bakımı düşünülür.

Aile yaşamında kardeşlik duygusu önemli bir yere sahiptir. Çocukta kardeşlik bağı kurmak ve dayanışma ile birbirlerine destek olmayı başaran kardeşler hem sosyal hayatta hem hayatın diğer alanlarında sorun çözebilen ve olumlu ilişkiler geliştiren bireyler olurlar (Canatan & Yıldırım, E., 2013). Çocuklar cinsiyet, yaş ve kardeş olma durumuna göre çocuk evlerine yerleştirilir. Aynı evde kalan en küçük ve en büyük çocuk arasında yaş farkının en fazla üç yaş olması kriterler arasındayken, bu husus çocukların kardeş olma durumunda geçerli değildir. Kardeşlerin bir arada yaşamalarına özen gösterilir. Ancak kardeş sayısı bir ev için yeterli değilse, yaş ve cinsiyetlerine uygun birbirine yakın evlere yerleştirilir.

3.5.4. Çocuk Evi Sorumlusu

Çocuk Evi Yönetmeliği'nin 6. maddesinde görev tanımı yapılan çocuk evi sorumlusu il müdürlüğü tarafından seçilen ve sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bölümleri mezunlarından ve bu konuda eğitim programına tabi tutulmuş kişilerden biri olur.

Çocuk evi aynı mahalle veya semtte birbirine yakınsa, çocuk evi sorumlusu en fazla dört çocuk evi için görevlendirilir. Çocuk evlerinde verilecek hizmetin sunulmasında aktif bir göreve sahip çocuk evi sorumlusu, koordinasyon merkezi ile koordineli olarak çocuk evine çocuğun kabulü, uyumu, bakımı ve yetiştirilmesi, anne-baba ve yakınlarıyla görüştürülmesi, okul-eğitim durumlarının takibi, psikolojik, sosyal ve bedensel gelişimlerini sağlamak amacıyla sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin uygulanması, topluma uyumlu ve yararlı birey olmaları için psikolojik ve sosyal gelişimlerinin izlenmesi, sağlık gelişimlerinin gözlenmesi, temizlik, düzen, giyim, yeme, oyun gibi konularda olumlu alışkanlıklar kazandırılması, ev içi sorumluluklar verilmesi, günlük takibin

yapılması ve çocuk evi sonrası çocukların yeni hayata uyum sağlamalarını kolaylaştıracak çalışmalar yapılması amacıyla görevlendirilmiştir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data>).

Personelin günlük çalışma programlarını, çalışma saatlerini, nöbetlerini düzenlemek ve personelin hizmet içi eğitim programlarına katılımını sağlamak da çocuk evi sorumlusunun görevleri arasındadır.

Çocuk evi sorumlusu, çocuk evinin mali işleri ile de ilgilenir. Çocuk evinde yapılan harcamalar çocuk evi sorumlusu tarafından yapılır ve yapılan harcamalar fatura vb harcama belgesi koordinasyon merkezine iletilir. Çocuk sayısı dikkate alınarak hesaplanan çocukların iâşe-ibate giderleri Çocuk Evleri Yönetmeliği'nin 23. maddesine göre güncellenir. 2017 yılına göre bir çocuk evi için kira, yakıt, aidat, elektrik, su gideri aylık 1.378,66 TL, bir çocuk evi için telefon gideri aylık 55,15 TL ve bir çocuk için iâşe-ibate gideri aylık 367,84 olarak belirlenmiştir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular>).

3.5.5. Bakıcı Anne/Bakım Elemanı

Çocuk evleri 7 gün 24 saat faaliyet veren bir hizmet olduğu için her bir çocuk evinde en fazla üç personel vardır ve vardiya sistemi ile çalışır. Bakıcı anneler/ bakım elemanları, kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika almış olanlar arasından belirlenir. Bakım elemanlarının ev sorumluluğu alabilecek yaş ve nitelikte olması, söz ve davranışlarıyla çocuklara iyi bir model olabilecek özellikleri taşıması beklenir.

Bakım elemanları, çocuk evinin tertip ve düzenini sağlama, çocukların sağlık, temizlik, yeme, içme, giyinme, uykusu ile ilgilenme, çocukların öz bakımını yapma veya yardımcı olma, çocuklara günlük yaşamlarına rehberlik etme amacıyla görevlendirilmiştir.

Çocuk evlerinde aile yapısına benzer koşullar oluşturmak amaçlanmıştır. Yeme-içme, giyim, temizlik, ev eşyası gibi fiziksel koşullar kolay olabilir. Ama öncelikli ve önemli olan sevgi ve ilgi odaklı duygusal ortamın var olmasıdır. Çocuk evlerinde duygusal ilişkiler çocuklar arasındaki bağ ve bakıcı elemanlarla gerçekleşir.

Sevgiyi kimileri çocuğu sevmek, okşamak, kucaklamak, öpmek ile tarif ederken kimileri de çocukla oyun oynamak, beraber aktivite yaparak vakit geçirmek şeklinde tarif eder. Çocuğa istediği oyuncuğı, kıyafeti, yiyeceği vermek, en iyi eğitim fırsatı sunmak, erişmek istediği ne olursa ona vermek kendi başına yeterli olmayacaktır. Çocuk için ona gösterilecek ilgi ve sevgi, onunla geçirilecek zaman her şeyden daha kıymetlidir. Çocuğun ihtiyacı olan şey onunla etkileşimde olması, yakınlığı, sıcaklığı hissetmesi ve sevildiğini bilmesidir (Yavuzer, 2012). Kurumlarda her türlü imkan sağlanmakta ve fiziksel şartlar en iyi şekilde yerine getirilmektedir. Ancak çocuklara ile birebir ilgi yeterince gösterilememektedir. Beraber faaliyetler gerçekleştirme, çocuklar ile etkileşim sınırlı olması sebebiyle sevgi eksik kalmaktadır. Çocuk evlerinde kalan çocuk sayısı az olma sebebiyle bakıcı elemanların daha çok ilgi gösterme ve her bir çocuk ile yakında ilgilenme şansı vardır.

BÖLÜM 4

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma, Ankara ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı olan üç kız evi ve üç erkek evi olmak üzere toplamda 6 çocuk evinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı evler dört farklı ev sorumlusunun himayesindedir. Yönetmelikte çocuk evleri ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı ev olarak belirtilmiştir. Araştırma yapılan çocuk evlerinin özellikleri de yönetmelik ile aynı doğrultuda olduğu görülmüştür. Bu çocuk evleri Ankara ilinin merkez semtlerinde konumlanmış, caddeye ve ihtiyaç gidermek için kırtasiye, market, durak gibi yerlere yakın olan beş çocuğun kaldığı apartman daireleridir. Çocuğun adresi bilinmemesi gerektiği durumlar olduğu için hem çocuk hem apartman sakinlerinin güvenliği açısından çocuk evi konum bilgisi herkes ile paylaşılmamaktadır.

Apartman içinde herhangi kat ve dairede bulunan çocuk evine dışarıdan bakıldığında evi farklı kılan bir durumdan söz edilemez. Koruma altında bulunan çocuklara ait olduğuna dair apartman girişinde ne bir tabela ne güvenlik görevlisi ile karşılaşılmasıdır. Genelde ev sorumlusunun ismi yazılı olan zile basıldığında üniformalı bir çalışan değil kendi evinin kapısı gibi açan bir bayan yada bay tarafından karşılama olmuştur. Ziyaretten haberi olan çocuklar da karşılamaya dahil olmuşlar ve bazen sıcak tavır ve samimi gülümseme ile bazen de tedirgin ve soğuk bir davranışla misafirlerine hoş geldin diyen evin gerçek sahipleri ile tanışılmıştır.

Bir çalışma amacıyla ziyaret edilen evlerde güven verici ve samimi iletişim kurulması gerektiğine inanılmıştır. Kurulan güven ve iletişimin görüşme sürecinde devam etmiş olması çalışmanın değerli verilere ulaşmasını sağlamıştır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Ankara İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve bu merkeze bağlı çocuk evlerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evreni, çocukların koruma ve bakım altına alınması, hizmetlerin sunulması yönünde etkinliği olan politika yapıcıları, Ankara'da korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren çocuk evlerinde bulunan çocuklar ile bakım elemanlarından oluşmaktadır.

Araştırma örneklemini, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan 1 yetkili, Ankara'da hizmet veren 6 çocuk evinde kalan 13-17 yaş aralığındaki 24 çocuk, çocuk evlerinde görevli 3 bakım elemanından oluşmaktadır.

4.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Çocuk evlerinin nasıl işlediği ve çocuk evi hizmet modeline yönelik değerlendirmelerin neler olduğunu saptamak, süreç hakkında araştırmaya dahil edilen çocukların ve kurum personelinin yorumlarını, tutumlarını, duygularını, tepkilerini, tecrübelerini, problemlerini ve beklentilerini ortaya çıkarmak ve bu hizmetin nasıl işlediğine dair katılımcıların algısını öğrenmek için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılımı olan kişiler çocuk evi hizmetine yönelik görüşlerini, duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine derinlemesine görüşme modeli fırsat vereceği düşünülmüştür.

4.3.1. Derinlemesine Görüşme

Görüşme, görüşmeci ve görüşülen diye roller üstlenen iki yabancı kişi arasında amacı önceden belli olan bilgilere ulaşmak için kısa süreli gerçekleşen karşılıklı bir etkileşimdir. Sıradan bir sohbet yerine hedefine ulaşmak için görüşmeci tarafından önceden hazırlanmış soruların sorulduğu ve görüşmenin muhatabı tarafından cevap verilen yapılandırılmış bir

süreç gerçekleşir (Neuman, 2013). Görüşmede görüşmeci ve görüşülen olmak üzere farklı rollerdeki kişilerin etkileşimi oluşur.

Görüşmeler ile araştırmaya katılan bireylerin algılarını ve durumu nasıl yorumladıkları ortaya çıkarmak esastır. Bireyin düşünce, algı, yorum, duyarlılık, görüş, tutum ve değerlerini açığa çıkarmak görüşme yolu ile gerçekleşir. Bir amaca yönelik gerçekleşecek görüşmede sorulan sorulara rahat, doğru ve içten cevaplar almak önemlidir (Yıldırım, A. & Şimşek, 2011). Bundan hareketle görüşmeciye önemli ve zor bir görev düşmektedir. Görüşmeci iyi bir çalışma ortaya koymak ve nitelikli verilere ulaşmak için görüşmeyi iyi yönetmesi gerekmektedir. Verilerin kaynağı olan görüşmecilere güven verildiği ve rahat hissettirildiği zaman görüşülen birey daha samimi, içten, doğru, nitelikli cevaplar vereceği umulmaktadır.

Toplanan veriler ayrıntılı sunulacağı ve yorumlanacağı için araştırmaya az sayıda birey katılır. Az sayıda katılımcı olsa da analiz ederken elde edilen veriler ve yorumlar fazla olması esastır (Yıldırım, A. & Şimşek, 2011). Az sayıda katılımcı ile doğru ve nitelikli verilere ulaşmak görüşmeyi önemli kılar.

4.3.2. Görüşme Formu ve Görüşmenin Uygulanması

Çocuk evleri hizmeti ile bakım altında olan çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönde sağlıklı birey olarak topluma faydalı ve kendine güvenen bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hizmet modeli, çocukların fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasının dışında geleceğe güvenle bakabilen, gelecek için kendini hazır hisseden ve yaşamının her alanında gereksinim duyacağı bilgi ve beceriyi çocuklara kazandırmayı amaçlar. Bahsi geçen bu amaç ve hedeflerin çocuk evinde hangi aşamada olduğunu öğrenmek ve bireylerin görüşlerini, duygularını ve tutumlarını ortaya çıkarmak için anketler veya yazılı testler ile değil, konuşarak nitelikli veri elde edileceği düşünülmüştür.

Görüşmede çocukların içinde bulunduğu evi nasıl gördükleri, günlük yaşantıları, evde bulunan arkadaşları ve bakım elemanları ile iletişimleri, onlara yönelik düzenlenen ne tür etkinliklerin olduğu ve çocukların etkinliklerden memnuniyeti, aldıkları sorumluluklar, hangi becerileri öğrendikleri, komşuluk ilişkileri, eve ve çocuk evi hizmet modelinin

işleyişine dair olumlu veya olumsuz duyguları ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu doğrultuda sorular hazırlanmış ve görüşme formu oluşturulmuştur.

Görüşme formunda bulunan sorular görüşmenin güzel geçmesi ve nitelikli veri elde etmek için dikkat ve özenle hazırlanmıştır. Görüşmeciler, çocuk evi hizmetinde yer alan çocuklar, bakım elemanları ve Bakanlık yetkilisi olmak üzere üç farklı grup olmasından ötürü üç farklı görüşme soruları hazırlanmıştır. Soruların muhatabı olacak özellikle çocuklar için hassasiyet gösterilmiş ve şahsi deneyimlerine ilişkin bilgi talebi içeren herhangi bir soruya yer verilmemiştir. Çocuklara yönelik olan sorular çocukların kolay anlayabileceği, yanlış anlamaya sebep olmayacak açık ve net sorular olma özelliğine sahiptir. Görüşme sürecinde sorular sorgulama içermeden soru-cevap şeklinden sakınılmış ve görüşme formundan okumadan göz teması kurarak karşı tarafa yöneltilmiştir. 13-17 yaşlarında olan çocuk görüşmeciler ifade etme becerileri olduğu için yönlendirme yapmadan, ayrıntılı konuşmalarını teşvik amaçlı “nasıl,” “niçin,” “ne” türünden sorular ileterek tecrübeleri, düşünceleri öğrenilmiştir. Soru sorulduktan sonra düşünmelerine fırsat verilen çocukların konuşması bittikten sonra diğer soruya geçilmiş ve cevaplamak istemedikleri soru için de başka soru ile devam edilmiştir. Bazı soru içinde sıradaki diğer sorunun cevabı olduğu durumlarda soru tekrarından kaçınılmıştır.

4.3.3. Görüşmede Elde Edilen Verilerin Kaydedilmesi

Bu araştırmada görüşmede elde edilen verilerin kaydedilmesi not alma yolu ile gerçekleşmiştir. Bakanlıktan alınan izin çerçevesinde ses veya görüntü kaydı yapılmaması uyarısına riayet edilmiştir. Bu sebeple görüşmede görüşmeciye soru sorma, dinleme, not alma ve fırsat olursa da bireyi gözlemlene süreci hepsi aynı anda gerçekleşmiştir. Görüşmeye başlamadan önce not alınabilmesi için görüşmecilerden izin istenmiştir. Görüşme sürecinde hiçbir detayı kaçırmamak için hızlı bir şekilde not alınmış ve görüşme bitince eksik kalan bir yer olmaması için notlar gözden geçirilmiştir. Görüşmeci ayrıldıktan sonra gözleme ait notlar da ayrı bir şekilde tutulmuştur. Kağıda not alınmış halde olan tamamlanan görüşmeler en kısa zamanda dijital ortama aktarılmıştır.

4.4. Araştırmada Verilerin Toplanması

Niteliksel bu araştırma için veri toplama amacıyla yapılan derinlemesine görüşme ilgili yerlerden alınan izinler ile çocukların kendi ortamında ve araştırmaya konu olan çocuk evlerinde gerçekleşmiştir. Mayıs- Haziran 2016 ayları arasında gerçekleşen görüşmeler yaklaşık 5 hafta sürmüştür. Görüşmeye başlamadan önce görüşmeciler ile tanışılmış ve onları ziyaret etme sebebi açıklanmıştır. Yapılan araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gerçek kaynağın onlar olduğu gerçekleriyle çalışmaya katkıları istenmiştir. Görüşmeler gönüllü olan çocuklar ile yüz yüze gerçekleşmiştir. Çocukların kendilerini nerede rahat hissedecekleri düşünerek onların isteğine göre bazen salonda bazen de kendi odalarında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür. Önceden yapılan anket vb uygulamalar gibi düşünerek bu görüşmeye de ilk başta sıkılgan başlayan çocukların tavrı görüşme süresinde değişmiştir. Samimi ve güven içerisinde gerçekleştiğine inanılan bu çalışmada çocuklar kendilerine hazır sunulmuş cevapları işaretleme usulüyle yapılan anket sorularına veya kısa cevaplar yazmaya maruz bırakılmamıştır. Yapılan görüşme çocuklara kendilerini anlatma fırsatı vermiş ve görüşme süresinin uzun olmasında tamamen çocukların rolü olmuştur.

4.5. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi

Derinlemesine görüşmeler sonucu veriler metin şekline dönüştürülmüştür. Araştırmanın yapılması için güdülen amaçlara bağlı kalarak verilerin tanımlanmasına, görüşmecilerin ifadelerinde yer alan saklı gerçeklerin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Veriler tekrar tekrar okunarak ilişkili olan bilgiler bir araya getirilmiş ve farklı anlam içerenler de ayrı şekilde sınıflandırma yapılmıştır. Elde edilen bulguları ayrıntılı bir şekilde tanımladıktan sonra görüş ve yorum sunulmuştur. Toplanan verilerin anlamlandırılması ve bulgulardan sonuç çıkarılması için değerlendirmelerde bulunulmuştur.

4.6. Araştırmanın Etiği ve Sınırlılığı

Araştırmanın çocuk evlerinde ve çocuklar ile yapılması için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından gerekli izin alınmıştır. Araştırma verilen izin ölçüsünde kuruluş müdürlüğü denetiminde, evin günlük işleyişini aksatmadan, çocukların gönüllülük esasıyla ve psiko-sosyal gelişimine özen gösterilerek, ses- görüntü kaydı almadan, çocukların geçmiş veya

şahsi deneyimleri ile alakalı soru yöneltmeden gizlilik ilkesi gözetilerek görüşme gerçekleşmiştir.

4.6.1. Araştırmanın Sınırlılığı

Yapılan çalışmanın resmi bir kuruluştaki gerçekleşmesinin de ötesinde çalışma en hassas grup olan korunmaya muhtaç çocuklar olması sebebiyle izin aşamasında yaşanan zorluk araştırmanın başlangıcındaki bir sınırlılıktır. Çocukların hafta içi gündüz okulda olmaları ve akşamları da ödevlerini yapmaları ve dinlenmeleri gerekmektedir, bu sebeple ev ziyareti için çocukların ve ev şartlarının müsait olduğu vakitleri ayarlamak karşılaşılan diğer sınırlılıktır. Hafta sonları da yaz dönemine yaklaşmalarından dolayı Koordinasyon Merkezi tarafından etkinlikler yoğun bir şekilde düzenlenmiş ve çocukların da katılımı olmuştur. Bakım elemanları ile de görüşme yapmak için yine zaman sınırlılığı yaşanmıştır. Çocuklar evde bulunduğu zaman diliminde bakım elemanlarının çocuklarla geçireceği zamanı almaktan kaçınılmıştır.

Çalışma, derinlemesine görüşme yolu ile yapıldığı için görüşmeci önyargı ve duygusal olmaktan sakınarak günlük konuşmanın ötesinde bilgi toplamak için belli bir amaç doğrultusunda bir tutum içinde olmalıdır. Yapılan görüşme ne ses ne de görüntü kaydına alınmıştır. Bu sebeple çocuklara soru yöneltirken ve cevaplarını alırken hem dikkatlice dinlemek ve not almak hem de çocukları gözlemleme durumu da önemli ölçüde bir sınırlılık olmuştur.

Görüşmede çocuklar sorulara cevap verirken bazen kendilerinden bahsetmek, ilgi alanları ve kişiliklerini anlatmak istemişlerdir. Buldukları ergenlik dönemi sebebiyle ben merkezli bir tavırda olan çocuklar sorulardan zaman zaman saparak kendilerinin istediği konuda konuşmak istemeleri durumunda görüşmecinin asıl amaca yönlendirme çabası gerekmiştir.

4.7. Araştırmanın Çalışma Takvimi

Literatür taraması ve konu belirlenmesi Aralık 2015- Nisan 2016 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

Mayıs- Haziran 2016 tarih aralığında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Haziran 2016 içerisinde tez önerisi sunulmuş ve Mart 2017 tarihine kadar veri değerlendirmesi yapılmış ve çalışma tamamlanmıştır.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1. Ev Yaşantısı

5.1.1. Ev İşleyişi

Ziyaret edilen çocuk evlerinde çocuklar bir evi 5 arkadaşı ile paylaşmaktadır. 24 saat nöbet esasına göre çalışan 3 tane de bakım elemanı bulunmaktadır. Evler genelde üç yatak odası, bir mutfak, bir salon ve tuvalet, banyodan oluşmaktadır. Çocuklara ait olan odaları çocuklar bir arkadaşı ile paylaşmakta ve salon ise ortak kullanım alanı olarak kullanılmaktadır. Her çocuk yatak odasında kalan çocuk sayısına göre bazanın yanı sıra bir adet çalışma masası ve küçük bir kitaplık, giysi dolabı bulunmaktadır. Odayı paylaşan kişilerin zevkine göre makul ölçüde odaya şekil vermesi ve istedikleri poster ve çıkartmalara yer vermesine izin verilmektedir. Ortak alan olarak kullanılan salonda genelde oturma grubu, televizyon, bilgisayar masası, ev telefonu ve kitaplık yer almaktadır. Kitaplıkta Türk ve Dünya Klasikleri, çocukların derslerine yardımcı kitaplar olduğu gibi evde kalan çocukların yaşının altında çocuk kitapları da olan evler vardır. Evlerde kurum içi ve diğer çocuk evleri ile yapılacak görüşmeler için kullanılan ve cep telefonu ile şehirlerarası kullanıma kapalı sabit bir telefon vardır. Telefon numarasının aileden birileri ve çocukların arkadaşlarıyla paylaşılmasına izin verilmediği düşünülürse bu sabit hattın çocukların diğer evdeki arkadaşları ile görüşme dışında başka bir işlevi yoktur. Her çocuğun kullanabileceği yer olan salonda bulunan bilgisayar için Bakanlık kararı ile internet bağlantısı bulunmamaktadır. Görüşme yapılan her çocuk internet bağlantısı olmamasını bir şikayet olarak dile getirmiş ve ödevlerini yapmak için internete ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bazı evlerde yemek masası, eve daha incelik katan süs eşyaları, evdeki kişilerin zevkine göre çiçek, tablolar olduğu hatta bir evde salonda papağan beslendiği de gözlenmiştir. Diğer ortak alan olan mutfakta genellikle yemeğin mutfakta yendiği için yemek masası ile diğer mutfak araç gereçleri bulunmaktadır. Bakım

elemanları tarafından yapılan yemeklerin çocukların sağlıklı gelişimlerini sağlayacak şekilde olması, üst üste aynı gün aynı yemeğin tüketilmemesi, et ve sebze yemeği gibi hangisinin seçileceği hususlar diyetisyen tarafından belirlenmektedir.

Ayrıca ziyaret sırasında ya salonda ya antrede üzerinde kilit bulunan dolapta klasörler dikkat çekmektedir. Bakım elemanı ve ev sorumlusu tarafından kullanılan klasörler ev ile ilgili bilgiler içermektedir. Ev işleyişine yönelik günlük ne yemek yendiği, eve kimin niçin ziyaretçi geldiği, hangi çocuğun ne amaçla dışarıda olduğu, çocukların ders bilgileri gibi çoğu şeyler bu dosyalara kayıt tutulmaktadır. Belki bu detay için fiziksel anlamda normal bir aile evinden farklı gösteren ve resmiyet içeren bir nokta olduğu söylenebilir. Yine evde bulunan ecza dolabının kilitli tutulması göze çarpmıştır. Sürekli rahatsızlığı olan çocukların ilaçları ile evde ani gelişen ev kazası ve hastalıklar için gerekli ilaçlar ecza dolabında hazır tutulmaktadır. Çocukların yanlış ve bilinçsiz ilaç kullanımını önlemek ve tedbir için ecza dolabının kilitli olması ve bakım elemanı gözetiminde ilaç verilmesi gerekmektedir.

Her birey kendi biyolojik ve psikolojik özelliklerine uygun bir evde yaşamak ister. Çocuğun yaşamını sürdürdüğü ev ortamı çocuğun istek ve duygularına hitap ettiği ölçüde çocuk daha mutlu, sağlıklı ve estetik duygusuna sahip birey olur (Kulaksızoğlu, Aydın & Bilgin, 1996).

Aydoğan (2006) çalışmasında ev ortamında çocuklara ne kadar zengin zihinsel uyarıcılar sunulursa çocukta o kadar çok yönlü gelişim sağladığını belirtmiştir. Uyarıcıların sevgi ve güven içerisinde sunulmasının önemi kadar uyarıcı çeşitliliğinin olması, işlevsel olması, renklerin kullanımın özenli olması, uyum gibi özelliklerin de önemi olduğunu söylemiştir. Ev, çocuğun beslendiği, uyuduğu, oynadığı, ders çalıştığı, eğlendiği, TV izlediği, genel anlamda vaktinin geçirdiği yerdir. Bu sebeple evin düzeninin çocuğun gelişime katkısı olacağı göz ardı edilemez. Ziyaret edilen evlerde de düzen konusunda ters bir durum göze çarpmamıştır, fiziksel anlamda normal bir ev ortamı havası hissedilmiştir. Salonda koltukların perde ve halılarla uyumlu olması, duvarda çocukların yapbozla kendilerinin yaptığı tabloların bulunması, bazı evde çocukların kendilerinin seçerek aldığı halıyı kullanması olumlu bir ev dizaynını işaret etmektedir. Ama bir çocuk evinin eski bir yapı

olması sebebiyle evin içine yayılan kokudan rahatsız olan ve küçük olması sebebiyle de rahat olmadığını söyleyen çocuk da olmuştur.

Yıldırım, Ş. (2013), çocuk evlerinin fiziksel şartlarını orta ekonomik düzeydeki ailelerin evleri ile kıyaslandığında aynı standartlarda olduğunu söylemiştir. Bu tespitin sonrasında çocuklar bu hizmetten ayrıldıktan sonra aynı maddi imkana sahip olamaz ve aynı refah seviyesine ulaşamazlarsa ümitsizlik yaşayacaklarına dair endişesini dile getirmiştir. Bu endişenin gerçekleşmemesi için çocuk evlerinde sunulacak standartların orta düzey yaşam ile örtüşecek şekilde olması tedbir olacaktır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan bir yetkili ile yapılan görüşmede çocuk evi seçiminin nasıl yapıldığına dair bilgiler alınmıştır.

Çocuk evi seçilirken fiziksel ve sosyo-kültürel yapının çocuk yetiştirmeye uygun bir yer olması, konum olarak şehir merkezinde, okul ve hastanelere yakın yer olmasına dikkat edilir. Bağış olarak alınan, lojman olarak kullanılan ya da Genel Müdürlüğümüz bütçesinden karşılanmak üzere kiralanmış müstakil ev veya apartman dairesi şeklindeki evlerden oluşur (A.A.).

Olumsuz çevre koşulları çocukların psiko-sosyal gelişimi için risk teşkil ettiğinde zaman içerisinde çocuk evinin açıldığı yerleşim yerinde veya çevresinde çocukların sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesine engel bir durumun oluşması halinde adres değişikliğine gidildiği Bakanlık yetkililerinden öğrenilmiştir.

Mesela çocuk evi açıldığı dönemde uygun görünen ama sonrasında apartmanın yakın çevresinde internet kafe, kiraathane, disco vb. yerlerin açılması durumunda çeşitli riskleri bertaraf etmek amacıyla adres değişikliğine gidilmesi uygun görülür. Her ailede olduğu gibi zaruri durumlarda adres değişikliğine gitmek en makul yoldur (A.A.).

Çocuk evine yerleştirilecek çocuklar, idari personel ve meslek elemanlarından oluşturulan bir komisyon tarafından değerlendirildiği ve aynı çocuk evine yerleştirilecek çocukların cinsiyet, yaş ve kardeş olma durumlarının dikkate alındığı yönetmelikte yer almaktadır. Ayrıca farklı kardeş gruplarında olan çocukların aynı çocuk evine yerleştirilmesi durumunda cinsiyet ve yaş durumu gözetilmektedir.

Çocuk evine yerleştirilecek kardeş grubunun 5 çocuktan az olması durumunda aynı kardeş grubundaki çocuklar ile diğer kardeş grubundaki çocuklar arasında en fazla üç yaş farkı aranır. Mesela 2006 ve 2010 doğumlu aynı kardeş grubundaki kardeşlerin yanına 2007-2008-2009 doğumlu cinsiyet durumu da gözetilerek diğer kardeş grubu ya da çocuk yerleştirilebilir. Burada amaç çocuklar arasında olabilecek akran baskısını önlemek ve kardeş bütünlüğünü korumaktır. Örnekte de belirttiğim üzere en küçük

çocuk ile en büyük çocuk kardeş olduğundan yaş farkı aranmaz ancak çocuk evine yerleştirilecek diğer çocukların yaş grubunun 3 yaş farkını sağlayacak tarih aralığında olması gerekir. Çocukların eve yerleştirilmesinde veya yerleştirme sonrasında sorun olursa uyum çalışması yapılır. Meslek elemanları tarafından birebir psiko sosyal çalışmalarıyla yürütülmektedir (A.A.).

Yönetmelik ve Bakanlık yetkilisinin vurguladığı kardeş bütünlüğünü koruma amacı ziyaret edilen bazı evlerde olduğu görülmüştür. Aynı evde kalan en fazla iki kardeş olan evler görülmüştür, sadece kardeşten oluşan veya diğer kardeş grubu olan çocukların olduğu evler ziyaret edilen evler arasında olmamıştır.

Çocukların günlük yaşantısının nasıl geçtiği görüşmede yer alan konulardan biridir. Görüşme yapılan çocuklar ortaokul ve liseye giden öğrencilerdir ve her biri günün uzun bir zamanını okulda geçirmektedir. Görüşme yapılanlar arasında eve yakın olduğu için okula yürüyerek giden, okulun uzak olması sebebiyle servis kullanan veya metro, otobüs gibi toplu taşıma aracı kullanan çocuklar bulunmaktadır. Özellikle toplu taşıma aracı kullanan çocuklarda ev ile okul arasında toplum ile kaynaştıkları ve başka durumlar gözlemlene şansı yakaladıkları görülmüştür. Çocukların hafta içi rutin bir yaşam sürdükleri, okul saatlerine göre uyanan çocuklar bakım elemanları tarafından mutlaka hazırlanan kahvaltıyı yapmakta, yataklarını toparlayıp giyindikten sonra okula gitmektedir. Farklı saatlerde okuldan dönen çocuklar bakım elemanı tarafından karşılanmaktadır ve çocuklar ödev yapmak, dinlenmek, müzik dinlemek, kitap okumak veya TV izlemek gibi serbest zaman geçirdiğini görüşmelerde ifade etmiştir. Yemek saati için belirlenen saat olsa da çok geç gelmeyeceği şartıyla her çocuğun okul veya kurstan gelmesi beklenir. Yine bakım elemanı tarafından hazırlanmış akşam yemeği topluca yenir, yemekten sonra her çocuk tabağını kaldırıp makineye yerleştirir. Ders çalışma saatlerinde ödevlerini tamamladıktan sonra çocuklar beraber televizyon izlediğini, ev oyunları oynadığını, ara öğün olarak meyve, pasta, kuru yemiş yediğini ve isteyen kişinin de odasında vakit geçirdiğini anlatmışlardır.

Çocuklar ev içinde veya ev dışında vakit geçirmek için hafta sonu daha çok zamanları vardır. Ev dışında çocukların başka gruplarla iletişimi kuvvetli olmadığı için zaman geçireceği kişiler evdeki arkadaşları olduğu görülmüştür. Çocukların ev dışında katıldığı etkinliklere genişçe başka bir bölümde yer verilmiştir. Burada çocuklar nitelikli vakit geçirdikleri ve birbirleriyle daha çok kaynaştıklarına dair yaptıklarından keyifle bahsetmişlerdir. Evde bakım elemanları da dahil çocuğun ev arkadaşlarıyla beraber

televizyon veya film izleme, satranç, monopoly, isim şehir oyunu, puzzle, janga gibi oyunlar oynayarak eğlenceli vakit geçirdikleri görülmüştür. Hatta bir çocuk evinde görüşmeler tamamlandıktan sonra çocukların teklifi geri çevrilmemiş ve beraber oyun oynayarak çocuklarla hoşça vakit geçirilmiştir.

Genelde akşamları sınav haftası değilse bom falan oynuyoruz. Grupça çok iyi oluyo (F.A, 15 yaş).

Ara öğün yerken televizyon izleriz. Hayat Şarkısını izleriz, abla da seviyo. Mesela hepimiz Survivor izliyo. Maç olursa da hepimiz izliyo. Evde oyunlar da çok güzel oluyo. Zarla oynanan bi oyun var, bi etkinlikte vermişlerdi. Sanranç da oynuyoz. İsim şehir oynamayı da seviyo. Bazen yağmurlu günde ülke kapmaca diye bi oyun var onu oynuyoz. Hava güzelken evde oynamıyoz, dışarı çıkıyoz. Hafta sonu bilgisayar oynuyoz, izin alıp (A.İ, 15 yaş).

Bazen evde B.N abla güreştiriyor enerjimizi atalım diye. Z.A ile eşleşiyom kalıp olarak☺ genelde berabere kalıyoz. Hem sosyal oluyo hem gülüyo (F.N, 15 yaş)

Puzzle yaparız, bak abla şu tabloları evcek biz yaptık (H.A, 16 yaş).

Çok şey yapıyoz. Cumartesi günüyse bire kadar ders, kurs bitiyö. Mola veriyöz. Yemekten sonra ara öğün oluyo, sonra tur atıyöz dışarı çıkıp yada oyun oynuyöz evde. Cuma günü de hep birlikte ailece vakit geçiriyöz. Cuma daha özel. Ortak bir film seçeriz, abla kek falan yapar yada marketten bi şey alırız (D.N, 14 yaş).

Çocuk evinde yapılan her görüşmede çocuklar haftada bir gün dini sohbet içeriğinde vakit geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Kız evlerinde genelde sohbeti yapacak din görevlisi eve gelmekte, erkek evinde ise ya çocuklar onlara ayrılan saatlerde camiye gitmekte yada görevli eve gelmektedir. Çocukların ahlaklı olarak ve manevi değerleri öğrenerek yetişmeleri için dini konuları öğretme sorumluluğu çocuk evi hizmetine de yerleştirilmiştir. Ailenin işlevlerinden biri olan dini işlev koruma altındaki çocuklar için aile yerine kurum tarafından yerine getirilmektedir. Dini öğreticiler tarafından çocukların merak ettiği konu veya temel olarak bilmeleri gereken konular anlatılmaktadır. Okul döneminde çocukların sınav yoğunluğu olmadığı günlerde yapılan dini dersler yaz döneminde daha çok gerçekleşmektedir. Çocuklar dini eğitim alırken hem öğrendiklerini hem de öğrenirken keyif aldıklarını söylemişlerdir. Din görevlileri çocukların yaşlarına uygun konu ve anlatımda buldukları için çocuklar yapılan derslere karşı olumsuz duygularından bahsetmemişlerdir.

Cuma günleri vaiz oluyo, Bayan geliyor yemekten sonra. Din ile ilgili konular seçiyöz. Zevkli geçiyodu daha önceki vaize ablayla tahtadan kule yapıyoduk. Mesela yaptığımız iyilikleri yada kötülükleri sayıyoduk kuleden tahta çekiyoduk düşürmemeye çalışarak (S.R, 17 yaş).

Arada dini sohbetler oluyo. Merak ettiğimiz soruları soruyoruz. Soruş tarzım komik oluyo ama böyle de iyi, çok ciddi geçmiyor. Ahlak konusu var mesela karşılıklı konuşuyoruz, meyve de yiyoz arada (E.A, 17 yaş).

Yazları mahallenin camiisine gidiliyor. Bazen eve hoca geliyor, bi şeyler anlatıyo. Sure ezberliyo. Benim için faydalı oluyo. Peygamberimizin ahlakı Kur'anmış mesela. Hz. Aişeye sormuşlar peygamberimizin ahlakını o da Kurandı demiş. Dini imkanlar da var burda. Bir iki yıl önce umreye gittik, oradan beri namaz kılıyom. Geçen yıl teravihe gittim tek başıma hatta. İsteyen olursa grupça da gidiyoz (Z.A, 13 yaş).

Arada Kuran dersine gidiyoz. Başaran cami var S.H ayarlamış bazen de hoca bize geliyo. Biz oraya gitmeyi daha çok tercih ediyoz camiye seviyoz (Ç.I, 15 yaş).

Kaplan (2016), Çocuk Evlerinde Uygulanan Dini Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirmesi: Çanakkale Örneği tez çalışmasında Diyanet İşleri Başkanlığı ve ASPB ile birlikte yürüttüğü çocuk evlerinde dini eğitim derslerinin verilmesinin taraflar tarafından uygun bulunduğunu ve memnuniyetin olduğunu söyleyerek bu hizmetin daha profesyonel yürütülmesi gerekliliğinin de altını çizmiştir.

5.1.2. Aile Duygusu

Aile kurumu bireye hayatta kalmak için maddi bir güvence sağladığı gibi sevgi, huzur, güven hisleri yaşatan manevi bir güçtür. Aile kurumu yerine işlev gören çocuk evi hizmetinde maddi güvencenin sağlandığı göz önündedir. Burada merak edilen farklı sebeplerle korunmaya muhtaç durumda olan çocukların bir arada yaşam sürdürdüğü çocuk evlerinde çocukların bu evi aile olarak görüp görmediğidir. Görüşme için hazırlanan sorular içinde yer alacak bu soru için Bakanlık yetkilileri bu sorunun çocuğu yaralayacağını söyleyerek tereddütlerini dile getirmişlerdir. Ancak Koordinasyon Merkezindeki ve diğer çocuklarla birebir etkileşimde olan kişiler ise her durumda çocuklara bu ev onlar için bir aile, beraber yaşadıkları arkadaşları kardeşleri olduğu şeklinde telkinde bulduklarını söylemişlerdir. Yaşlarının büyük ve süreçten farkında olmaları sebebiyle çocuklara çocuk evini nasıl gördükleri, aile ortamına benzer ve farklı yönlerinin ne olduğu şeklinde soru yöneltilmiştir. Çocuklar bu soruyu da görüşmedeki diğer sorular gibi içtenlikle ve sıkılmadan cevaplamışlardır.

Ailedeki baş aktör olan anne baba görevini bu hizmet modelinde bakım elemanı almaktadır. Görüşme yapılan bir çocuk hariç diğer çocuklar bakım elemanlarına abla ve abi diye hitap etmektedir. Bir çocuk ise çok küçük yaşlardan itibaren kurum bakımında kaldığı için bakım elemanından anne diye bahsetmektedir. Çocuklar bakım elemanları ile

anne-kız, anne-oğul veya baba-oğul ikilisi olmasa da onlarla problemini, sevincini, mutluluğunu paylaştıkları yakın ve özel kişiler olmuştur. Normal bir evde ev işleyişini idare eden ebeveynin olduğu gibi bu evde de aynı işlerin bakım elemanı tarafından yapıldığını gören çocuk kendini bir ev ortamında hissetmektedir. Normal bir evde sabit tek bir anne veya baba olduğunu bilen çocuk burada 24 saatte değişen bakım elemanı görünce ebeveyni gibi olamayacağını bilmektedir.

Ailede olan diğer önemli bir faktör de kardeşlerin varlığıdır. Bu hizmet modelinde ise yaşları yakın çocukların beraber kalması birbirleri ile ilişkilerini güçlendirmiştir. Kardeşleriyle kalan çocuklar zaten kendilerini daha iyi hissetmektedir. Çocukların okul veya başka çevrede arkadaş grupları çok olmaması sebebiyle ev içindeki arkadaşlıkları pekişmiştir. Ev içinde birbirleriyle anlaştıkları, birbirlerini kardeş gibi gören çocuklar vardır. Ailede anne baba ve kardeşler ile samimi ilişkiler kurulduğu bilinir. Çocuk evlerinde kalan çocukların ve bakım elemanlarının kurdukları ilişkinin samimi mi resmi mi olduğu tecrübe edilen bir örnekle açığa çıkmıştır. S.A, saçları ıslak olan evin en küçüğü Ş.E'nin yaşlarını şefkatle özenerek kurduğu gibi bir örneğin yanı sıra eve gelen ev sorumlusuna hemen terlik ve suyunu getiren çocuklar gözlemlenmiştir. Özellikle uzun yıllar beraber kalan çocuklar arkadaşlarına ait neyi sevip neyi sevmediğini, doğum günleri, zevkleri gibi özelliklerini bilmektedir. Ziyaret edilen bir evin salonunda bir köşe birkaç çerçeveli fotoğraflar ile dekor edilmiştir. İki yada üç fotoğraf daha önce o evde kalan arkadaşlarına ait olduğunu söyleyen çocuğun da bir iki yıl öncesine ait fotosu yer almaktadır. O fotoğrafı ve fotoğraftaki kişileri anlatan çocuklar hala birbirleri ile görüştiklerini ve aralarındaki sıcak bağın kopmadığını anlatmışlardır. Akranlarıyla aynı evi paylaşan çocuklar birlikte vakit geçirdikleri ve muhabbet ettikleri için evleri daha sıcak ve samimi bulmaktadır. Bu hizmet modelinde kendileri ile ilgili sorunlarla ilgilenen birilerinin olduğunu, hasta olduklarında birbirlerine sahip çıkıp ilgilenildiğini, okulda veli toplantısına hocasının katıldığını, yemekten giyime, harçlıklarına kadar her tür ihtiyacının karşılandığını gören çocuk kendini yalnız hissetmemekte ve bir yere ait olma duygusu ile bu evler için aile demektedir.

Aile gibi topluca oyun oynarız. Doğum günlerini bilirim. M.A kız gibi pembe sevmez mesela, hep bol eşofman giyer sadece misafiriğe giderken pantolon giyer ayıp olmasın diye (H.A, 16 yaş).

Burada kız kızayız, samimi. Burada ben kendimi daha ev gibi hissettim. Toplantım olunca hocam okula geliyor, velim gibi hissediyorum (M.A, 14 yaş).

Yaşlılar olduğu için çok güzel. Onlar yokken sıkılıyorum. Normal aile gibi belki geniş aile diyebiliriz. Kardeş gibi yakın hissediyorum. E.U, E.A, ben 10 senedir beraberiz. Sonra gelenler de uyumlu oluyoz onları da yakın görüyorum (F.A, 15 yaş).

B.N abla benim annem gibi, iyi davranıyo. S.A abi de baba gibi davranıyor (K.N, 13 yaş).

Ben aile ortamı olarak görüyorum. Ablaları annemiz olarak görüyoruz zaten. Hepimiz kardeş gibiyiz, zaten kardeşim de var. İyi davranmaları aile gibi hissettiriyo (Ç.I, 15 yaş).

Normal bi evden hiç farkı yok. Var ama iyi yönden var. Birçok çocuk anne diyo ablalara falan, anne baba yerine bakım elemanı var. İyi yönden dediğim harçlığını, giyimi veriyo, bi eksik çıkmıyor. Kendi evimde kalsam maddi yoksunluk olur, burda yok. Bi çocuk için yapılacak her şeyi düşünmüşler (E.E, 18 yaş).

Yaşar ve Dağdelen (2013) yaptıkları çalışmalarında çocuk evinde yaşayan çocukların yurttan kalan çocuklara göre daha memnun olduklarını gösteren bulgulara ulaşmışlardır.

Bu araştırmada da çocuk evi hizmetinden yararlanmadan önce yurt veya sevgi evlerinde kalmış çocukların çocuk evine yönelik karşılaştırmalı yorumları bulunmaktadır. Toplu yaşamın olduğu yurt ortamında sevgi ve ilgi yoksunluğu yaşayan çocuklar bu evde hem arkadaşları hem de bakım elemanlarıyla birebir diyalog kurmakta, derdini, sıkıntısını paylaşabilmektedir. Arkadaşları ile yakınlıklarını anlatırken artık birbirilerini her yönden tanıdıklarını ve zamanla arkadaşlıktan öteye geçtiğini söylemişlerdir. Kan bağı olan kuzenleri ile kan bağı olmayan ama uzun bir süre aynı evi paylaştığı arkadaşları arasında değer atfederken ev arkadaşı ilk sırayı almaktadır. Çocukların eğitim ve sağlık konularında da hem tecrübeli hem ilgili bakım elemanlarının olmasından çocuklar memnun olduklarını söylemişlerdir. Çocuklar, toplumdan izole edilmiş bir alanda toplu yaşam içeren binalar yerine bir mahalle içerisinde apartmanda yaşamaktan memnun olduklarını söylemiş ve mahalledeki arkadaşlarıyla oynadıkları oyunları anlatmışlardır. Yine normal aile ile benzerlik gösteren ve yurtlardan farklı olan mutfak işleyişidir. Yurttan kaldıkları sürece çocuklar belli saatlerde çıkan ve belli listeye bağlı kalarak yapılan yemekleri yemekte. Ancak çocuk evinde canları istediğinde mutfağa giren, meyve, kuruyemiş gibi atıştırmalık hazırlayan, çay hazırlayan, yemek hazırlama sürecinde bakım elemanına yardım eden çocuklar vardır.

Atatürk Çocuk yuvasında kalmıştım ben. Orada çok ilgi yoktu. Hatırlıyorum bi kere çok hastaydım, yatamıyodum, ablanın yanına gittim yat geçer dedi. Burda başım ağrısa bile hemen neyin var diye üzülyolar. Anne şefkati var burda. Annemin yanına gitmişim gibi hissediyom. Aile ortamına benzer, herkes birbirinin kardeşi, bi şey olursa koruyoruz birbirimizi. Böyle bir ortamda başka şey düşünemez insan.

Yaşlarımız yakın ay olarak ben büyüğüm☺ Kardeş gibi geçiniyoruz, yanlışları birbirimize söylüyoruz, futbol oynarken bir tartışma olursa kontrol altına alıyoruz, yapma etme diyoruz. Geçen biri O.R' u itti ama karşıdaki çocuk haksızdı ayırdık (A.İ, 15 yaş).

Süper bi yer, eskiden yurtlar vardı, 9 kişilik sevgi evleri vardı yurt gibiydi. Aile ortamı var burda, çitlerle ayrılmış bi alanda değil de insanların arasında bi apartmanda oturuyoruz. Kendi odam var, rahat hissediyorum. Sevgi evlerinde en az 3 çocukla kalıyodum. Dışarı çıkacağımız zaman sokakta oynuyoruz, okulun bahçesinde basketbol oynuyoruz. Mahalle çocuklarıyla oyun oynuyoruz, kurum değil yani (Z.A, 13 yaş).

Zaten bu çocuk evlerinin amacında çocuklara aile ortamı verilmek var. Yurt mantığından öte, sevgi evleri yurt gibiydi. Abla/abi aile ortamını vermeye çalışıyor. Yurtta herkes eşit, ama burda bi çocuk zayıfsa onun yiyeceği de değişiyor. Herkese eşit davranırsan adaletli olamazsın. Birebir ilgi var burda. Biz burda ailemiz yok birbirimiz herşeyimiz. Kuzenini mi arkadaşını mı çok tanıyorsun diye sorsanız ben burdaki arkadaşımı daha çok tanıyorum. Kuzenimi unuturum ama burdaki arkadaşımı unutmam. Bir sürü ev var sevgi evi saçmaydı. Her eve aynı yemeği dağıtıyolar. Burda apartman var, burda kurumdan gelen liste yok yemek için. Sadece aynı yemek üst üste yapılmıyor. Her şeyden lezzet olsun diye farklı yemek oluyo. Aile ortamında baba şefkati bir olmaz ama yine de yurda göre daha fazla ilgi, eğitim, sağlık konusunda var. Yurtta hastalık olsa bi şey olmaz diyolardı, grip diye. Burdaki ablalar daha önce böyle konularda eğitim aldıkları için çocuk gelişim, sağlık konusunda ablalar daha bilinçli, hemen tedbir alıyolar. Zaten üniversite mezunları da var (F.N, 15 yaş).

Çocukların fiziksel anlam ifade eden ev ortamı ile duygusal bir bağ kurması aidiyet duygusunu geliştirmeye bağlıdır. Çocuk kaldığı evde kendine ait ne kadar çok şey olursa içsel mana da benimsemesi o kadar çok olacaktır. Çocuklar mekan adresleri ile hem fiziken hem ruhen konumlarını bildirmiş hissetmektedir. Özellikle bu duyguyu daha çok okul ortamında hisseden çocuklar arkadaşlarına oturdukları semt, mahalle ve apartmandan bahsederken mahcubiyet duymamaktadır.

Bir kurum yetkilisi *arkadaş ortamında ' ben eve gidiyorum ' veya ben evden geliyorum ' diyen ve okuldaki öğretmene evinin adresini hiçbir eziklik duymadan verebilen çocuklarımız var* şeklinde beyanı bulunmaktadır (<http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/van-haberleri>).

Yalçın (2013) yaptığı çalışmada kurum bakımı çocuğa iyi yaşam şartları, ilgi, sevgi, şefkat ve kendini ifade edebildiği, aidiyet hissettiği ortam sağlarsa da ilişkilerin yine de resmi olması kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur.

Zihin gücünün yüksek olması fiziksel gücün yeterli olmasından ileri gelir. Çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının yerine getirilmesi hem bedenen hem zihnen güçlü olmasını sağlar (Doğan, İ., 2000).

Bu çalışmada da çocuklar kendilerine sunulan imkanlardan son derece memnun olduklarını hatta kendi evlerinde olsa bu kadar maddi rahatlıklara sahip olamayacaklarını söylemişlerdir. Çocuklar evin fiziksel şartları, kendilerine ait odaları, eşyaları olmaları, yemek konusunda sağlıklı beslenmeleri, tercihlerine göre yiyip içmeleri, giyim konusunda isteklerine göre seçmeleri, eğitimlerine her tür destek sağlanması, harçlıklarını kendileri yönetmeleri, ilgi ve yeteneklerine göre istedikleri kurs, gezi gibi faaliyetlerden yararlandıkları gibi hususlardan dolayı son derece memnundurlar. Çocuklar, evlerde kendilerine karşı gösterilen ilgi, sevgi ve şefkati de hissetmektedir, ancak yine de bu sevgi anne babanın verdiği biyolojik sevgi ile eşdeğer olmadığı çocukların söylemlerinden anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan çocuklar çocuk evine karşı genel bakış açılarını anlatırken öncelikle olumlu taraflardan bahsederken cümlelerinin sonu ama, ancak gibi bağlaçlarla birleştirip ailenin yerini tutamayacağını kuvvetli bir şekilde söylemektedir.

Burası böyle güzel arkadaş çevresi oluşturacak güzel ev. Rahatsız edici, mutsuz edici bi yanı yok. Bazı insanlar direk karamsar bakıyo bence. Pazartesi Kırgın Çiçekler, abartıyolar ama, akşam kafalarına göre dokuzda falan çıkıyo gösteriyolar öyle çıkılmaz. Öyle bi fakirlik yok, kış günü kombi açılmıyo, battaniye ile yatıyolar falan. İzlerken eleştiriyoz. Bu diziyi izleyen böyle düşünür. Benim en yakın arkadaşlarım biliyo normal karşılıyo. Ben öyle olmadığımı anlatıyorum onlara. Aile ortamıyla bence aynı değil, arkadaşlarla aile sıcaklığı oluyo gibi sadece. Ailem kadar mutlu olmasam da iyi (G.E, 13 yaş).

Ev olarak ortam görünüş olarak aile gibi. Ama aile sıcaklığı olmuyo be abla. Hiç tanımadığın kişilerle bir aradasın. Rahatımız yerinde yeme içme olsun giyim olsun. Sevgi bağı konusunda da aramız çok iyi ablalarla. Aile ortamı sanmıyorum arkadaşlık ortamı diyebiliriz. Senin bi akrabalık, kan bağı yok sonuçta. Bazı konularda katı kurallar var. Aile ortamı diyemem ama sıcak ortam var, sevgi hissettirmeye çalışıyolar (D.N, 14 yaş).

Ev güzel, imkanlar çok güzel. Babam Ardahan'da annem vefat etti. Sokakta olacağıma bin kat iyi. Ev, barınma olarak iyi, aile gibi değil ama. Ablalarla iyi anlaşıyoruz. Apartmanda yaşamak aile ortamı hissettiriyo. Beş kız bir zamandan sonra aile hissi veriyo. Beşimiz farklı insan kavga bile oluyo, karı koca bile kavga eder yani değil mi? Ev gibi değil, düzenli olmak zorunda, iki dakika dağınık olamaz. Müfettiş falan ani geliyor bu ev hissini götürüyo bence. S.E abla gerçek annemin yerini tutmaz. Burayı çocuk evi diyorlar ben sevmiyorum bu kelimeyi. Ben evim diyorum. Mesela konuşurken bu kural çocuk evinde olmak zorunda diyorlar hiç hoşuma gitmiyor (S.L, 16 yaş).

Gerçek aile gibi değil. Gerçek ailede anne baba var, onlara davrandığımız gibi burdakilere davranamıyoz. Burdakilerden çekiniyom abla ya. Anne babamın evinde olsam yazın sıcaklarda banyodan çıkınca atlet ile gezerim ama burda yapamıyom (O.R, 15 yaş).

Açıkçası abilerim ablalarım var sadece, gerisi hiç benzemiyor hiç. Sonuçta ailede annen olur baban olur (U.K, 16 yaş).

Ya şu şekilde bir ailede bu kadar kardeşin olması anormal. Arkadaşları çok severim, aynı evde kalıyoz, aynı yemeği yiyoz. Birbirimizi desteklemeliyiz, koruyup kollamalıyız. Bakım elemanları var onları abla niyetine görüyorum, annemin yerine kimseyi koyamam onlar da elinden geleni yapsa da (C.L, 16 yaş).

Ailenin yerini kurum çalışanı ve beraber yaşadıkları arkadaşları alan çocuk evleri ne tam bir aile ortamı ne de okul ortamı diyememekle beraber kendine özgü bir yapıya sahip özel bir ortam şeklinde tanımlanabilir (Kaplan, 2016).

Yapılan görüşmede çocukların buldukları ev ortamında rahat hissettikleri, kan bağı olmasa da arkadaşları ve bakım elemanlarına karşı sevgi besledikleri, bakım elemanlarını bir anne ve baba olarak değil, abla/ abi olarak gördükleri, evi de aile ortamı diye değil de arkadaş ortamı olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır. Belli bir yönetmelik ve kurallarla yürütülmesi gereken bir ev işleyişinin olması çocuk evlerini aile ortamından muhakkak ki farklı gösterir. Evlerin her zaman düzenli tutulması gerektiğine dair tutum sergilenmesi, yemeklerden numune alınması, yapılan her işin kayda geçirilmesi, belli aralıklarda evlerin teftiş edilmesi gibi durumları fark eden çocuklar kendini resmi bir kuruluştaki hissetmektedir. Genel anlamda evle ilgili hem fiziki hem psikolojik konulardan bahsederken “çocuk evi” kelime kalıbı görüşmeye dahil her grupta kullanılmıştır. Çocukların “evim” diye başlayan cümleler kurmaması kendilerini durumdan ayrı tutmaları ve başkası tarafından onlara sunulan ve onların da uyum sağlaması gereken bir ağı içinde hissetmelerinden ötürüdür. Ayrıca yaşam boyu devam ettirilen ve hissedilen aile bağlarının çocuk evinde olmayışı çocuk evini aile ortamından farklı kılmaktadır. Ailede anne baba çocuğunun yaş sınırı, öğrenciliğinin devam etmesi, medeni hali, iş gibi durumlara bakmaksızın yaşam boyu çocuğunu koruma ve ilgisini gösterme tutumundadır. Çocuk evi hizmeti koruma ve bakımı altında buldukları sürece çocuklara sonraki yaşamları için hayatlarını bağımsız bir şekilde idame ettirecek fırsatlar sunma hedefi olsa da aile bağı manevi anlamda hissettirmede eksik kalmaktadır.

5.2. Kurallar

Disiplin, yaşam alanında anlaşma, uyum, iletişimi sağlama konusunda önemlidir. Çocuklarda sorumluluk duygusu geliştirme, saygı ve empati becerisi oluşturma, hareketlerini yönetme becerisi kazandırma amacı varsa disiplini çocuğun yaşamına yerleştirmek esastır (Canatan & Yıldırım, E. 2013). Disiplin, aile içinde düzen oluşturmak

için başvurulması gereken ideal bir denetim mekanizmasıdır. Bir arada yaşayan aile üyeleri ne baskın ve ceza temelli ne de aşırı hoşgörölü ve özgür tutum ve davranışlarda bulunmalıdır. Onlar için belli sınırlılıkların olduğu, ev ortamını ortak kullanan bireylerin yemek, tuvalet, uyku gibi temel alışkanlıkları yerine getirirken uyması gereken kurallar olduğunu bilmesi gerekir (Yavuzer, 2012).

Yıldırım, Ş. (2013), ailesi yanında kalan ve çocuk evinde kalan çocukların yaşadıkları evlerinde kural olma durumunu değerlendirmiş ve çocuk evinin aileden daha kuralcı bir ortama sahip olduğunu gösteren ilişkilere yer vermiştir.

Kuralların varlığı yaşamın her alanında karşımıza çıksa da aile ortamında esneklik gösterme ihtimalini aklımıza getirir. Kurumsal bir yaşam özelliği taşıyan çocuk evleri, aile ortamı özelliği taşısa da belli bir kanun ve yönetmelik çerçevesinde bir işleyişe sahiptir. Bu çerçevede bazı bağlayıcı kurallar sebebiyle aile yanında bakımı yapılan çocuklara anne babanın gösterdiği esnekliği çocuk evinde görmek mümkün değildir. Aile ortamı bireyin kendini daha özgür hissettiği bir alandır. Bu alanda kuralların olması ona kısıtlama ve engelleri ifade edebilir. Ancak çocukların benimsediği doğru disiplin anlayışı ile daha huzurlu, sevgi ve anlayışa dayalı bir ev düzeni oluşur. Yapılan görüşmelerde çocuklar kuralların neler olduğu ve niçin olması gerektiğinin farkında oldukları ortaya çıkmıştır. Belli bir düzen için toplumda var olan kuralların gerekliliğini evde de gören çocuk bu durumu normal karşılamaktadır. Ayrıca çocuklar görüşmede dürüst olma, yalan söylememe, komşuları rahatsız etmeme gibi erdemleri taşımayı da kurallar ölçüsünde anlatmışlardır.

Sınıfta, iş yerinde ne kuralı varsa burda da öyle. İzinsiz bi şey yapmamak, zarar vermemek, bi şey bozmamak. En önemli şey dürüst olmak, yalan söylememek. Önce sorguluyom niye var diye ilerde bunlar ne faydası olcak diye beyin fırtınası yapıyom. Bana saçma geliyosa söylüyom zaten (F.N, 15 yaş).

Kurallarla yaşamak güzel. Kuralsız bi yer olmaz. Kuralsız olursa o evde ne düzen kalır ne de bi şey (E.M, 15 yaş).

Bütün kurallar iyi ki var. Belli saatlerde ders çalışmak gerekiyo. Ayda bir kez kitap bitirmemiz gerekiyo. Belli saatte gelinir, geç kalırsa haber verilir. Ayakkabıyı dışarda giyeriz kural. Dışarıda ayakkabı da bırakmayız komşuları rahatsız etmek istemeyiz. Öğretmen iki kişi ile dışarı çıkmamıza izin veriyoy. Bazı arkadaşlar telefon yasak diye üzölüyor ama benim tabletim var, telefon istemem meşgul olup ders çalışmam. Zaten öğretmenin güveni varsa telefon ilerde kullanırım (D.İ, 14 yaş).

Görüşmede çocuklar düzen ve tertip açısından kuralların gerekli olduğunu ifade ederken bazı kuralların uygulanış biçiminden rahatsız olduklarını da dile getirmişlerdir.

Oluyor kurallar. Olmalı bence çocuğa göre ayarlanmalı. Çocuk olarak tablet, telefon isteriz. Kendimi asosyal hissediyorum. Dışarı arkadaşlarla çıkmak için ablalar oluyo. Ablalarla çıkmaktansa çıkmamayı tercih ederim. Bi yere giderken şu süre içinde git gel diyolar. Yedi buçuktan önce televizyon açılmıyo. Televizyon onu çeyrek geçe kapaniyo, dizi bile bitmemiş oluyo bu kural sırf bizim eve ait (G.E, 13 yaş).

Bütün kurallar kötü. Bi çocuk uykusu geldiği zaman yatar zaten, geçen yıl mesela dokuz buçukta uyuyoduk çok saçma. Yedi buçuğa kadar televizyon açılmıyor bunu sevmiyom.. Gece ışığı açık bırakamıyom yanımdakiler oda arkadaşım istemeyebilir. Ya bırakın dimi ışığı odamda kitap okuyum napayım ben de mecbur giriyom yatağa aha bu yastık var ya böyle sarılıyom onunla konuşuyom☺ Ödev yapmadığım zaman kızıyorlar ama yapmaya çalışıyom tabi (D.N, 14 yaş).

Toplu yaşam yeri olan çocuk evlerinde kurallar, çocuklar için kolaylaştırıcı ve faydalı olması sebebiyle çocuklar bu kurallara uyum sağlamaktadırlar. Ama çoğunlukla çocuklar kuralları yasak olarak algılamaktadır. Rahatsız oldukları kurallar olarak televizyon izleme saatleri, internet ve telefon kullanımının kısıtlı olması, yatış saatleri, eve giriş çıkış saatleri, dışarıya yalnız çıkamamaları yaygın verilen cevaplardır. Dışarıda okuldan arkadaşlarıyla da buluşmasına tek gönderilmeyen çocuklara eşlik edilmekte, beraber gidilmektedir. Özellikle kızlar bu durumdan rahatsız olduklarını hatta yol sırasında grupça dikkat çekmelerinden dolayı insanların onlara baktıklarını söylemişlerdir.

Dışarı çıkarken abla ve kızlarla hep beraber gidip geliriz, tek olmaz yani İnsanlar tuhaf bakıyo 5-6 kişi (H.A, 16 yaş).

Okuldan arkadaşlarımla Antarese gidiyoz, ama abla evdeki kızlarla onlar bi masada oturuyor, ben okul arkadaşlarımla yanına geçiyom, istemesem de tek gidemeyeceğime göre katlanıyom (D.N, 14 yaş).

Disiplin, çocuğun uyması gereken kurallar şeklinde ortaya çıkar. Kuralları çocuğa öğretmek yerine, çocuğun öğrenmesi yolu ile uygulamak daha etkili yoldur. Çocuğun kendine zorla kabul ettirildiği kurallar değil de onun ortak kararı ile alındığı, mantığına yatması ile alınan kurallar daha uygulanabilir (Yavuzer, 2012). Çocukların anlayacağı şekilde onlarla konuşarak beraber yorumlayarak kurallar ortaya koymak olumlu sonuçlar doğurur (Doğan, İ., 2000). Kuralları benimsetirken önemli olan çocukların anlayışına uygunluğu ve kuralların oluşturulmasında onların fikirlerinin de alınmış olmasıdır. Kurallar koyarken çocukların mantığının kabul edeceği, tüm aile üyeleri için geçerli

olacak, sık olmasa da zaruri durumlarda değişecek türden kurallar seçilirse daha uygulanabilir olacaktır.

Kurallara karşı ben bi şey demiyorum, ben uyuyorum kurallara. Atıyorum mesela telefonları bakıcı annelere veriyoz, dolaba koyuyolar. Vermezsek aklımız telefonda kalır, ders çalışamayız. Bu kural bizim için iyi oldu, zaten sabah geri veriyolar. Hafta içi televizyon, bilgisayar yasak. Şimdi televizyon izlesek gece on iki, biri bulur geç olur, sabah nasıl kalkarız (U.T, 18 yaş).

Çocuklar, karşı çıktıkları ve olmasını istemediği kurallar olsa da kuralların niye olduğuna dair açıklamaları kendileri yapmaktadır. Kuralların zorla uygulanması söz konusu değildir, uygulamadan önce mantığı açıklanmış ve çocuklar tarafından kabulü sağlanmıştır. Bir çocuk evi ziyaretinde çocuk evi sorumlusu şu hususa dikkat çekmiştir. Kurallar koyarken maddeleri çocuklarla belirlediklerini ve çocuğun kendi koyduğu kurallara daha çok uyum gösterdiğini iletmiştir. Bazı evlerin ve çocukların durumuna göre telefon kullanımı esneklik göstermektedir. Telefon kullanım şartlarını çocukla beraber belirleyen ev sorumlusu, çocuğun şart olarak ders başarısının düşmeyeceğini, telefonla olumsuz bir durum çıkmayacağını söylediği ve olumlu sonuçlar aldıklarını belirtmiştir. Yine bir ev ziyaretinde çocuklar haber izlerken dikkatlerini çeken bir haberin kendi yaşamlarında olan bir kural ile bağlantı kurdukları gözlenmiştir. İzlenen cinayet haberi çocuklarda geç saatte dışarıda bulunmanın veya tek başına dışarıda olmanın sakıncalı olduğu kuralının gerekliliğini pekiştirmiştir. Çocuklar “İyi ki akşamları yalnız çıkmamız yasak “diye söylemde bulunmuştur.

5.3. Etkin Katılım

ÇHS 54 madde ile 18 yaşına kadar çocukların sahip olduğu hakların sözleşmeye taraf olan ülkeler tarafından uygulanmasını gerekli kılar. 2. maddede ayırım gözetmeme, 3. maddede çocukların yüksek yararının gözetilmesi, 6. maddede çocukların yaşaması ve gelişmesi, 12. maddede ise çocukların katılımı ilkeleri yer alır (<https://www.unicef.org/turkey/crc/>). Çocukların katılım hakkı onların potansiyellerinin görüldüğu ve potansiyellerine inanıldığı, onların bağımsız bir birey olarak kabul edildiği takdirde gelişir. Çocuklara anne baba, akraba, komşu, müdür veya başkası tarafından kurgulanan bir yaşam sunulması çocukların gelişim göstermesinde bir engeldir. Çocuklar için her şeyin onlara sunulduğu ve değiştirmeleri için aktif olmalarına fırsat verilmediği bir durum olumlu sonuç vermez

(Gündem: Çocuk Türkiye Çocuk Politikası Çalıştay Sonuçları, 2009). Çocuk kendini ifade etme, düşüncelerini dile getirme yolu ile katılım gösterdiğinde kapasitesini ortaya koyar. Böylece kendini güçlü hisseder ve kararlarıyla kendini etkileyecek bir süreç yaşar.

Aile ortamında çocukların görüşlerinin alınması, onların kararları ile oluşan ortam hazırlanması önemlidir (Üçüncü, 2001). Çocuk evi hizmetinde belli bir düzen için gerekli olan hiyerarşinin çocuklara çok yansıtılmadığı düşüncesiyle çocukların da süreç içinde hangi konularda etkin oldukları öğrenilmek istenmiştir. Çocukların fikirlerini ifade etmelerine, olumlu olumsuz kanaatlerini bildirmeye, bir iş için kendi kararlarını vermeye müsaade edilmesi ve hangi konularda birbirlerine danıştıkları görüşmede geçen konu alanı olmuştur.

Bi yerlere gitme kararı alınacak diye düşünelim mesela, biz diyoruz, yazın gidelim diye. Şehir olarak geçen sene Antalya'ya istemiştik, oldu. Başka zaman da öğretmen bir araya topluyo durumu anlatıyo. Herkes fikrini söylüyor. Büyük şeylerde öğretmene sorarız (F.A, 15 yaş).

Karar alınırken konuşulur, herkesin onayı alınır. Yani örnek aklıma şöyle geldi. (odadaki tv göstererek) Televizyon duvara monte değildi, aramızda konuştuk böyle olsun dedik, sonra monte edildi. Bazı konularda N.T Hoca'ya danışırız. Bu koltukların rengi için de biz kırmızı olsun dedik, N.T Hocanın annesi hediye aldı bizim eve. Hangi parka gitceksek beraber karar veriyoz, Kurtuluş parkına ister dolmuşla ister yürüyerek gideriz, o an ne istersek (E.U, 15 yaş).

Çocuklara ev ortamında görüşlerinin alınıp alınmadığı sorulmuştur. Evin birer ferdi olan çocukların hangi konularda fikirlerini beyan ettikleri ve fikirlerinin nasıl karşılandığı öğrenilmek istenmiştir. Gerek ev sorumlusu gerek bakıcı annelerden daha fazla evde yaşama süresi olan ve çocuklara ait olan evdeki bazı düzenlemelerde çocuğun fikrinin alınması gerekir. Ev düzeninden çocuğun diğer isteklerine kadar onları direkt ilgilendiren konularda çocuğun ne düşündüğünü önemsemek faydalı olacaktır. Görüşmeye katılan çocuklar çoğunlukla odalarının düzeninin nasıl olacağı, odada kimle kalacağı, giyim tercihleri, tatilde gidecekleri il seçimi, alışveriş listesi hazırlanırken istek ve ihtiyaçları, evcek yapılan etkinliklerin ne tür olacağı, ara öğün olarak ne istedikleri gibi konularda kendilerine sorulduğunu ve karar verirken istişare ettiklerini söylemişlerdir. Odalarını odayı paylaştığı arkadaşıyla birlikte dizayn etme hakkını kullanan çocuklar kendilerini daha güvende ve mutlu hissettiklerini söylemişlerdir. Çocuklar kendilerine hazırlanmış bir eve yerleştirilmiş olsalar da içinde yaşadıkları süreçte evi veya kendilerini etkileyen konularda düşüncelerini dile getirir ve bakım elemanları veya ev sorumlusunun onların

fikirlerini önemseyeceğini bilir. Buradan hareketle evde istek ve ihtiyaçlarına yönelik düşüncelerini rahat ifade etme fırsatı tanınan çocuklar diğer yaşam alanlarında da aynı şekilde özgüven hissedeceği ve fikir ve kararlarıyla varlığını ortaya koyacağı anlaşılmaktadır. Çocuk evi yaşantısından sonraki hayatlarında çocukların pasif bir kimlik yerine aktif bir kimliğe sahip bireyler olacakları görülmektedir.

Bazı konularda çocukların görüşleri alınsa da sonuç olarak onların istekleri dışında karar çıktığı durumların da olduğu gözlenmiştir. Ne tür etkinliklere katılım konusunda çocuklardan fikir alınsa da bazı durumlarda çocuklar istemedikleri etkinliklere katılmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Sıkça şikayet konusu olan gece yatış saatleri, TV açma-kapatma saatleri de istişare edilen konu olsa da nihai karar çocukların beklentisi yönünde olmadığı örnek durumlardan anlaşılmaktadır.

Bi etkinlik olursa mecbur gitceksin diyolar, bakanlar falan olursa. Bakanın konuştuğu yere niye gidelim, konuştuğunu anlamıyoz küçükler de var (U.K, 16 yaş).

Fikrim alınıyo. Bunları toplanıp konuşuyoz. Hep beraber salonda ablayla arkadaşlarla konuşuruz. Televizyon açma kapatma, yatma saatini beraber konuştuk. Ama hoca karar verdi gerçi önce hoca dokuz buçuk demişti ortak olarak on buçuk dedik (G.E, 13 yaş).

5.4. Sosyal Hayata Katılım

Tutum, davranış, değer, ahlak ve normların öğrenilmesi sosyalizasyon ile mümkündür. Sosyalizasyon, birbiri ile etkileşimi kaçınılmaz olan birey ve toplum arasında sosyal kontrol mekanizmasıdır. Birey kendi değer, inanç ve normları öğrenip onlara uyum göstermesi onun başarılı bir sosyalizasyon süreci geçirdiğini gösterir (Gümüş, 2014).

Hasta ziyareti, düğün, taziye, mezarlık ziyareti gibi etkinlikler ile de çocukların sosyal hayata uyumu olmaktadır (<http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/van-haberleri>). Bu tür etkinlikler nesilden nesile aktarılması gereken toplumumuzun değerleridir. Değerlerini bilen ve yaşayan nesillere ihtiyaç olduğu için çocuk evlerinde de sosyal yaşamın temel normları verilmeye çalışılmaktadır. Çocuklar bayram sabahlarında hep beraber özenli ve güzel bir kahvaltı ile birbiriyle bayramlaştıklarını ve daha sonra apartmanda bulunan büyüklerine bakım elemanı yada ev sorumlusu eşliğinde bayram ziyaretinde bulduklarını söylemişlerdir.

Yalçın (2011) yaptığı araştırmasında spor ve kültürel faaliyetler toplumun değerlerinin, normlarının, kültürünün çocuğa öğretilmesinde önemli bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada da aynı doğrultuda olan düşüncelere yer verilmiştir. Ergenlik döneminde olan çocukların enerjisi yüksek olması ve bu enerjinin olumlu yöne aktarılması onların bu tür faaliyetlere katılması faydalarına olacaktır.

Kuruluş tarafından düzenlenen satranç, folklor, spor, müzik, resim gibi kültürel ve sosyal etkinlikler çocuklar açısından toplumsal yaşama uyumları açısından son derece önemlidir. Toplumsal yaşama uyum sağlamış çocuklarda özgüven duyguları gelişmiştir (Çelen, Küçüksümbül, Ay, Bal, Biliz, Özdemir, Sayınlı, Seyhan, Taş, Tok, Uzunoğlu & Yüksel, 1995). Koruma ve bakım altında bulunan genç sporcu E.K Türkiye Boks Şampiyonasında üçüncü olarak elde ettiği derecesi ve başarısıyla gururlandırmıştır ve böylece çeşitli faaliyetlerin çocuklar üzerindeki etkisinin önemini göstermiştir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/haberler/gururlandiran-ucunculuk>). Diğer başarılı bir örnek de çocuk evinde yetişmiş M.B yan flütte dünya çapında aldığı derece ile ülkemizi temsil etmesidir (<http://www.milliyet.com.tr/-evde-yetisen-cocukların-hayalleri>). Aile kurumu biyolojik boyutun ötesinde psikososyal bir özellik de taşır. Birey toplumda sosyal, ekonomik ve kültürel olarak yer alan bir varlıktır. Birey, sosyal becerisi, ekonomik statü ve kültürel değerlerini öğrenmesi ile beraber uygulamak ile de sorumludur. Ailenin yerini alan çocuk evleri bu becerileri çocuklara kazandırma anlamında hangi boyutta olduğunu öğrenmek için çocuklarla etkinlikler hakkında görüşme yapılmıştır.

Çocuk bilişsel, sosyal, manevi ve entelektüel gelişimi ile beraber kendini gerçekleştirir (Şirin, 2012). Çocuk kendini geliştirmek için kendine sunulacak bilişsel ve sosyal faaliyetlere ihtiyaç duyar. Çocuklarla yapılan görüşmelerde her çocuk kendilerine sunulan geniş bir faaliyet yelpazesi olduğundan bahsetmiştir. Daha çok yakın zamanda gerçekleşen etkinlikler akıllarına gelse de çocuklar sinema, konser, tiyatro, park gezintisi, ağaç dikme, huzur evi ziyareti, yüzme, paten, bisiklet sürme, piknik, izcilik, şehir dışı ziyaretleri gibi birçok etkinliğe katıldıklarını ifade etmişlerdir.

ÇHS 5. maddesine göre çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda anne-baba ve devlet sorumludur (<https://www.unicef.org/turkey/crc/>). ÇHS 5. maddesi çocuk evi hizmetinde karşılığını

bulmaktadır. Yapılan görüşmelerde çocuklar ilgi ve becerilerine göre istediği kursa katılma talebinde bulduklarını ve koordinasyon merkezi ya merkez bünyesinde kendisi o kursu düzenlediğini yada çocuğu ilgili yere yönlendirdiğini söylemişlerdir. Çocuk evi hizmetinde çocuğun her yönden gelişim sağlaması doğrultusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bazen de çocuk kendi bilmese bile bakım elemanı yada ilgili kişi tarafından yeteneği fark edilmekte ve kendisine rehberlik yapılmaktadır. Görüşme yapılan çocuklar arasında ebru kursuna katılan, gitar, bağlama kursuna katılan müziğe ilgili ve voleybol, basketbol, güreş, masa tenisi turnuvalarına katılan spora ilgili çocuklar olduğu saptanmıştır.

Ebru kursuna koordinasyon merkezine gidiyorduk. Ebru zevkliydi. Şehir dışı falan da geziler oluyo, daha dün gittik Antalya'ya, yeni açılan EXPO. Bitkiler var çok farklı, tüm dünyayı orada gördük nerdeyse (F.A, 15 yaş).

2 hafta önce İzmir Ege Üniversitesine götürdü çocuk evleri, 11 ve 12. Sınıflar gitti, 11ler heveslensin diye, biz de seçimi doğru yapalım diye. İzcilik kursuna gittim. Bazı çocuk evleri de izcilik kursuna katıldı ne güzel oldu diğer evlerdeki arkadaşlarla kaynaştık. Voleybola da gittim 4.sınıftan 10.sınıfa kadar. Evde beş kız vardı o zaman, ben voleybol, biri basketbol, biri yüzmeye gitti. Spor salonu eve yakındı ev arkadaşlarımla yürüyerek gidiyorduk (B.A, 18 yaş).

Bugün yağmur yağmasaydı etkinlik olsaydı bisiklet sürmeye giderdik, yarın da havuza gitcez. L.E Hoca ile Hatay'a gittik, 6 gün kaldık. Orayı gezdik, ok attık, iki kere de ortadan vurdum. Koordinasyon bize güreş düzenliyor, güreşçiyim ben. 2013 ten beri çok maça çıktım. Yendiğim maçlar da oluyo yenildiğim de tabi. Bisiklet ile güreşi en iyi seviyom (K.N, 13 yaş).

Çok ünlülerin konserlerine gidiyoz. Bir sürü spor dalları masa tenisi, güreş, yüzmeye, voleybol, futbol bütün dallarla ilgili olan var, badminton bile. Bizim evde E.H var şimdi yok siz göremeyeceksiniz, o badminton turnuvası için Konya'ya gitti. Hangi alana ilgin varsa yani o spora yönlendiriliyosun (E.E, 18 yaş).

Yıldırım, Ş. (2013), çocuk evi ve kurum bakımını sosyal faaliyetler açısından mukayese ettiğinde kurumlarda sinema ve tiyatro gibi etkinliklere toplu olarak ve sık gidilmesi ve özel günlerde kalabalık gruplarla eğlenceli etkinlikler düzenlendiğini söyleyerek çocuk evinin yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Ancak bu çalışmada çocuklar çocuk evinde düzenlenen etkinliklerin çeşitliliği verilen cevaplarda görülmüştür.

Koordinasyon merkezi tarafından düzenlenen toplu etkinliklerin yanı sıra ev sorumlusunun sadece ev için düzenlediği etkinlik de olmaktadır. Okul dışında kalan zamanlar için çocukların dersleri göz önünde bulundurulmakta ve genelde hafta sonları için çocuklara yönelik faaliyetler oluşturulmaktadır. Çocukların ev sorumlusunun izni dışında başka bir yerde zaman geçirme fırsatı olmadığı için evde faaliyetlerin organize edilmesi önemlidir.

Faaliyetler sayesinde çocukların hoşça vakit geçirdiği, arkadaşlarıyla kaynaştığı, sosyal beceri kazandığı, farklı şehirler gezip kültürler tanıdığı, genel kültür bilgileri edindiği, bakış açılarının geliştiği fark edilmiştir. Sosyal, kültürel ve sportif alanda çocuklara sunulan hizmetler çocukları her yönden geliştirmektedir. İlgisi ve yeteneği olan alanda teşvik edilen çocuklardan badmintonda turnuvalara katılan bir çocuk ve başka bir çocuğun da güreşte ödülleri olduğu öğrenilmiştir. Ankara'da yaşam sürmeleri ve şehrin sunduğu imkanlar göz önünde bulundurulursa bu imkanlar çocuklar için faydaya dönüşmektedir.

5.4.1. Komşuluk İlişkisi

Komşuluk ilişkileri, yaşanan toplumsal yapıda ilişkilerin sürdürülmesi, işbirliği ve yardımlaşmanın olduğu, sosyalleşmeyi artırma açısından önemlidir (Cılga, 2001). Çocukların yetişmesinde çevrenin de büyük etkisi olduğu düşünülürse komşuluk ilişkilerini bu çerçevede ele almak gerekir. Çocukların evdeki arkadaşları ve bakıcı anneleri dışında etkileşim içinde oldukları komşuları vardır. Komşuları ile olan ilişkiler hem çocukların sosyalleşmesi hem de ev dışında kişilerin yaşamları, tecrübelerini gözlemleme fırsatı verir.

Çocukların komşuluk ilişkilerinin öncesinde kurumdaki ilgili kişilerin komşular ile irtibatı olmaktadır. Toplumda var olan önyargının çocuklara yansımaması, onların psikolojik yönden zarar görmemesi için komşuların bu hizmetten haberdar edilerek var olan yanlış bilgileri ve olumsuz tutumları giderilmektedir. Çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesini hedefleyen çocuk evi hizmetinde çevre sakinleri ve komşuların desteği alınırsa bazı toplumsal değerlerimizi öğretme ve yaşatma konusunda daha çok yol kat edilecektir.

Çocuk evi açıldıktan sonra öncelikli olarak apartmanda yönetici ve diğer komşularla tanışıp çocukların durumları, hassasiyetleri hakkında bilgilendirme yapılır. Sağlam komşuluk ilişkisi geliştirmek, varsa önyargıların önüne geçilmesi amacıyla çocuk evinin açıldığı veya bulunduğu apartmandaki komşuların ziyaret edilmesi, bu hizmet hakkında bilgilendirilmesi, mahalle, komşuluk, misafirperverlik, toplumsal değerlerimizi olumlu yönde katkı sağlama noktasında komşuların desteğinin alınması önemlidir. Bu amaçla STK'ların katkıları ile birlikte organizasyonlar gerçekleştirilmekte, çocuk evlerinin çevreye tanıtımı sağlanmakta, hizmet verilen kitle ve verilen hizmetin önemine ilişkin farkındalık yaratılmaktadır (A.A.).

Çocuk evi hizmetinden komşular belki de kendi apartmanlarında bu hizmet ile karşılaşınca kadar haberdar olmadığı düşünülmektedir. Küçük topluluk apartmandan

yola çıkarsak genel manada da toplumun böyle bir hizmeti bilmediği varsayılmaktadır. Hala toplumda yurt ve yuva sistemi ile çocuklara sahip çıkıldığı bilinmekte ve olumsuz duygular devam etmektedir. Görüşmelere başlamadan önce Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) ziyaret edilmiştir. İlk defa gidilen merkezin adresi bulmaya çalışırken aynı cadde üzerinde bulunan başka bir kurumun güvenlik görevlisine adres teyit ettirmek istenmiştir. Güvenlik görevlisinin iki bina yakınındaki ÇEKOM'u “ *çocuk yurdu şu iki bina yan tarafta*” şeklinde tarif etmesi dikkat çekmiştir. Çocuklara normal ev standartlarında bir yaşam sunulduğu ve her tür ihtiyaçlarının karşılanıp toplumla iç içe yaşadıklarından habersiz bir toplum olduğu farklı durum ve kişilerle yaşanan örneklerden açıkça görülmüştür. Çocuk evi hizmetinde farkındalığı artırma yönündeki düşünceler ve bu hizmet için toplumun algısını nasıl gördüğü Bakanlık yetkilisine sorulmuştur. Çocuk evi hizmetinden başta çocukların yaşadığı apartmanlar başta olmak üzere haberdar olan ve destek veren belli bir kesim olduğu dile getirilmiştir. Bazı dizilerde gösterilen tamamen gerçekten uzak ve uygulaması olmayan kuruluş bakımına yönelik olumsuz içerik için üzüntüsünü dile getiren yetkili toplumu yanlış bilgi ve duyguya yönelten bu tür örneklerin aksine sivil toplum ve gönüllüler ile gerekli çalışmaları yapmakta olduklarını söylemiştir. Evlerin tam adres olarak bilinmesinin belli sakıncaları olduğunu söyleyen yetkili, çocuk evi hizmetine dair bilgilendirmeyi gerek kamu spotu gerek il müdürlükleri aracılığı dağıtılan kitapçık ve broşür ile yapılmakta olduğunu vurgulamıştır.

Ebeveyni tarafından risk altında bulunan çocuğun adresinin bilinmemesi hem çocuk hem apartman sakinleri açısından konumun ifşa edilmemesi gereklidir. Çocukların aileleri tarafından ziyaret edilmeleri ÇEKOM veya uygun görülen bir mekanda gerçekleştirilir. Hizmetin bilinmesi konusunda ise zaten evlerin bulunduğu apartmandaki kişiler haberdar olmakta. Başta evlerin bulunduğu çevre sakinleri olmak üzere toplumuz bu hizmeti önemsemektedir (A.A.).

Çocuk evlerinin amacı, gereği, yaygınlaştırılması ve sürdürülmesi noktasında gerekli ve ilgili yerler ile temas kurulmaktadır. Sivil toplum ve gönül elçilerinin desteğinin alınması yönünde illere talimatlarımız bulunmaktadır. Çocuk evlerine hizmetine dair toplum kamu spotu ile haberdar olmakta, il müdürlüklerinde hizmete ile ilgili kitapçık, broşür dağıtılmaktadır (A.A.).

Çocukların komşuluk ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri ve nasıl bir tutum gösterdikleri merak edilmiştir. Bu merakın giderilmesi için görüşmede çocuklara komşularıyla olan ilişkileri sorulmuştur.

Yan tarafta Mehlika teyze ile çok iyiyiz. Poşet taşıırken yardım ettim geçen gün. Yaptığımız yemeklerden götürürüz. Apartmanda hangi tür davranışları sergilemek

gerekirse ona göre dikkat ederiz. Yan tarafta yatak odaları var, ses yapmayız dikkat ederiz (B.A, 18 yaş).

11 yıldır bu evdeyim. Birinci sınıfa kadar Atatürk Çocuk yuvasındaydım. Aynı mahallede olmak güzel. Esnaf daha yardımcı oluyo. Kebapçı var, eve bir şey gelirse karşılıyo, biz gezmedeysek. Komşularımıza bayramda gideriz, çay kahveye gelirler, biz de gideriz. N.T Hoca aracılığı ile tanışıp gideriz (E.A, 17 yaş).

Komşular tanıyo, aynı personel var. Şurdaki bakkal bile tanıyo. Mahallede arkadaşlarımız da var. Market artık bize naber, naptın diyor, samimiyiz. Komşularla sorun yok. Karşıdakini görünce sohbet oluyo, bize nasihatler veriyö. Yönetici de var o sadece aidat için geliyor, bi de çöp alınıyo, onlar da eve girmiyor (F.N, 15 yaş).

Komşuları pek sevmiyöz, biz aşağıda top oynarken ev sahibimiz ona zararımız olmadığını halde eve gelip şikayet ediyö, yaşlı da değil ama sesi sorun ediyö. Biz de biraz daha aşağıda oynuyöz (Ç.I, 15 yaş).

Çocuklar yaşadıkları çevreden bağımsız olmadıkları, çevrenin beklentileri ve değerlerine uygun hareket etmeleri gerektiğinin farkındadır. Çocuklar, apartmanda yaşamın getirdiği belli kurallar olduğu ve toplu yaşam alanında insanların kurallara uyum gösterdiği takdirde sorun çıkmayacağı yönde düşünceye sahiptir. Çocuklar, bu düşünce ile sosyal çevrenin beklentisine uygun davranışta bulunmaktadır. Çocukların komşuları rahatsız etmemeye özen gösterdiği, paylaşımında bulunarak ilişkileri güçlendirdiği, ihtiyacı olana yardım ettiği insanlar ile iletişim sağlayıcı diyalog kurduğu, onları ziyaret etme nezaketi gösterdiği tespit edilmiştir.

Ayrıca çocuklara komşuluk ilişkilerinden bahsetmeleri istendiğinde konuyu mahalle kavramı üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Ziyaret edilen çocuk evleri orta halli semt ve mahallede bulunmaktadır. Bu sebeple sadece apartman dairesinde eve kapanmak zorunda olmayan, sokakta oyun oynama şansı olan ve mahalle arkadaşlığı kurma şansı yakalayan çocuklar ile karşılaşmıştır. Özellikle ziyaret edilen erkek çocuklar mahalledeki çocuklar ile arkadaşlık kurduklarını ve evlerine yakın olan okul bahçesinde top oynamalarından duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir. Bazı apartman sakinlerinden şikayet olduğunu bildiren çocuklar da olmuştur. Toplumla iç içe yaşamın gereği bazen bu tür tepkiler almak normal karşılanmaktadır. Zaten çocuklar da bu olumsuz durumu sorun yapmak yerine kendilerini zevklerinden alıkoymamak için çözüm üretmişlerdir.

Mahalle yaşam alanı içinde yer alan esnaflar da görüşmede bahsi geçen diğer bir sosyal etkileşim faktörüdür. Çocukların bakkal, market veya başka bir dükkanda alışveriş yaparken nasıl iletişimde bulunacağını bildiği görülmektedir. Esnafın hal hatır sorması, onlar ile ilgilenmesi çocuklarda güven ve memnuniyet hissi yaşatmaktadır.

5.4.2. Ev Dışında İletişim

Sosyal yaşam ve sosyal ilişkilerin bir parçası olan arkadaşlık ilişkileri çocukların yaş, cinsiyet, ilgileri, kişilik özelliklerine göre oluşur (Cılga, 1989). Gerek çocuk evlerinde gerek okul ortamındaki arkadaşlık ilişkileri çocukların değer oluşmasında, kişilik gelişiminde, yaşama dair algılarında etkilidir.

Çocukların yakın çevrede iletişim kurdukları öncelikle ev arkadaşları ve bakım elemanı olduğu bilinmektedir. Diğer bir iletişim grubu olan komşularıyla olan iletişime de yer verildikten sonra bunların dışında kalan grubun olup olmadığını, var ise de kimler olduğu ve onlarla nasıl vakit geçirdiği görüşmede çocuklara sorulmuştur.

Ev dışında okuldaki arkadaşlarımla görüşüyüm. Onlarla teneffüste birbirimizin sınıfında sohbet ediyöz. Hafta sonu arkadaşımın evi uzak görüşemiyöz. Zaten misafir gelmiyor, biz de gitmiyöz (E.M, 15 yaş).

Kardeşlerim var, bir sokak ötede 100 adımda gidiyöz. İki kız kardeşimle görüşüyöz. Geçen haftaki piknikte görüştüm. Onları alıp dışarı gidiyözüm parka falan. Okul arkadaşım pek yok (A.İ, 15 yaş).

Ev dışında amcam var. İzin falan oluyo kuruma geliyor bazen de belli süre onda kalıyöz. Okul arkadaşlarımla sadece okulda görüşüyöz. Kurumla ilgili misafir geliyor onları görmüş oluyöz. Okuldan arkadaşlarım gelirse utanırım sanki. Liseye geçince belki dışarıda arkadaşlarla çıkmaya izin verilir. Burdakiler bazen aynı kaderler olduğu için çok da gerek olmuyo (Z.A, 13 yaş).

Okul yaşamları olan çocukların iletişimde olacağı kişilerin okul çevresinden olma ihtimali yüksektir. Ama görüşmede sınıf arkadaşlarıyla iletişiminden bahseden çok az çocuk olmuştur. Çocukların okuldan olan çevresi ile iletişimi sadece okul saatleri içerisinde kaldığı görülmüştür. İletişim eksikliği, çocuklara okul dışı saatlerde verilen izin olmaması ile evlerine arkadaş davet etmelerine ve çocukların arkadaşlarının evlerine gitmelerine konan sınırlandırmalardan kaynaklı olmasıdır. Bazı çocuk evlerinde çocukların yatılı kalmama şartıyla arkadaşlarını eve davet etmelerine müsamaha gösterilmektedir. Okul arkadaşlarıyla sadece okul zamanında görüşmeyi yeterli gören ve bunun kendi kararı olan çocuklar da vardır. Böyle düşünen çocuklar çocuk evinde kaldıklarından arkadaşlarının haberi olmamasını istemekte ve mevcut durumlarını arkadaşlarıyla paylaşmamaktadır. Çocuk evinde kaldığının arkadaşları tarafından öğrenildiğinde utanacağını söyleyen çocuklar olmuştur.

Çocukların gerek evdeyken gerek ev dışında görüştükları profil yine çocuk evleri bünyesindeki personel veya arkadaşlarıdır. Görüştükları kişi sıralamasında öncelik ev arkadaşları ve bakım elemanı olmaktadır. Bazı evlerde ev sorumlusu da öncelikli grupta yer almakta ve çocuklar evle ilgili paylaştıkları her konuda ev sorumlusunu anlatmaktadır. Ev sorumlusu evin sadece koordinatörlüğünü yapmadığı, çocuklarla birebir vakit geçirdiği ve onlarla ilgilendiği ortaya çıkmaktadır. Ama bazı evlerde çocukların hiçbir etkinlik veya ev içi paylaşımında ev sorumlusu ile yaptığından bahsetmemekte, sadece evin resmi konularında, izin merci olarak gören ev sorumlusu ile irtibata geçtiği görülmüştür.

Çocukların sadece kendi ortamdaki kişiler ile görüşmeleri onları başka çevrede kimlerle nasıl iletişime geçecekleri hususunda eksiklik yaşatmaktadır. Kendi dışındaki çevreleri ile iletişimsizlik yaşamlarının ileriki dönemlerinde yeni ortamlarda bulunacak ve yeni insanlar tanışacak olmaları sebebiyle çocukları zor durumda bırakabilir. Görüşme günü resim kursundaki ilk günü olan S.L., yeni ortamdaki gözlemlerini çok farklı bir yaşamdan kişileri ve halleri anlatma tavrı ile aktarmıştır. Kendi evinde ve arkadaşlarıyla kendine güven ve rahat tavırlarıyla dikkat çeken S.L.'nin resim kursundaki günü içekapanık ve çekingen psikoloji ile geçtiği anlatımından anlaşılmıştır. Hatta çekingenliği becerisine de yansımış ve bugünkü çizimlerinin iyi olmadığını kendisi söylemiştir.

Bi yere gidince utangacım, çekiniyorum ilk ortamda. Resim kursuna gidiyorum çizimlerim çok iyi. L.E Hoca yönlendirdi bi kere konuşmuştuk hatta gördü çizdiklerimi. Bak bugün bunları çizdik, açık portre bu aay abla çizerken nasıl utandım ama kimse umursamadı. Ayıp diye utanmasam daha iyi çizerdim. İnsanlar falan ne tuhaf öyle çok farklı tipler vardı ya (S.L., 16 yaş).

Yıldırım, Ş. (2013) çalışmasında aile yanında yaşama fırsatı olamamalarından kaynaklı çocuk evinde kalan çocukların aileleri ile görüşme durumlarını incelediğinde çocukların koruma altına alınma sürecinde de aileleri ile yeterince ilişki kuramadıklarını açık bir şekilde ifade etmiştir. Bu çalışmada da çocukların aileleri ile iletişimlerinin güçlü olduğuna ilişkin bulgulara rastlanmamıştır. Çocukların aile ile ilişki kuramamaları bakım hizmeti modelinden kaynaklanmasından ziyade ailenin kendi ilgisizliği şeklinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Çocuklar, okul çevresi ile iletişim az olduğu gibi sık olmasa da görüştükları kişi olarak aile çevresi ve gönülleri ile görüştükları söylemişlerdir. Aile üyelerinden herhangi birinin

yönetmelik gereği çocuk evine girişi olmamaktadır. Bu sebeple çocuklar, koordinasyon merkezinin belirlediği çerçeve içerisinde aileden biri ile görüşebilmektedir. Görüşülen çocuklarda aileden birileri ile vakit geçirenlerin sayısı yine çok azdır. Aileden biri ile görüştüğünü belirten çocuklar ise nasıl vakit geçirdiklerine dair herhangi bir şey belirtmemişlerdir. Ayrıca aileden biri ile görüştüğünü söyleyen çocuklardan ikisi de yine çocuk evi hizmetinden yararlanan kardeşleridir. Kardeş olan çocuklar yaş ve cinsiyet sebebiyle farklı evlerde kalmaktadır, ama koordinasyon merkezi tarafından aynı mahalle veya yakın semtteki eve yerleştirilen çocukların birbirleriyle sık görüşme şansları vardır. Yada yine koordinasyon merkezi tarafından düzenlenen etkinliklerde kardeşler bir araya gelmekte ve beraber vakit geçirmektedir. Hatta sadece kardeş etkinliği adında kardeşlere yönelik organizasyonlar düzenlenmektedir. Görüşme yapmak için gidilen bir çocuk evinde evde bulunan telefon çalmıştır ve çocuklardan birini başka bir çocuk evinde bulunan kardeşi kandil kutlaması için aradığı görülmüştür. Kardeşler birbirlerini özlediği ve istediği zaman telefonla birbirlerine ulaşabilmektedir. Yine aynı gün kandil kutlama sebebiyle A.İ, birkaç apartman ötede oturan iki ablasını ziyarete gitmiştir.

Ailemden babam, amcamla görüşüyom. Okuldan arkadaşarımla okulda görüşüyom. Etlikte kız kardeşim var onunla da toplu etkinlikte görüşüyo. Ayda bir iki kez L.E Hoca kardeş etkinliği yapıyo orda görüşüyo (F.N, 15 yaş).

Amcamla görüşüyorum, gönüllü ailemle de, gönüllü ailem L.E Hocam. O isterse müsait olunca yada ben istersem görüşüyo. Yazın da L.E Hocanın (annem) yazlığına gidiyorum. Çok güzel geçiyo. Başka da eve çağırımıyom okul arkadaşarımlı. Keşke güvendiğimiz arkadaşarı çağırırsak izin verenler varmış ama hocamız yasak diyo (G.E, 13 yaş).

Çocuklar gönülleri ile irtibatla olduğunu da söylemişlerdir. Gönüllülerin ve çocukların durumlarına göre koordinasyon merkezinin bilgisi dahilinde uzun veya kısa zamanlı görüşmeler olmaktadır. Yine kurum içinden veya kurum izni ile eve gelen çocukları ziyaret eden kişiler de çocukların iletişime geçen kişiler arasında olmaktadır. Onları ziyarete bulunan kişiler hakkında çocuklar kendileri için gelmelerinden dolayı memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Çocuk ne kadar farklı ve olumlu insan profili ile karşılaşır ve etkileşimde bulunursa onların yaşamlarına dair olumlu bir gelişme olacaktır.

5.5. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin arasındaki farkın sadece biyolojik temelli olmaması ve farklı sosyal ve kültürel değerlerin kadın ve erkeğe rol ve sorumluluk yüklemesi şeklinde tanımlanır (Bütün, 2010). Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun kadın ve erkeğe öğrettiği veya onlardan yapmasını beklediği davranışlar bütünü olarak karşımıza çıkar. Burada öne çıkan husus toplumun kadın ve erkeğin kimliğini nasıl algıladığı ve onlara hangi rolleri biçtiğidir. Önemli görülen nokta birey hangi cinse ait ise o cinsiyetin gerektirdiği gibi davranacak ve düşünecek olmasıdır.

Kadın ve erkeklere atfedilen işler farklılık göstermektedir. Bu atfedilen işler kadınlara yönelik olanlar çoğunlukla değersiz görülmekte ve kadınları dezavantajlı duruma düşürmektedir. Vatandaş (2007) “ Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı” araştırmasında ev içi iş bölümünde yüksek oranda hala geleneksel bir tavrın gösterildiği ve kadının çalışma hayatında yer almasına rağmen bu geleneksel yapının devam ettiğini ortaya koymuştur. Temizlik, yemek, çamaşır, bulaşık, çocuk bakımı gibi işler kadına ait ev içi işler olarak; tamirat, aile geçimi, aile bütçesi, ev idaresi, resmi kurumlarda iş takibi gibi işler erkeğe ait ev dışı işler olarak belirlenmiştir.

Kahraman ve arkadaşları (2015) araştırmalarında geleneksel rol kalıplarının hala kabul gördüğünü, ev içi ve ev dışı alanlar kadın ve erkeklerin iş tanımlarına girdiğini belirtmişlerdir.

Aile, toplumsal cinsiyet kalıplarının öğrenildiği ilk yerdir. Çocuk, başta aile olmak üzere içinde bulunduğu toplumun üyelerini gözlemlemesi ile toplumsal cinsiyet kavramını öğrenir. Çocuklar, ailede şahit oldukları rolleri benimser ve yetişkin olduklarında benimsedikleri rolleri sergiler. Aile yanında kalma şansı olmayan çocuklar çocuk evi hizmetinde cinsiyetlere ait olan rol ve davranışları tecrübe edecekleri kişiler bakım elemanlarıdır.

Araştırmada çocukların toplumsal cinsiyeti nasıl algıladıklarına yönelik bulgular da ortaya çıkmıştır. Ev yaşamında birbirlerini veya bakım elemanlarını gözlemleri onlarda toplumsal cinsiyete dair tutum sergilediklerini gösterir.

S.A abi hesaplarda iyi, Ü.Ü abla temizlikte iyi, B.N abla yemek ve derste iyi. Hepsinin bi yönü var, tamamlıyo birbirlerini. Onlardan temizlik öğrendim, yemeği de öğrencem inşallah (Z.A, 13 yaş).

Abiyle maç seyretmeyi seviyoz, fanatik zaten, heyecanlı geçiyo. Abla futbol sevmiyor onunla dizi, yarışma izliyoz (F.N, 15 yaş).

Bakım elemanlarıyla özellikle ablalarla alış verişe çıkmayı severim, yardım ederim, onlar bize bakan kişiler sonuçta, onları zorda bırakmak istemem. Oturup sohbet etmeyi çok severim abiden bile çok N.N ablayla. N.N ablanın da bizim yaşımızda oğlu var (C.L, 18 yaş).

Yapılan görüşmede çocuklar erkek bakım elemanı ve bayan bakım elemanına yönelik gözlemini net bir şekilde ifade etmişlerdir. Bayan bakım elemanları ile ilişkilendirdiği işler ile erkek bakım elemanına atfettiği işler farklılık göstermektedir. Geleneksel roller olarak tanımladığımız ev içi işler olan yemek, temizlik, alışverişi bayan bakım elemanlarından öğrendikleri iş kategorisine yerleştirmiştir. Erkek bakım elemanlarının yaptığı işler arasında da ev bütçesi yer almaktadır. Yaygın bir algı olan dizi izleme aktivitesi ve muhabbet etme kadın rolü içine yerleştirilirken; spor erkek rolü ile ilişkilendirilmiştir.

Şöyle bir gerçek de vardır ki erkek bakım elemanları nöbet günlerinde bayan bakım elemanlarıyla aynı görev ve sorumluluğa sahiptir. Aslında çocuklar yukarıda bayan bakım elemanlarına atfettikleri ev işlerini erkek bakım elemanlarının da yaptığını görmektedir. Yemek veya temizlik gibi konularda bayan bakım elemanından değil de erkek bakım elemanından öğrendikleri şeyler olduğunu dile getiren çocuklar da olmuştur.

Bireylerin cinsiyet kalıpları ve tutumlarını belirlemede etkin olan kültür, zamanla kadın ve erkeğe yüklediği rollerde değişiklik yaratabilmektedir. Geleneksel toplum yapısındaki kadın ve erkek rolleri arasında keskin bir ayırım kalmamaktadır (Öngen & Aytaç, 2013).

Aylaz ve arkadaşları (2014) yaptıkları araştırmada annenin eğitim durumu arttıkça çocuklar toplumsal cinsiyet rollerine yönelik olumlu bir tutum geliştirdiklerine dair bulgular ortaya koymuşlardır.

Bakım elemanlarının eğitilmiş olmaları, bayan bakım elemanlarının çocuk evinde çalışma hayatının bir parçası olması ve erkek bakım elemanı da çocukların bakım ve ev işlerinde aktif olması gibi etkenler çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin olumlu bakış açısı geliştirmesi için fırsattır. Yemek veya temizlik işlerini yapma kapasitesine her iki cins de sahipken, geleneksel toplumda bu işleri kadın işi olarak kategorize eden anlayıştan

uzaklaşmaktadır. Çocuk okuldan eve geldiğinde mutfakta yemeği hazırlayanın erkek bakım elemanı da olabileceğini bilmektedir. Yada dışarıda hastane veya resmi kurum işlerini halletmek için yardım alacağı kişinin bayan bakım elemanı da olabileceğini görmektedir.

Ev içinde yemek yapmayı abiden öğrendim. Burdaki ablalar hayata dair yapmamız gereken şeylere dair öğütler veriyö (E.N, 17 yaş).

Yemeklerden pilav yapmayı öğrendim. Kısır, salata, cacık öğrendim abılardan. H.R abiden pilavı öğrendim çok güzel yapıyo (U.K, 16 yaş).

Başer, H. (2013), çalışmasında çocuk evi hizmetinin eksik yönleri olarak evlerde erkek modelinin olmamasına dikkat çekmiştir. Bu araştırmada eksikliğin giderildiği yönünde verilere ulaşılmıştır. Erkek çocuk evinde erkek bakım elemanı olması böyle bir eksikliğin söz konusu olmadığını göstermiştir. Hatta çocuklar evde hem bayan hem erkek bakım elemanı ile farklı günlerde karşılaşılıyor olmalarından memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

Sıcakkanlılar, bize şefkatli davranıyolar. Tabi günleri farklı. Abinin gününde daha rahat oluyoz. Abla gününde normal oluyo. Bence kadının olması daha iyi bir anne şefkati ile yaklaşıyo. Reklamda siz de görmüşsünüzdür çocuk her şeyi annesinden ister, babasına sadece annem nerde diye sorar☺ Ben annemle görüşmüyom, bilmiyorum. Kişisel olarak da abi şart (F.N, 15 yaş).

Abiler zaten rahat ettiğim zamanlar abilerin zamanı. Abiler anlayış gösteriyolar, rahat davranabiliyo, onların nöbetinde giyim tarzımız değişebiliyo mesela (C.L, 18 yaş).

Kızların kaldığı evlerde üç bayan bakım elemanı bulunurken, erkeklerin kaldığı evde hem bayan hem erkek bakım elemanı vardır. Erkek çocukları iki cinsiyetin de rollerini gözlemlene şansına sahipken, bu şans kızlar için söz konusu değildir. Erkek çocuklar bayan bakım elemanı nöbetinde sevgi, şefkat hissi yaşarken, erkek bakım elemanı nöbetinde gerek davranışları ve giyimleri gerek ortak ilgi alanlarına sahip kişilerle keyifli vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

Sadece bayan bakım elemanları ile yaşayan kızlar, öğrendikleri ve gözlemledikleri hal ve davranışları şu şekilde ifade etmişlerdir:

Onlar sayesinde geliştik, hızlı hareket ediyoz, mutfakta toplamak için. N.T Hoca'nın yemeği iyi, fasulyeye şeker atıyo, çok lezzetli oluyo, insana detay öğretiyö. S.İ anne su hastası yıkar, temiz ondan hijyen öğrendim diyebilirim. N.E anne böreği var, lezzetli. El işi yapıyoz üç ay tatilde. Derin dondurucu var, biberlik kurutuyoz, kışlığa

hazırlıyoz. Patlıcan kızartıp koyuyoruz. Yüz kilo melemen yaptık mesela (M.A, 14 yaş).

F.N abladan saç örmeyi, tavada mantar yapmayı da S.E abladan öğrendim (G.E, 13 yaş).

Kızların ifadelerinden evde geleneksel rol öğretisinin hakim olduğu dikkat çekmektedir. Bu öğretinin altında çocukların ileride kuracakları ev yaşantısına kolay adapte olmaları ve ev yönetebilme becerisi kazandırma düşüncesi yatmaktadır. Kızların ilgisi ve becerisi de bu rolleri gösterme ve öğretme sürecini şekillendirmiştir. Kızların erkek modeli gözlemlene fırsatı olmadığı için erkek rolüne dair ifadelerine rastlanmamıştır. Bu durumun bir dezavantaj olup olmadığı ve eksikliğin giderilmesine yönelik ne düşünüldüğü Bakanlık yetkililerine sorulmuştur.

Kız çocuk evlerinde kadın bakım elemanı, erkek çocuk evinde erkek bakım elemanının görev yapması çocukların sadece o cinsiyetteki personelle karşılaştığı anlamına gelmez. Çocuklar sadece bakım elemanları ile değil, meslek elemanları, ev sorumlusu ve çocuk koordinasyon merkezi müdürü, okul öğretmenleri ile de iletişim halindedirler. Bu sebeple farklı cinsiyette farklı personeli rol model alabilirler (A.A.).

Ancak yapılan görüşmelerde ne erkek ne kız çocuk evinde bu ifadeleri doğrulayacak herhangi bir söylemle karşılaşılmamıştır. Koordinasyon merkezinden farklı cinsiyet ve farklı meslek elemanlarının evlere ziyaretlerinin çocukların anlattığı konularda etkin olmadıkları söylenebilir. Çocukların sürekli etkileşimde olduğu, bilgi, beceri ve tutumu doğrudan öğrendikleri kişi bakım elemanı ve ev sorumlusudur. Çocukların bakım elemanı ve ev sorumlusu ile kurduğu kuvvetli ilişkiyi ne okul çevresi ne koordinasyon merkezindeki kişilerle kurduğu görülmüştür.

Çocuğun iyi model alacağı kişilerin olması gerektiği herkes tarafından kabul gören bir gerçektir (Şirin, 2012). Özdeşleşme, birey bulunduğu ortamda kendini özdeş tuttuğu birinin duygu ve düşüncesini benimsemesi, hal ve davranışlarını izleyerek örnek almasıdır. Çocukluk döneminde çocuk dış dünyayı tanımadan önce anne ve babasıyla etkileşim içindedir. Bu yüzden çocuğun hal ve hareketlerini izleyeceği, konuşmasından, tutum ve değer yargılarına kadar taklit edeceği kişi anne ve babasıdır. Anne ve babanın bu konuda iyi model olması çocuğunun gelecekteki yaşamındaki karakterinin belirleyicisidir (Yavuzer, 2012). Güvenli ve ideal bir aile yaşantı deneyimi olmayan çocuklar, sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkileyen psikopatoloji yaşarlar. Aynı zamanda da yaşamlarının ileriki dönemlerinde kuracakları aile yaşantısı için onlara model olacak bir aile figüründen

mahrum olurlar (Atauz & Özateş, 2011). Çocuk evlerinde çocukların hal ve davranışlarını izleyeceği, duygu ve düşüncesini benimseyeceği, tutum ve yargılarını öğreneceği kişiler anne baba yerine bakım elemanı, ev sorumlusu veya gönüllüleri olmaktadır. Evde üç farklı bakım elemanı olmasına rağmen çocuk kendine daha yakın gördüğü veya sevdiği bakım elemanı model almaktadır. Çocuklar her bakım elemanından ayrı özelliğinden yararlanmakta ve kendine kişiliğine uygun davranışları kendine almaktadır. Bazı çocuklar bakım elemanı ile daha çok zaman geçirse de ev sorumlusunun karakteri, duruşunu benimsemektedir.

Araştırma için yapılan ev ziyaretlerinde toplumsal cinsiyet algısına yönelik birkaç gözlem de bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet algısında renk faktöründen de bahsetmek gerekebilir. Toplumumuzda kızlar için pembe, erkekler için mavi renk seçildiğine dair yaygın bir tutum vardır. Ziyaret edilen erkek evi daha önce kız evi olarak kullanılmış ve salonda bulunan oturma grubu mor renktedir. Araştırmada eşyaların rengine dikkat etme amacı güdülmemesine rağmen çocukların bu detay için açıklama yapması ve “*Allahtan kendi odadaki eşyalarımız pembe değil*” gibi ifade kullanmaları burada bu detaya yer verme gereksinimi doğurmuştur. Genel anlamda şahsi eşyaların dışında kullanılan diğer ev eşyalarında belirgin bir cinsiyet algısı bulunmamaktadır.

Diğer gözlem ise, kız çocuklarının ev içinde, erkeklerin ise ev dışında geçirdikleri vakitlerden bahsetmeleri olmuştur. Kız çocukları evde oynanan grup oyunları ile keyif alırken; erkek çocukları mahallede sokak oyunlarından keyif aldıklarını anlatmışlardır.

5.6. Kazanımlar

Çocuğa girişimci özelliği kazandırma, kendi kendini yönetme, sınırlarını ve özgürlüğünü bilme, sorumluluklarından haberdar olma, kendi davranışlarının sonucunu kestirebilme becerisi ve bilgisi kazandırma çocuklarda disiplini yerleştirme ile sağlanır (Yavuzer, 2012). Çocuk evlerinde yetişmiş bir çocuk ileriki yaşam sürecinde gerek evlilik gerek iş alanında yer alacaktır. Evde edindiği disiplin yaşam boyunca onun için kolaylaştırıcı olacak ve başarı sağlayacaktır. Burada vurgulanan disiplinden kasıt belli kazanımları elde etmek için gelişmiş güzel elde edilmiş ve öğretilmiş bilgi ve becerilerden ziyade işlevselliği olan ve hem bireye hem topluma fayda sağlayan bilinçli eylemler bütünüdür.

Çocuğa kendi başına bir işi yapma sorumluluğu verilirse çocuk kendine güvenir (Şirin, 2012). Çocuklarda istenen hal ve davranışları oluşturmak için onlara öğretmek ilk adımdır diyebiliriz. Öğretilen davranışları çocukların yapmasına fırsat vermek de sonraki adımdır. Çocuğun ortaya koyduğu hal ve davranış öğretinin nasıl sonuçlandığını gösterecektir.

Çocukların gelecekteki yaşamlarını sürdürmeleri için ihtiyaç duyacakları bilgi ve beceriyi çocuk evinde kaldıkları süre içinde elde edip etmedikleri veya hangi kazanımlarda buldukları saptanmak istenmiştir. Çocuk öğreneceği bir durum için öncelikle sorumluluk alacak ve nitekim sorumluluğu yerine getirme davranışı çocuğun edindiği kazanımların çıktısı olacaktır. Çocuklara sorumluluklarının farkında olup olmadığı ve farkında olanlar için de ne tür sorumluluklar üstlendiği ile ilgili sorular sorulmuştur.

Kuşum var benim, kuşun temizliği, yemi, vitamini var onu yapıyorum. Başka sorumluluk olarak da sabah yatağımı üçgen katlıyorum, ölü deriler dökülüyomuş N.T Hoca dedi, sağlık hijyen açısından havalandırıyorum. Süpürge, paspas, mutfak, lavabo, banyo var temizlik olarak. Ş.E terlik dolabını düzenliyor, toz alıyo. Ödev çok olursa haftaiçi yapmıyoruz. Çiçekler var evde bak, su veriyoz.. Ütüyü anne yapıyo, arada deniyoruz, yanmamamız için anne yapıyo. Kendi çamaşırımızı ortak yere koyuyoruz, banyo tuvaletçi siyahları beyazları ayırır, makineye atar abla çalıştırır. Seriyoz, kuruyunca herkes kendisininkini seçer. Anne ütüler, dolaba biz yerleştiririz (M.A, 14 yaş).

Sorumluluklarım var. Ev işleri herkese dağıtılıyor, onu yapıyoz. Ben toz alıyom görev her ay değişıyo. Kura çekiyoz toz alma, süpürge, paspas, banyo falan var. Kimin kısmetiye onu yapıyo. Tozda iyiyim başka iş istemem. Zaten kalbim temiz bana hep toz alma geliyor, üç aydır üst üste yapıyom (Ç.I, 15 yaş).

Aile içinde üyelerin birbirleriyle yardımlaşması ve her üyenin sorumluk alması ile düzen ve iyilik hal sağlanmış olur (Yavuzer, 2012). Görevini yerine getiren aile üyeleri birbirileri için kolaylaştırıcı ve destekçi olurlar. Bu doğrultuda aynı eve paylaşan 5 çocuk ev işlerini de paylaşmakta ve daha düzenli ve tertipli bir ev yaşamları olmaktadır. Çocuklar hem toplu yaşamın gerektirdiği hem de çocuk evi hizmetinin belli amaçları doğrultusunda onlardan beklenen sorumlulukları bildiklerini görüşme sırasında anlatmışlardır. Sorumluklar grup ve bireysel şeklinde iki türde sınıflandırılmıştır. Okul dışında özellikle hafta sonları ev işleri bakım elemanı gözetiminde çocuklar arasında paylaşılmaktadır. Ev işleri toplu kullanılan alanları mutfak, süpürme, silme, toz alma ve tuvalet- banyo temizliği olarak çocuklar tarafından yapılmaktadır. Görev paylaşımı adalet ölçüsünde ve çocukların istekleri göz önünde bulundurularak ya kura ile yada gönüllük esasıyla yapılmaktadır. Yemek bakım elemanı tarafından yapılmaktadır ama sonrasında tabağını kaldırma ve bulaşık makinesine

yerleştirme gibi küçük sorumluluklar çocuklara aittir. Çocuklar bireysel iş anlamında odalarının temizliği, dolaplarının düzeni, kitaplık düzeni ve varsa hobi olarak evcil hayvan bakımı, çiçek bakımı gibi işleri yapmaktadır. Ayrıca çocuklar görüşmede ev işleri dışında sorumluluk hissettiği başka konulara da yer vermişlerdir. Çocuklar ders çalışma sorumluluğu ile ahlaki, büyüğüne ve arkadaşlarına saygılı, dürüst davranma gibi sorumlulukları olduğundan da bahsetmişlerdir.

Çocuğun yeteneği ve ilgisi doğrultusunda görev dağılımı yapmak ve onlara sorumluluk vermek gerekmektedir (Üçüncü, 2001). Çocuğa verilen görevler çocuğun yaş, ilgi ve gönüllük durumu ile doğru orantılı olursa olumlu sonuç beklemek hak olacaktır. Çocuklara verilen sorumluluklar genelde günlük yaşam becerisi için gerekli olan ev işleri kapsamında değerlendirilmiştir. Çocuklar hafta içi okulda oldukları için genelde hafta sonu işlere dahil olmaktadır ve dayanışma ile yaptıkları bu işleri anlatırken keyif aldıkları gözlemlenmiştir. Çocuklar üstlendikleri sorumlulukların onlara ileriki yaşamlarında fayda sağlayacağını bilmekte ve çocukların çoğunluğu yapmaktan kaçınmamaktadır. Bu olumlu düşünen çocukların dışında sorumlulukları gönülden yapmayan ve ev düzenine uymak için yapan çocuklar da vardır.

Tek başıma odamın temizliği, yatağım, masamın üstündeki silgi tozları bana ait sorumluluk. Ablalar da kontrol ediyö, eksik olursa uyarıyo. Aslında sabahın köründe yapmak istemiyom ama evin kuralı diye de yapıyom (F.N, 15 yaş).

Sorumluluk süpürge, vilada yapıyöz. Öğretmek amacıyla yaptırıyöz diyolar ama ben öğrendim zaten, evim olsa yaparım (D.N, 14 yaş).

5.6.1. Diğer Kazanımlar (Bilgi, Beceri, Tecrübe vs)

Çocuklara verilen ve çocuklar tarafından yerine getirilen sorumluluklar neticesinde bilgi ve beceri edinimi olduğu muhakkaktır. Çocuk evlerinde maddi imkanlar geniş çerçevede sunulsa da bizzat ev düzen ve idaresinden sorumlu kişiler görevli de olsa bu hizmet çocukları bağımlı yetiştirme anlayışından uzaktır. Çocuk evi hizmetinde çocukların kendisine her şey sunulan bir birey olmalarından ziyade o işin nasıl olduğunu bilen ve yeri geldiğinde yapma becerisine sahip bireyler olması önemsenir.

Görüşme yapılan çocukların yaşları gereği fiziksel ve psikolojik anlamda verilen sorumlulukları yerine getirdikleri düşünülerek çocuk evlerinde hangi becerileri kazandıklarına dair sorular sorulmuştur.

Abla eğitime falan gidince fasulye yapıyom beğeniyolar. İlk defa yapınca bile güzel olmuştu. Çay falan zaten kolay. Sarma sarıyoz mesela. Hafta sonu kendi ütümü yapıyom. Çamaşır atılıyo, abla yapıyo ütüyü, yapılan ütüyü biz dolabımıza yerleştiriyoz (S.R, 17 yaş).

Her tür işi yapıyoz abla☺ Bugün mutfakta görevim vardı. Bir iki saat önce O.R temizlik yaptı, ben vilada yaptım. Herkesin paylaşımı var. O.R daha iyi toz alıyo. Temiz olunca mutlu oluyoz. Kirli bi yerde mi yatmak istersiniz, temiz bi yerde mi? Bugün ütü de yaptık, ütüyü bilmiyodum, okul elbiselerimi ütiledim. Süpürge tutamıyodum burda öğrendim. Abla da yardım eder. K.N iyi ütüler, el becerisi iyi, gömlek ütülerken o yardım eder. Ben çay çok severim. Ablaya çay koyuyom ben derim, yapabilirim (A İ, 15 yaş).

Bu yediğin pastayı da yaparım çok kolay (tabakta bisküvili pastayı göstererek). Sütle patates yapmayı biliyom fırında, melemen de (O.R, 15 yaş).

Nöbetlerde her şeyi yapıyoz biliyoz, plastikler makineye atılmaz mesela bunları öğreniyoz. Tasarrufu öğreniyoz. Birkaç seneye daha da hazırım hayata. Yemek yapmayı da birkaç seneye öğrenirim. Bu sene evde sınav dönemi olan arkadaşlar var o yüzden hem yaş hem sınavlar yüzünden öğrenmedik yemeği. El yakma falan olmasın diye çok tek olmuyo. Bazen izliyorum yanında oluyom ama tamamen bi yemeği tek yapamam. Başka da çamaşır kaç derecede beyaz renkli ayırım yapar olduk (F.N, 15 yaş).

Tavuk sote iyi yaparım. Kuru fasulye, pilav biliyorum, tek bile yaparım (Ç.I, 15 yaş).

İlk etapta çocuklar bir işi öğrenmek istediklerinde gözlem yapar, sonra bakım elemanı rehberliğinde uygular ve daha sonra ihtiyaç olduğunda ve gönüllü olduğunda o işi tek başına yapabilir hale gelir. Görüşmede hem kız hem erkek evinde iş öğretme ve iş öğrenme yönünde ayırım yapılmadığı, her evin yapısında aynı iş ve görevlerden bahsedilmiştir. Yemek yapabilen, salata yapabilen, çay hazırlayan, ev süpüren, vilada yapan, çarşaf değiştiren, çamaşırını gruplandırıp makineye atan, ütü yapabilen hem kız hem erkek çocuklar vardır. Kızlar ilgi ve yeteneği doğrultusundan olsa gerek daha çok mutfak işlerindeki yeteneklerinden bahsetmişlerdir. Yemek konusunda tamamen beceri kazanamamış olsa da soğan doğrayarak bakım elemanlarına yardım eden yada aç kalmamak için en azından sucuklu yumurta yapabileceğini söyleyen çocuklar da vardır. Bir de henüz iş öğrenmede gözlem aşamasında olan çocuklar olduğu gibi yapmayı öğrenmiş ama isteksiz olan çocuklar olduğu görülmüştür.

Hiç yapmadım yemek ama öğrendiğim iki üç tane var. Sayayım mı türlü, pirinç pilavı. Börek yapılırken gördüm (E.N, 17 yaş).

Yemek yemeğe bayılırım. En büyük zaafım yemek yemek, yapmak değil ha. Pilav, çorba, tavuk yapabilirim. İstedğim ne olursa yaparım bunları tek başıma yaparım yani ona göre. Severek olmasa da ütü yaparım (D.N,14 yaş).

Bir görüşmede bakım elemanı bu evde öğretilen küçük bir işin bile karşılığını almanın mutluluğunu anlatmıştır. Çocuklar kazandıkları bir davranış ve beceri sayesinde hem kendileri rahat etmiş hem de çevresindeki insanlara bağımlı olmanın ötesinde yardımcı olmuş olacaktırlar. Misafir olarak gittikleri gönüllülerin evinde yatağını toparlayan, evi düzenli kullanan ve gönüllüsüne yardım eden çocuklar olması çocuk evinde öğretilenlerin göstergesidir.

Yumurta kırmayan çocuklar oluyodu mesela, çocuklarımız tatilde gönüllerinin yada akraba yanına gidiyolar. Mesela amcası gönüllüsü çocuk gidiyo diyelim. Ben diyorum bak oğlum gittiğinizde burda nasıl davranıyosanız düzeninizi biliyosanız orda da öyle olun. Yattığınız odayı düzleyebilirsiniz eşyanı sağda solda bırakmayın, yengenize yardım edin. Memnun kaldıklarını da söylüyor aileler, gönüllüler olumlu tepki veriyö (B.N, 40 yaş).

Çocuk evleri hizmetine geçiş süreci ve amacı ile ilgili bilgi veren Bakanlık yetkilisi bu hizmet sayesinde *“hem çocukların fiziksel ihtiyaçları karşılanmış hem de kendine güvenli, geleceğe güvenle bakabilen, kendisini geleceğe hazırlayabilen, toplumla içe içe yaşam becerisi kazanan bireyler yetiştirilmiş olacağını”* dile getirmiştir.

Yazıcı (2013), kurum bakım hizmetinden bir zamanlar yararlanmış kişiler ile yaptığı görüşmede çıkan bulgulara göre kurum bakımında bulunan çocuklara sorumluluk vermeden her şeyin hazır olarak sunulduğunu savunmuştur. Sorumluluk alma alışkanlığı gelişmemesi sonucu çocuklar dış dünyaya uyum ve beceri gösteremediğini, düzensiz bir yaşama yöneldiklerini vurgulamıştır.

Yıldırım, Ş. (2013) çalışmasında çocukların ev için alışverişe katılma, ev işlerine yardımcı olma gibi sorumluluklar almada aktif olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada da bulgular çocukların sorumluluk almaktan çekinmediklerini göstermiştir.

Yurtlardan çıkan çocuğun hiçbir şey öğrenmemiş olması onu hayatta tekrar ikinci bir zorlukla karşılaştırmaktadır. Çocuk evlerinden ayrılan çocuk üniversite öğrenci yaşamı yada iş yaşamı gibi yeni bir hayata başladığında kendini idare etme, işlerini halletme konusunda hem bilgi hem beceriye sahip olacağı düşünülmektedir. Çocuk evinde kaldığı sürece çocuklar doğrudan bakım elemanlarını gözlemlemekte ve yeri geldiğinde kendilerinin yapılmasına imkan tanınmaktadır. Yurtta kalan çocuklara her şey hazır

sunulduğu için ekmeğin fiyatından haberdar olmadan hayatın içinde kendini bulan çocuklar olmuştur. Bu olumsuz örnekler çocuk evindeki çocuklarla özdeşleştirilmemektedir. Artık ekmeğin sadece ne kadar olduğunu bilen değil, aldığı sorumluluk ile bakkalda muhatap olup ekmek alıp parayı yöneten çocuklar vardır. Mahalle pazarına şimdilik bakım elemanına refakat eden çocuk sebze ve meyve hangi miktarda nasıl alınır gibi usulleri görmektedir. Görüşmede çocukların ev yaşamına dair ince detaylardan haberdar oldukları da dikkat çekmiştir. Plastik mutfak eşyasını bulaşık makinesinde yıkamayan çocuk bu durumu hem hijyen hem sağlık açısından açıklamaktadır. Yemeğe lezzet veren bazı ipuçları bakım elemanından öğrenen çocuklar bildikleri bu özel ipucunu görüşme sırasında paylaşmışlardır. Ayrıca kendine güveni olan çocuklar ile de karşılaşmıştır. Araştırma tamamlanan erkek evinden ayrılırken bakım elemanı izni ile C.L eşlik etmek istemiştir. Caddeden geçen bir taksi çağırıp gidilecek yön için taksici ile diyalog kuran C.L ile vedalaşma olmuştur. Görüşme sırasında konuşmalarında yer alan özgüven C.L'nin davranışında daha çok hissedilmiştir. Çocuk evi hizmet modeli ile çocukların kendilerini geleceğe hazırladıklarına ve toplumla iç içe yaşama becerisi kazandıklarına dair örneklerle karşılaşmak olasıdır.

Çocuklar arkadaşlık, komşuluk, paylaşma, sorumluluk, yardımseverlik, hoşgörü gibi toplumsal değerleri toplum içinde öğrenebilmeleri için onlara hem model olan hem öğreten kişilere ihtiyaç duyar. Çocukların sağlıklı bir kişilik oluşmasını sağlamak çocuklara toplumsal değerlerin en iyi şekilde verilmesi ile mümkün olacaktır.

Topluma faydalı bir birey olması için üzerinde önemle durulan bir konu da çocukların ahlaklı, dürüst, çalışkan bireyler olarak yetiştirilmesidir. Toplumsal değer, ahlaki değer kazandırılırsa ileriki yaşam ve iş hayatında çalışma terbiyesini de iş disiplini de edinmiş olur. Bu yöndeki kazanımlara dair bir bakım elemanı tecrübesinden bahsediyor.

Ahlaklı insan olarak yetişsinler istiyorum. Bi öğretmen olabilir, doktor, mühendis, avukat, hakim yada bi odacı da olabilirler. Şimdi siz her tür insana ihtiyacımız var insanlar seviyesine göre imkanlarına göre bi şekilde bi yerlere gelebilirler. Fakat biz onları ahlaklı yetiştirmesek bugün benim yetiştirdiğim çocuk farz et ki odacı oldu. Bi şekilde devlet desteği ile memur oldu. Siz bi memur olarak yada amir olarak odadan çıktığınız zaman çantanızı rahatlıkla bırakıp gidemiyosanız bizim için bu başarısızlık. Dürüst olmaları çok önemli ya da sizin çayınızı düzgün getirmek varken anormal tavırlarla getiriyosa bu da kötü. İyi bi mühendis yaparsın hile dalevere ile uğraşır. Ev ortamında büyüyen çocukların çoğunda gördüm diğer evlerden de tanıdığım çocuklar var memur oldular anne oldular. Bakıyorum oturuları kalkışları çocuklarıyla

İlgilenişleri çok güzel, çok mutlu oluyorum. Diyorum ki demek ki bi şeyler kazandırıyoruz. Yani aldıklarına inanıyorum, ben bi dönem çantamı koruma durumundaydım çocuğu tanımıyorum, çocuğa da şey yapamazsın sen mi aldın falan. Ufak tefek hatalar olmadı mı bu evde oldu çocukların almaları çalmaları hepsi için demiyorum. Konuşarak öğreterek halloldu. Şimdi ben masanın üstüne parayı bırakıyorum ve o parayı masanın üstünde aynı bulabilirsiniz. O yüzden kazandırdığımız düşünüyorum (B.N,40 yaş).

Çocuklar sonraki ev yaşamı yada iş yaşamı fark etmez hangi ortamda olacaklarsa o ortamda dürüst ve güvenilir bireyler olması istenir. İyi bir eğitimle meslek kazanmış kişiler olsalar da ahlaki yönleri zayıf kalmış birey yetiştirmek çocuk evinde hizmet veren kişilerin kabul ettikleri bir durum değildir. Bakım elemanlarının ev yaşamlarında da bu çocukların eşleri ve çocukları ile sağlıklı iletişim içinde olmaları, evi idare etmek için aktif olmalarına yönelik gibi beklentileri vardır. Bu beklentilerini daha önce tecrübe ettikleri ve yetiştirdikleri çocuklarda gören bakım elemanları aynı güzel tutumlarını şimdi bakımını üstlendikleri çocuklara karşı da göstermektedir.

5.6.2. Sorun Çözme Becerisi

Birey sıkıntı ile karşılaştığında ve ruhsal, bedensel ve zihinsel yetersizlik hissettiğinde sorunlarını çözmek ve rahat yaşam sürmek için bazen resmi kurum ve kuruluşlara bazen de çevresinde bulunan yakın eş dost ve akraba gibi fayda sağlayan sosyal desteklere ihtiyaç duyar. Resmi veya resmi olmayan sosyal destek grupları bireyin duygusal ve maddi ihtiyaçlarını karşılayarak bireyi güçlü kılar (Yolcuoğlu, 2013). Çocuk evinde kalan çocuklar için ev arkadaşları, bakım elemanları ve ev sorumlusu resmi olmayan sosyal destekçi, koordinasyon merkezindeki yetkililer ise resmi sosyal destekçi olmaktadır.

Ebeveyn tutumu çocuğun problem çözme becerisinde önemli bir yer tutar. Demokratik bir tutum sergilenen evde çocukların problem çözme becerilerinde kendilerini yeterli hissettikleri görülmüştür (Arslan & Kabasakal, 2013). Demokratik ortam çocukların kendilerini gerçekleştirmeleri ve sağlıklı birey olarak yetişmeleri için şarttır. Çocuk evlerinde çocuk, ebeveyn yerine bakım elemanları ve ev sorumlusunun tutumlarını gözlemlemektedir. Çocuk her alanda modele ihtiyaç duyduğu gibi sorunlarla baş etme, çözüme nasıl ulaşılır konusunda da model aldığı biri varsa onu daha güçlü birey olarak görürüz.

Yaşar ve Dağdelen (2013), çalışmalarında çocuk evlerinde kalan çocukların sorunlarla baş etme konusunda kendilerini güçlü hissettiklerini ortaya koymuşlardır. Başka bir araştırmada ise birey probleme karşı negatif tutum geliştirdiği, problemi çözmekten kaçındığı ve öfke duygusu taşıdığını destekleyen sonuçları ortaya koymuştur (Bedel & Arı, 2011). Ancak bu araştırmada çocuklar birlikte yaşadığı arkadaşları ile yaşadığı sorunlara karşı pozitif bir yönelimdedir ve çözüm için geçerli adımları atmaktadır. Problemlerin çocuklarda öfke duygusuna dönüşmediği görülmüştür. Araştırmaya katılan çocuklara bir problem ile karşılaştıklarında nasıl bir yol izledikleri ve problemi kimle paylaştıkları sorulmuştur.

Kendi aramızda paylaşıyorum, baktık olmuyo abla/abiye söylüyoruz. %90 kendi aramızda çözüyoruz. Mesela ben 94 soru yazdım performans ödevi için. Abi de kapak yaptı, ben güzel yapamıyom diye. Sonra O.R su döktü yanlışlıkla kapağın üstüne, çok sinirlendim, yerine yapmaya çalıştı ama O.R yapamadı uğraştı. O kadar A4 kağıdı boşa gitmesin diye F.N yaptı, iş çözüldü (A.İ, 15 yaş).

Problemi önce kardeşim ve arkadaşımın masaya yatırır, çözeriz. Resmi bi şey olmadığı sürece kardeşimle falan hallederim. Resmi bi şey olunca abla yada hocaya söylerim. Boşa da vermezler hallederler (E.E, 18 yaş).

Verilen cevaplar doğrultusunda çocukların hangi problemi kimle paylaşacakları konusunda bilinçli oldukları anlaşılmaktadır. Sorunla karşılaştığında tökezleme ve pasif hale düşme yerine çözüm yolu arayan çocukların olması son derece memnun edicidir. İlk etapta arkadaşlarına sorununu anlatan çocuk, sorunu çözme konusunda yetersiz olduğunda bakım elemanı veya ev sorumlusuna konuyu intikal ettirmektedir. Problem konusunu resmi veya resmi olmama durumuna göre gruplandıran çocuklar belli ki resmi bir alanın etkisindedir. Ayrıca çocuklar kendi aralarında yaşanan anlaşmazlıkları da birbirleri ile çözme yolunu kullanmaktadır.

Yıldırım, Ş. (2013) çalışmasında çocuk evinde görüşme yaptığı çocukların tamamına yakınının sorunlarını çözmek için bakım elemanlarından yardım aldığını belirtmiştir. Bu araştırmada ise sorunlara destek istenen kişi evdeki arkadaşları olmuştur.

Yalçın (2011) araştırmasında çocukların personele karşı güven duymakta ve ihtiyaç duyduğunda kime nasıl ulaşacağını bilmekte olduğunu belirtmiştir.

Bu araştırmada da yapılan görüşmeler çocukların problemlerinin bakım elemanı veya ev sorumlusu tarafından çözüme kavuşturulacağına inançları olduğunu göstermiştir. Çocukların çoğu sorunlarının çözüme kavuştuğu cevaplardan anlaşılmıştır.

5.7. Bakım Elemanları

ocuk evlerindeki işleyiş ve verilen hizmetin çocuklar üzerinde bıraktığı etkiler bizzat çocuklar ile yapılan görüşmeler ile değerlendirilmiştir. ocuk evi hizmeti, bu hizmetin yararlanıcıları olan çocukların bilgisine, yaşantısı ve düşüncesine başvurularak ele alındığında daha iyi anlaşılacağı muhakkaktır. Bunun yanı sıra çocuklar ile beraber aynı evi paylaşan ve çocukların yaşantısına şahit olan bakım elemanlarının da bu hizmete dair yaklaşımını incelemenin faydalı olacağı düşüncesiyle farklı evlerden ve cinsiyetten 3 bakım elemanı ile görüşme yapılmıştır. Erkek evinde bayan bakım elemanı, erkek evinde erkek bakım elemanı ve kız evinde bayan bakım elemanı şeklinde sınıflandırılarak her türden evde hakim olan yaşantı ve düşünce ortaya konmak istenmiştir.

ocuk evleri çalışma usul ve esasları hakkındaki yönetmeliğin 13. maddesine göre bakım elemanları seçilmekte ve yine aynı maddede belirtilen görev ve sorumluluklar bakım elemanları tarafından yerine getirilmektedir. Bakım elemanları evin tertip ve düzenini sağlamak, çocukların bakım ihtiyaçlarını karşılamak, onları hayata hazırlamak ve bağlı olduğu resmi kurumca yüklenen diğer sorumlukları yerine getirmek gibi çeşitli görevleri üstlenmiştir.

Bir evde 5 çocuğun bakımını üstlenen bakım elemanlarının hem ev işlerine hem de çocuklara yönelik sorumlulukları öğrenilmek istenmiştir. Çocukların günlük yaşantısında her tür ihtiyacında ilk etapta başvuracağı kişinin bakım elemanı olması sebebiyle bakım elemanlarının üstlendiği görevler çeşitli ve fazla olduğu görülmektedir. Görüşmede bakım elemanları sadece evin gerektirdiği rutin işleri yapmadıkları ayrıca okul, sağlık, psikolojik, duygusal konularda da çocuklara destekçi olduklarını belirtmişlerdir. Bakım elemanı bir evde gerekli olan temizlik, yemek, çamaşır, t, evin tertipi gibi tüm işleri yerine getirirken çocukların sağlıklı beslenmeleri, düzenli uykularını sağlama, hijyen koşullarını oluşturma gibi hususları dikkate almaktadır. Bunların dışında da bakım elemanları okul çağında olan çocukların başarı sağlaması için yardımcı rolü üstlendikleri gibi ilgi ve şefkate ihtiyaç

hissettikleri dönemlerinde de çocukların güvenini kazanarak manevi destekçileri olmaktadır.

Yemek olsun, evin süpürülmesi, silinmesi, toz alınması gibi işler, dolapları kontrol edip düzenliyorum, genelde kendileri yapıyo ama yine de biz de bakıyoz. Nevresimlerini yıkıyoz, bi evde bi ev hanımı ne yapıyosa hepsini yapıyoz (B.N, 40 yaş).

Mesela ben bu evde çocukların ahlaklı yetişmeleri, büyüklerine saygılı yetişmeleri, derslerine iyi adapte olup hedeflerine ulaşmaları, bir insandan ziyade amaca bağlanmaları gerektiği konusunda rehberlik yapılması, mutsuz olduklarında psikologluk yapmak, şefkat ihtiyaçları duyduklarında anne sevgisi verebilmek, yeri geldiğinde öğretmek olmak derslerde sıkıntı yaşadığında, ister istemez duygusal sıkıntıları da oluyo bu çocukların onları paylaşmak, bunu paylaşırken de diğer çocuklara yansımayacağı şekilde güven duygusu yaratabilmek hani bu tür durumlar yani bi insanın sağlıklı yetişmesi için gereken her şeyi elimden geldiğince yapıyorum. Bunlar benim sorumluluğumda diye düşünüyorum çünkü daha küçükler. Bunlar yön bulması gereken insanlar çabuk bi anda düşebiliyo psikolojileri bi anda kopabiliyolar. Dersten kopabiliyor, arkadaşlarından kopabiliyor, bi yandan bizden kopabiliyor, biz de toparlamaya çalışıyoz. Daha çok işimiz aslında bakım ile ilgili ama psikolojik destek de veriyoruz vermiyoz desek yalan olur. Hani bi güven duymalarını istiyoruz, güven her şeyden önemli (B.N, 40 yaş).

Bakım elemanları evi iş ortamı olarak gördükleri kadar evin içine girdikleri an kendi evleri gibi görmekte ve işlerini bu hisle yerine getirmektedirler. Görüşme yapmak için bakım elemanları ile gün ve saat belirlemek amacıyla telefon görüşmeleri yapılmıştır. Telefon görüşmelerinde “ iş yerindeyim ” gibi söylenen cümleler ilk bakışta resmiyet havası hissettirmiş ve görüşmenin seyrine dair bir endişe yaratmıştır. Ancak eve ulaştıktan sonra kapıdaki ilk karşılamadan görüşmenin içeriğine kadar her şeyde bu endişenin yersiz olduğu anlaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde çocuklara yaklaşırken şefkatli ve duygusal bir hal gösteren bakım elemanlarının konu sorumluluklarını yerine getirme olunca profesyonel bir tavır gösterdikleri gözlemlenmiştir. Çocukların maddi veya manevi ihtiyaçlarını fark etmenin önemli olduğunu söyleyen bakım elemanları temizlik, ütü, yemek, çamaşır gibi eve ait işleri daha çok çocukların evde olmadığı zamanlarda bitirmekte ve çocuklar okuldan eve döndüklerinde onlarla daha çok nitelikli vakit geçirmeye özen göstermektedir. Bakım elemanları çocuk evi hizmetinde görevli olarak yer almayı sadece ev işleri, yemek vb işlerle mesul olmayı algılamamakta, çocukların topluma kazandırılmasında etkin rol oynadıklarını bilmektedir. Yapılan görüşmede bakım elemanlarının çocuklarla beraber TV izleme, parka gitme, yürüyüşe çıkma, film günleri düzenleme, ev oyunları oynama gibi etkinliklerle vakit geçirerek onları anlamak, gözlemlemek ve çocuklarda istenen davranışları oluşturmak için fırsatlar yakaladıkları görülmüştür. Toplumun birer ferdi olan

çocukların yaşadıkları ortamdan bihaber olmamaları için güncel haberleri takip etmelerinin faydalı olduğunu söyleyen ve buna imkan veren bakım elemanları olmuştur.

Okul olunca hafta içi vakit olmuyo. Ha boş vaktimiz olunca hadi gelin top oynayalım diye dışarı çıkıyoz. Evde puzzle var, isim eşya şehir oynarız. Oturalım televizyon izleyelim, filmlerimiz var çokça Cd var, açıyoz hadi abi şunu izleyelim, Cuma günü serbest ertesi gün tatil diye, istediğimiz saate kadar oturabiliyoz, film hakkında sohbet ederiz. Haberleri izleriz yani çocukların haberleri izlemesini isterim Türkiye’de ne oluyo bitiyö gerçek hayatta ne oluyo görsünler bilsinler. Nereye hangi etkinliğe gidersek ben de dahil oluyom. Top oynuyosak ben de oynarım. Sıkmayız çocukları ben çocuğumla napiyosam onlarla da yapıyom, şakalaşıyoz. Toplum içinde davranılması gereken hareketler vardır baktım ona ters bi şey varsa uyarırım sadece yani yoksa şunu yapma bunu yapma diye gardiyan olmuyoz başlarında (H.R, 42 yaş).

Zaman zaman zorluklarla karşılaştılar da bakım elemanları çocuklarla ilgilenmekten ve onlara bir şeyler kazandırmaktan memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Bakım elemanları yaşanan problem durumunda ise çözüm yollarına başvurmakta ve gerek mesai arkadaşlarından gerekse ev sorumluları yada koordinasyon merkezinden destek almaktadırlar. Görüşmede bir bakım elemanı bakımından sorumlu olduğu yaş grubunu anlamak için psikoloji, pozitif düşünce, amaçlı yaşam gibi konuları içeren kitaplara yöneldiğini anlatmıştır. Evde yaygın yaşanan yada yaşanma ihtimali olan problemler ve durumlar ile ilgili eğitimler, seminerler düzenlenmekte ve bakım elemanları işteki mesailerine ek zaman ayırarak eğitimlere katılmaktadır. Bakım elemanları öfke ve çatışma konusu, ergenlik çağındaki çocukla iletişim, bilgisayarı nasıl kullanılması gerektiği, iletişim araçlarının nasıl kullanılması, başarı gibi, çocuklara hal davranışlar nasıl olmalı, bakımlarıyla ilgili, diyetisyenin bilgisi doğrultusunda nasıl beslenebilirler, hangi gıdalara yönelmek gerekir diye aldıkları eğitim programları ile çocuklar ile yaşanacak problemleri azalttığını dile getirmişlerdir. Eğitimlerin yanı sıra görüşme yapılan bakım elemanlarının kurumdaki çalışma tecrübesi ve birer anne veya baba olmaları görevlerini yerine getirirken başarılı olmalarına katkı sağlamaktadır. Koordinasyon merkezindeki sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk eğiticisi, hemşire, öğretmenden oluşan meslek elemanları da çocuklar ile ilgili her durumda bakım elemanlarının destek alacağı kişilerdir. Bakım elemanı yaşadığı bir problem durumunda nöbet arkadaşları ve ev sorumlusu ile paylaşmayı ilk sırada takip ederken, problemin durumuna göre de koordinasyondaki yetkililerle irtibata geçmektedir. Çocukların sorunlarına çözüm arayan bir bakım elemanı görüşmede çocuklara ders konusunda yardımcı olmada zorlandığını belirtmiştir. Bu zorluğu aşmak

için arayışları devam etse de çocukların derslere karşı ilgisiz olmasından kaynaklı bakım elemanının arayışları sonuçsuz kalmıştır.

Ya çocukların sadece beni şu ders konuları, okul durumlarında zorlanıyorum, okul durumu hariç zorlanıyorum derken çocukların ders yapma alışkanlığı yok. Etüt saatlerimiz var, ortamda çalışıyo görünüyö bi ekşiğiniz var mı anlamadığınız yer varsa yardımcı olalım, ek kitaba ihtiyacınız varsa alalım, bi şeyler yapalım diyoruz. Anlamıyorsanız dersane bulalım, ek ders ayarlayalım diye yönlendiriyoruz çocukları ama çocukların içinde yok (H.R, 42 yaş).

Ayrıca bakım elemanlarının sorunlarla ilgilenirken çocuğa zarar vermeden sınırlarını koruyarak sorunla ilgilendikleri görülmüştür. Bakım elemanları çocuğun yaşadığı problemlerin ergenlik dönemi, geçmişiyile ilgili travmatik duyguları veya geleceğe yönelik kaygılarından kaynaklı olabileceği hususunu gözetmektedir. Görüşmelerde mümkün olduğunca her birine yönelik güven verici bir tutum ile çocuklara yaklaşıldığı vurgulanmıştır. Çocuklara karşı ince düşünen ve hassas yaklaşımı olan bakım elemanlarının yetiştirilmesi için Bakanlık yetkilisinin görüşünü aktarmak faydalı olacaktır.

Bakım elemanlarına mevzuatta belirtilen hizmet içi eğitim programlarında aile eğitim program paketlerinin her modülü uygulanmakla birlikte ihtiyaca yönelik örneğin 13-18 yaş grubu çocukların içinde buldukları ergenlik dönemi ve bu dönemin çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olması ile birlikte sağlıklı gelişimin, yönelimin ve davranışların kazandırılmasına yönelik konular yine eğitim programlarına eklenmektedir. Örneğin Ağustos – Şubat 2015 tarihleri arasında Ankara’da çocuk bakım personeline Aile ve Yaşam Becerileri, Okul ve Aile, Sağlıklı Yaşam ve Hastalıklardan Korunma, Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi, Aile ve Alışveriş, Enerji Tasarrufu, Bilinçli Medya Kullanımı, Aile ve İnternet konularında hizmet içi eğitim verilmiştir (A.A.).

Bakım elemanlarına yönelik hazırlanan eğitim programları mevzuatta belirtilen programlar çerçevesinde olsa da çocukların, personelin ve hizmet modelinin ihtiyaçları göz ardı edilmemektedir. İhtiyaçlar değerlendirilerek çözüm getirmek için bakım elemanlarına gerekli eğitimler verilmekte ve çocukların sağlıklı olarak yetiştirilmesi için öncelikle bakım elemanları yetiştirilmektedir. Bakım elemanlarının aldığı hizmet içi eğitimlerden birkaçı olan Aile ve Yaşam Becerileri, Okul ve Aile, Sağlıklı Yaşam ve Hastalıklardan Korunma, Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi, Aile ve Alışveriş, Enerji Tasarrufu, Bilinçli Medya Kullanımı, Aile ve İnternet konuları olduğu dikkat çekmektedir. Bahsi geçen eğitimler aile içi yaşam, sağlık, eğitim, ev ekonomisi, teknoloji gibi günümüzde bilinçlenme gerektiren yaygın konulardandır. Bakanlığın hizmet içi eğitim düzenlerken

üzerinde durduğu diğer bir husus ise çocukların koruma altına alınma sebebine yönelik müdahale yöntemleri içeren eğitim konularıdır.

Eskiye nazaran çocukların korunma altına alınma sebepleri çeşitlilik arz ettiğinden örneğin geçmiş yıllarda çocuklar ekonomik yetersizlik sebebiyle korunma altına alınmaktayken günümüzde ise madde kullanımı, suç mağduru/suçta sürüklenen çocuklar, anne-babanın rol ve sorumluluklarını yerine getirebilecek olgunlukta olmaması ya da sorumluluk bilincine sahip olmaması gibi sebeplerle terk duruma düşen çocuklar korunma altına alınmaktadır. Biz de Bakanlık olarak değişen bu şartları gözeterek çocukların ihtiyaçları doğrultusunda personelimize yönelik müdahale yöntemlerini içeren çocuk destek ve gelişim programı çalışmaları sürdürmekteyiz (A.A.).

Çocuklar günümüzde ekonomik yetersizliğin yanı sıra madde kullanımı, suç mağduru veya suçta sürüklenen çocuklar, anne-babanın rol ve sorumluluklarını yerine getirebilecek yeterli yaş ve olgunlukta olmaması gibi sebeplerde korunma altına alınmaktadır. Bu sebeplere karşı bakım elemanlarının uyanık ve bilinçli olması için bu değişen şartları gözeterek çocukların ihtiyaçları doğrultusunda aldıkları hizmet içi eğitimlerle çocuklara destek olacak ve onların gelişimleri için daha faydalı olacaktır.

Bakanlık yetkilisi ve bakım elemanları ile çocuklara karşı bakım elemanlarının sorumluluğuna dair yapılan görüşmenin sonucunda olumsuz bir kanaate varılmamıştır. Ancak Yıldırım, Ş. (2013) çalışmasında ÇHS'nin 3. maddesini dayanak göstererek bakım elemanlarının kalite ve sayısının yeterli olmadığı taktirde çocuk evi sisteminin istenen düzeyde idare edildiğini kabul etmemektedir. ÇHS 3. madde 3. bendinde “ Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasında sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt eder” ifadesi yer almaktadır.

Bakım elemanlarına çocuk evindeki yaşamın kendilerinin özel yaşamında nasıl etkilediği sorulmuştur. Bakım elemanlarının yaşadıkları sadece mesai saatlerinde kalmamakta özel yaşam alanını da etkilediği görülmektedir. Nöbet günlerinde yoğunluk yaşama veya hasta olan bir çocuk ile gece boyu ilgilenme durumuna göre bakım elemanı uykusuz ve yorgun olmakta, izinli olduğu günde evinde dinlenme ihtiyacı doğmaktadır. Bir bakım elemanı eski yaşadığı tecrübeye dayanarak sorumlu olduğu evde sıkıntılı durumlar var olduğunda o dönemde daha çok duygusal olarak etkilendiklerini, daha yorgun ve yüzlerinin düştüğünü anlatmıştır. Çocuk evlerindeki görevini hayatlarının bir parçası olarak gören bakım

elemanları izinli günlerinde de çocukları merak etmekte, sınavları varsa nasıl geçtiğini, hasta ise durumunun nasıl olduğunu öğrenmek istemektedir.

Burayı hiç bırakamıyorum güya iki gün izinliyim ama aklım burda kalıyo. Sınavları varsa nasıl geçti, hasta olan varsa nasıl oldu diye. Arkadaşımı arayıp şu şöyle olacaktı böyle olacaktı diye irtibat devam ediyö. Sanki iki çocuğum değil de yedi çocuğum var gibi. Aileme pek etkisi yok, kızım da soruyor burdaki kızları naptılar ne ettiler diye, onlar da sahipleniyo. Kendi çocuklarımı burdakiler abla abi gibi görüyo. C.E abla nasıl, geldi mi okulu bitti mi diye sorarlar (S.İ, 46 yaş).

Bakım elemanları çocuk evi hizmetinin korunmaya muhtaç çocuklar için hangi olumlu sonuçlar doğurduğuna dair yorumlarda bulunmuşlardır. Çocuk evinde bir müddet kaldıktan sonra çocukların yemek, temizlik, odalarını, dolaplarını düzeltme gibi işlerde bir şeyler öğrendiklerini söyleyen bakım elemanları daha çok onları ahlaklı ve topluma yararlı bireyler olarak kazandırılmasını amaçladıklarını vurgulamaktadır. Bakım elemanları genel olarak çocukların zamanla sorumluluklarını bildiklerini, bir arada yaşamının gereği birbirlerine karşı sevgi ve saygı gösterdiklerini, birinin üzüntüsünü veya sevincini hepimizin üzüntüsü veya sevinci olarak gördüklerini, birbirlerinin odalarına girerken izin isteme alışkanlıklarının olduğunu, apartmanda yaşlı biri varsa ona yardımcı olduklarını, alış veriş dönüşü paketlerin yardımlaşma ile taşıdıklarını bahsederek çocuklarda beklenen faydalı davranışların oluştuğunu anlatmışlardır. Özelde ise bakım elemanları bazı çocukların çocuk evine ilk geldiği dönem ile şu anki dönemi kıyaslayarak çocukta oluşan olumlu seyri örneklemiştir. Çocuk evinde fiziksel işleri yerine getirmek için gerekli becerinin gelişimini kazanan çocuklar olduğu gibi içine kapanık, çevresine güven hissetmeyen, uyku bozukluğu ve okuldan kaçma alışkanlığı olan birkaç çocuğun ilgi sonucu bu olumsuzluklar giderilmiştir.

S.A için mesela düz yolda yürüyemez, bi bardağı bile getiremezdi diyolar ben ilk geldiğinde yoktum da. Ama şimdi gayet güzel servis yapıyo. Oturması kalkması düzgün. Ş.E ile mesela hadi kahve yapalım diyorum, suyu onun koymasını istiyorum eli titriyo ama biliyom ki sonra o da düzelcek (S.İ, 46 yaş).

E.H geldiğinde çok içine kapanıktı konuşmazdı, yavaş yavaş alıştı güven verildi, o da gözlemliyor zaten. Çok çekingendi yavaş yavaş konuşarak alışmaya başlıyo. Şeydi çocuk ışık kapalıyken uyuyamazdı, onla konuşarak aklında saplantı olan şeyi çözmeye başladık, ama şimdi ışık kapatıp yatıyo. Uyurken korkardı, sıçardı kendi kendine konuşurdu ama evde kendini güvende hissettikçe düzeldi. Burda özgüveni geldi çocuğun, şu anda normal diğer arkadaşları gibi davranmaya başladı (H.R, 42 yaş).

Yapılan görüşmelerde bakım elemanları çocuklarda kişisel gelişimlerinde, özgüvenlerinde, toplumsal ilişkilerinde olumlu bir seyir olduğunu söylemişlerdir. Ancak olumlu kazanımlar gösteren çocuklar olduğu kadar ev düzenine uyumsuzluk gösteren çocukların da olduğu görüşmelerde bahsedilmiştir. Çocuk evi hizmetinden ilk yararlanan çocukların ev işleyişine uyum sağlamakta zorlandığını anlatan bakım elemanı özellikle koruma altına alınma sebebini kavramadan kendini bu hizmet içinde bulan çocuklar da uyumsuz davranışlar gösterdiği ve güvensiz hissettiklerini gözlemlemiştir.

Bazen gelen çocukların davranışlarını birden saptayamıyoruz bir iki günde insan anlaşmıyor. Eğer çocuk bilinçli gelirse, gelme nedenlerini az çok bilirse kendilerini daha çok güvende hissediyorlar. Ama nedenlerini bilecek yaşta değilse, niye geldim, beni niye verdiler gibi sanki biz onu alıp koymuşuz gibi duygu içinde olabiliyorlar. Hani o tür çocuklar eve uyum sağlıyo mu sağlamıyo. Geldiklerinde evdeki çocukların da psikolojisini de bozuyorlar evde kaos sorun yaşanıyor. Evdeki personelin de işi zorlaşıyor, çünkü beş çocukla ilgilenmen gerekirken bir çocuğa yöneliyosun, bu sefer de diğer çocuklar zorda kalıyo. Hani yemek memek konusunda falan değil de onun okulu ile, onunla daha çok ilgilenmen gerekiyor. Mesela başarılı bi eve başarısız bi çocuk konduğu zaman işiniz on kat zorlaşıyor. Üçü tembeli biri çalışkan diyelim bir tane daha tembeli getirdiğiniz zaman o çalışkana yazık oluyo. Çünkü çocuklar insanın doğasında var ya olumlu olana yönelmek değil de olumsuz tarafa yönelmeyi daha çok seviyoz. Hani zoru değilde basit olanı seviyoruz. En iyi çocuk dediğiniz bile değişiyoz az da olsa görülüyoz yani (B.N, 40 yaş).

Giriş çıkış saatleri mesela çocuklar bazen esneklik istiyoz, saatlere uymaya çalışsalar da. Şöyle sorun da var arkadaş çevresi. Ankarada olup aileden yeni gelen çocuklarımız var kopamıyor mahallesinden. Onları da psikologla çözmeye çalışıyoz. Sınıfta kalan çocuğumuz var arkadaş çevresinden, şimdi pişmanım diyo ama. O ortamda akli hep, çocuğu okula diye gönderiyosun, gidip bulmuş yine o arkadaşlarını. Okuldan her birini takip edemiyoz. Çocuğun akli hep orda derste değil (H.R, 42 yaş).

Daha çok yaşı büyük ve erkek çocukların evin başta giriş çıkış kuralı olmak üzere diğer uymaları gereken düzene karşı bazı durumlarda karşı çıktıkları görülmüştür. Farklı özellik ve karakterdeki çocuklar bir arada yaşamakta ve akranlar birbirlerini etkilemektedir. Evde olumsuz davranış gösteren çocuğa yönelim olursa bakım elemanının düzeni idare etmesi zorlaşmaktadır. Bakım elemanı, evde uyum içinde bir yaşantı varken eve gelen uyumsuz yeni bir çocuğun olumsuz bir hal oluşturduğunu tecrübelerinden üzülen bahsetmiştir. Çocukların çocuk evi yaşantısından önceki arkadaş çevresi de onların iyi hal göstermeleri ve olumlu kazanımlar edinmelerinde büyük bir engel olduğu görülmüştür. Bir başka bakım elemanı da çocuklardaki sorunlu davranışların devam etmesini aile ilgisizliği ile bağlantılı olarak görmektedir. Her ne sebeple olursa olsun çocuğunu koruma altına veren aile çocuğu ile ilgilenmediği ve çocuk evinde sunulan her tür imkan onlar için ailenin yerini tutmadığı anlatılmıştır.

5.8. Bu Evde Olmak yada Olmamak

Bakanlık yetkilisi yapılan görüşmede çocuk evi hizmetinden şu şekilde bahsetmiştir.

Çocuk evi hizmeti kuruluş bakım hizmetleri arasında tercih edilen ve önemsenen bir hizmet olsa da birinci ve en önemli hedefimiz çocuğun ailesi yanında yetiştirilmesidir. Bunun için de aileyi eğitim, rehberlik ve danışmanlık, sosyal yardımlarla desteklemek büyük bir önem taşır. Çocuk evleri aile yanında bakım hizmetlerinden hiçbir şekilde yararlanma şansı yakalayamamış çocuklarımız için düşündüğümüz zaruri bir hizmet modelidir diyebiliriz (A.A.).

Çocuğun biyolojik ailesi, aile odaklı bakım hizmetlerden koruyucu aile veya evlat edinilen aile hangisi olursa olsun veya en iyi organize edilmiş kuruluştaki sunulan hizmetler ile kıyaslanamayacak daha iyi düzeydedir (Carter, 2005). Çocuğun aile yanında veya aile odaklı hizmet modelinde bakımı ve korunması defaatle önerilse de bazı çocuklar için farklı bir hizmet modeli gereksinimi doğmaktadır. Bu çocuklar için yapılacak iş aile ortamına en yakın hizmet modeli olan çocuk evlerine yerleştirmektir. Bu bölümde içinde bulunduğu düzen ve yaşamdan çocukların mutlu olup olmadığına ve bu evde devam etme konusunda ne düşündüğüne yönelik görüşme gerçekleştirilmiştir.

Ben mutluyum, arkadaşlarım var, aile ortamı var, ilgi gösteriyorlar. Eve gelirken huzur dolu geliyorum, yardımcı oluyorlar. Samimiyiz aramızda soğukluk yok (A.İ, 15 yaş).

Burda mutlu eden şey yalnız kalmadığımı hissediyorum (G.E, 13 yaş).

Güzel yani mutluyuz. Okumak mutlu ediyo öbür türlü okuyamayacaktım. Memur olcaz zaten (D.Z, 14 yaş).

Mutlu olduğunu söyleyen çocukları mutlu eden şeyler samimi bir ortamda ilgi gösterilmesi, isteklerinin yerine getirilmesi, yalnızlık hissetmemeleri, sıcak arkadaşlık ilişkileri ve ihtiyaçlarının giderildiği bir evde olmalarıdır. Çocuk evinde mutlu olan çocukların yanı sıra mutlu olmadığını dile getiren çocuklar da vardır. Çocuklara her imkan sunulsa da çocuk ailesinin yanında olmamasını her zaman hissetmekte ve eksik kalmaktadır. Öyle ki bir çocuk okulda düzenlenen gezi için para ihtiyacını kendi kumbarası yada bakım elemanından karşılasa da parayı babasından isteyememe burukluğu yaşamaktadır.

Kendi kendime barışık olduğum için mutlu görünmeye çalışıyorum. Olumlu bakıyorum hayata. Deli dolu kız derler ama içimde değişik bi dünya var (D.N, 14 yaş).

Bazı insan dıştan güler ama içten ağlar. Biz küçük şeylerde mutlu oluruz. Bi gönüllü geldiğinde kıyafet alsa biz mutlu oluruz. Mutlu olmak istiyoruz, güldüğünde mutlu olmak istiyoruz. Bazen diyoruz niye burdayız diye ama kader diyoruz. Burda ailem yanımda yok diye ailemi görememek en üzücü. Ama bi evim var, bi eşyam var belki normal ailede olmayan özel okula gidiyorum. Aile sevgisi eksik hissediyorum. Harçlık kutumuz var. Okulda bazen arkadaşlar konuşuyo babamdan şu kadar isteyecem, gezi parasını babasından istiyoy kız. Ben kendimden istiyorum o konuda kendimi eksik hissediyorum (S.L, 16 yaş).

Ben hiçbir zaman mutlu değilim. Kaldığım yer konusunda hiçbi sıkıntı yok, dışsal değil, iç sıkıntım var. İçten içe bastıramıyorum. İki senedir kalıyorum ama kabullenmiş değilim. Çabalıyorum olmuyor. Mutlu eden şey kardeşimin yanında olması ve müzik. İkimiz de aynı şeye uğraşıyoruz (E.E, 18 yaş).

Beni mutlu eden şeyler olsa da ailemiz yok işte (U.T, 18 yaş).

Yaşam için gerekli becerileri kazanmaları, evde güvende hissetmeleri, eğitim-sağlık gibi durumlarında yakından ilgi ve takip olması, geleceğe dair kendilerine rehberlik yapılmasından ötürü çocuklar bu evde kalmanın kendilerine göre makul gerekçeler benimsemişlerdir. Aile yanına dönüş imkanı olmadığının farkında olan çocuklar buruk hissetseler de cümlelerinde bir kabullenme olduğu sezilmektedir.

Burada her öğrendiğim sonraki yaşamıma katkısı olacak. Öğrenmezsem ileride zorlanırım. Burası iyi sayılır. Hiç olmamasından iyi (F.A, 15 yaş).

Buradan başka bi yer ne olabilir ki. Anne baba olsa daha iyi olurdu ama başka bi yer de düşünemiyom (A.İ, 15 yaş).

Ailem olsaydı durumları olsaydı orda olmak isterdim. Duyduğuma göre burda iş imkanı veriyolarmış. Yol gösteriyolar, okulumuza destek veriyolar, geleceğimiz iyi olacak (U.K, 16 yaş).

2000 yılında ilk çocuk evinin Ankara’da açılması ve uygulamanın başarılı sonuçlanması ile 2005 yılında çocuk evi hizmetinin yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde zaruri durumdan ötürü böyle bir ortam sağlanmış olması aile ortamının yerini alamasa da daha önce sunulan kurum bakım hizmetlerine nazaran iyi bir hizmet modeli olduğu ortaya çıkmıştır. Kurum bakımı hizmetinin olumsuz yönlerini gidererek tekrar yapılandırılması sonucu çocuk evi hizmet modelinin yaygınlaştırılması hangi yönde çalışmalar yapıldığı Bakanlık yetkilisinden öğrenilmek istenmiştir.

Çocuk evlerinin yaygınlaşması nihai hedef değil. Öncelikli hedef her çocuğun ailesinin yanında bakımının sağlanması, bunun mümkün olmadığı durumda ailenin sosyal destek hizmetinden yararlandırılması sağlamaktır. Çocuğun yine korunmaya muhtaçlık durumu devam ederse uygulanması önerilen aile odaklı hizmetlerden koruyucu aile ve evlat edinme hizmetidir. Koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinde ailenin öncelik verdiği aile veya kişilerin tercih edilmesi de önceliklidir. Bu arada gerek sosyal ekonomik destek veya diğer aile odaklı hizmetler verilirken

belli bir süre (3 ay) izleme aşaması mevcut. Uygulamalar kapsamında da rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. Aile odaklı hizmet modelinden de yararlanma şansı yakalayamayan çocuklarımız için aile ortamına en yakın hizmet modeli olan çocuk evlerine yerleştirilmektedir. Yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası kapanana kadar çocuk evi ve çocuk evleri sitesi hizmeti yaygınlaştırma çabaları devam etmektedir (A.A.).

Bakanlık yetkilisinin ısrarla altını çizdiği konu kurum bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması değil, çocuğun ailesinin yanında yetiştirilmesini sağlamaktır. Çocuk ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı ailesinin yanında kalma imkanı yoksa aileye sosyal destek hizmeti verilmektedir. Sosyal destek hizmetinin sonuçsuz kaldığı durumda korunmaya muhtaç olan çocuk için kurum bakımı hizmetinden önce çocuğun koruyucu aile veya evlat edindirme hizmetinden faydalandırılması yoluna gidilir. Bakanlık yetkilileri her zaman çocukların aile sıcaklığı, sevgiyi, ev atmosferini ve anne-baba dokunuşunu hissettikleri ortamda çocukların yaşamlarını sürdürmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için koruyucu ve önleyici hizmetlerin önemi anlatılmaktadır. Koruyucu önleyici hizmetler ile birçok çocuk korunmaya muhtaç duruma gelmeden ailesi ile beraber yaşama şansını devam ettirecektir.

Çocuğun kuruluşa gelmeden ihmal- istismara uğramalarını önlemek, bu sorunları belki okul sosyal hizmeti ile fark etmek ya da ASDEP ile koruyucu önleyici hizmetleri başarılı şekilde yürütmekle olur. Koruyucu ve önleyici hizmetin verimli yürütülmesi diğer kurumların işbirliği ile faydalı sonuçlar verecektir. Koruyucu ve önleyici çalışmaların olumlu sonuç vermesi belki de temennimiz de odur ki çocuk evleri/çocuk evleri sitesi hizmetinden ziyade çocuklarımız en doğal hakları olan aile ortamında yaşamaları olmasıdır (A.A.).

Şimdilik yetiştirme ve çocuk yuvası kapanıncaya kadar çocuk evleri hizmet vermeye devam edecek ve ihtiyaç oldukça çocuk evleri açılacaktır. Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının kapatılması nasıl söz konusu olmuşsa korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurumsal hizmet yerine aile odaklı hizmetlerin nasıl yaygınlaştırılacağı konuşulacağı zaman da olacaktır. Çocuklar için her anlamda iyi hizmetler ortaya koyma çabasında olan toplum ve kurumlar var olanın iyi olduğu düşüncesinde kalmayacak ve daha iyi hizmetler üretecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Korunmaya muhtaç çocuk statüsünde bulunan çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılması gibi her tür sorumluluğu alan Aile ve Sosyal Politikaları Bakanlığı, bu görevini Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Evi Hizmeti ile yerine getirmektedir. Araştırma, Ankara ilinde faaliyet gösteren 6 çocuk evinde 11 kız ve 13 erkek çocuk ile iki bayan, bir bay 3 bakım elemanı ve Bakanlıktan bir yetkili ile tamamlanmıştır. Kurumsal bir görev üstlenen bir yetkilinin de araştırmaya dahil edilmesi ile çocuk evi hizmetine uygulayıcıların dışında kalan politika yapıcı perspektifinden bakılmıştır. Sahada ve uygulayıcıların içinde yer almayan kurum yöneticileri çocuk evi hizmetini daha objektif ve resmi bir dil ile anlatmışlardır. Evin içine girip çıkan ve hizmetin uygulanmasında aktif olan kişilere yaklaştıkça bu hizmete bazen kişisel düşünceler, vicdani duygular ve psikolojik etkenlerin dahil olduğu görülmüştür.

Araştırma yapılan çocuk evlerinin farklı ev sorumlularının denetiminde olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Ev sorumlusunun çocuk evi hizmetine bakış açısı, eğitimi, özverisi, çocuklarla duygusal bağı, iş tecrübesi, aile yaşantısı, değerleri, karakteri, disiplini evdeki işleyişten çocukların yetiştirilmesine kadar her şeye yansımaktadır. Yönetmelikte yer alan çocuk evlerinde bakım altında bulunan çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı birey olarak yetiştirilmesi amacı uygulamaya dönüşürken ev sorumlusunun yorumu ve bakış açısından nasibini almaktadır. Mükemmeliyetçi ruhunda olan bir ev sorumlusu her çocuğun ilgisi, becerisi ve tutumunu gözeterek birebir onlara bir şeyler kazandırmak ile meşgul olmaktadır. Çocukların toplumsal değerleri öğretirken önce kendisi yaşamakta ve çocuklara örnek olmaktadır. Bazı ev sorumluları sadece resmi görev gerektiren işleri takip etmekte ve manevi bir bağ eksikliği ile çocukların beklentilerinden habersiz kalmaktadır. Çocuklar karakter olarak benimseyip sevdikleri ev sorumlusundan görüşme sırasında isim olarak çok kez bahsederken; bazı çocuk evinde çocuklar eve ait hiçbir etkinlik veya paylaşımda ev sorumlusunun ismini anmamışlardır.

Çocuk evi hizmeti ile çocuklar, komşuluk, arkadaşlık, paylaşma, sorumluluk, yardımseverlik, hoşgörü gibi toplumsal değerlerimizi öğrenmekte ve yaşadıkları toplumla bütünleşerek olumlu tutumlarını geliştirmektedir. Çocukların toplum içinde nasıl yer almaları konusunda bilgi, beceri edinmeleri, sosyal ve kültürel değerleri benimsemeleri çocuk evi hizmetinin toplumsal işlevi yerine getirdiğini göstermektedir. Apartmanda yaşayan çocuklar komşularıyla iletişim kurmakta, onları rahatsız edecek davranışlardan kaçınmakta, toplumun huzurunu bozacak hal ve harekette bulunmamaktadır. Hoşgörü ile çevresindekilerle iletişimde bulunan çocuklar ev ortamında da aynı hoşgörüyü göstermekte ve beş farklı çocuğun bir arada birbirlerine karşı sevgi besleyerek olumlu duyguları pekişmektedir. Çocuklar ev içinde yardımlaşma duygusu ile sorumluluklar almakta ve evin samimi atmosferini bozmamaktadır. Belki aralarında daha çok sevdiği veya daha çok anlaştığı arkadaşları olsa da diğerlerine olumsuz duygu taşımamaktadır. Birlikte yaşam sürülen her ortamda olduğu gibi çocuk evinde de çocuklar arasında tartışma veya anlaşmazlık yaşanması çok doğaldır. Çocuklar arkadaşları ile yaşadıkları problemi çözme yollarını bilmekte, öncelikle aralarında konuşarak halletmeye çalışmaktadır. Çocuklar, çözemedikleri sorunları için bakım elemanlarından veya ev sorumlusundan yardım istemektedir. Arkadaşları dışında yaşadıkları problem durumunda ise çocuklar sorunun kaynağına göre çözüm kanalı aramaktadır. Bu tür durumlarda çocuklar çoğunlukla ev sorumlusu aracılığı ile koordinasyon merkezi ilgililerinden çözümü beklemektedir.

Çocuk evinde bulunan imkanlar çocukların mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürmeleri için çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerini sağlamaya elverişlidir. Çocukların fiziksel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları için sağlık hizmetlerinden; iyi yetişmiş bireyler olmaları için eğitim hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanmaktadır. Evde kalan çocukların sağlık kontrolleri birinci kanal olan bakım elemanları tarafından takip edilmekte, kronik rahatsızlığı olan çocukların tedavileri özenle yapılmaktadır. Çocukların sağlık ocağı ve hastaneye götürülmesi her zaman bakım elemanı, ev sorumlusu yada koordinasyon merkezinden biri ile refakat edilmesi ile gerçekleşmektedir. Araştırmaya dahil edilen tüm çocuklar okul çağında oldukları için eğitimlerine devam etmektedir. Bazı çocuklara gönüllüleri bazılarına ise kurum tarafından özel okula gitme fırsatı sunulmuştur. Sınav sonuçlarına göre yerleştiği okullara giden çocuklar da vardır. Çocukların okula yarım gün veya tam gün gitme durumlarına göre harçlık verilmektedir. Okulun eve yakınlığı sebebiyle öğle yemeği için eve gelmeyi tercih eden çocuk olduğu gibi okulda yemek

isteyen çocuklar da vardır. Çocuklar için eğitim öğretim dönemlerinde kırtasiye imkanı ve servis imkanı çocuk evi hizmeti bünyesinde verilmektedir. Çocuk evi hizmeti çocukların derslerde başarılı olmaları için evde derslerine yönelik zorunlu etüt saatleri düzenlemekte ve ödev takibi yapmaktadır. Derslerinde zorluk yaşayan veya dersleri için takviye gereken çocuklar için gönüllüler aracılığı ile birebir ders anlatımı sağlanmakta veya çocuklar okul kurslarına yönlendirilmektedir. Bakım elemanları sahip oldukları bilgi ile yardımcı olmalarına rağmen çocuklara daha çok faydalı olacak kurs veya gönüllü öğretmen, üniversite öğrencisinden yardım almaları gerekmektedir. Ancak hem bakım elemanlarının çabası hem kurumun sunduğu ders kaynakları, kurs veya öğreticiler çocukların başarılı olmasında tek başına yeterli olmamaktadır. Çocukların çoğunluğu derslere yönelik ilgisiz ve isteksizken, derslere karşı olumlu tutum gösteren ve başarılı olan çocuklar da vardır. Çocukların okul başarısını daha çok artırmak için evde dersleri için takviyelerin artırılması gerekmektedir.

Çocuğun her yönden sağlıklı bir birey olarak yetişmesi için fiziksel, duygusal ve toplumsal ihtiyaçlarına bu hizmet ile cevap verilmektedir. Çocuğun bakımı, beslenmesi, barınması, giyimi gibi fiziksel ihtiyaçları giderilen çocukların ilgi görmesi, sevilmesi, değer verilmesi gibi duygusal ihtiyaçları ve kendini ifade etme, toplumda yer alma, yakın çevresi ile etkileşimde bulunma gibi toplumsal ihtiyaçları da giderilmektedir.

Hem kurum hem evdeki sorumlular çocukların fiziksel, ruhsal, ahlaken ve fikren iyi yetiştirilmesi için her türlü çabayı göstermektedir. Koruma altında bulunan çocuklar için sadece yeme-içme, giyim gibi maddi doyum sağlama amacı gütmeyen ilgililer sosyal ve psikolojik açıdan da gelişim sağlamış çocuklar yetiştirme amacı ile buna yönelik her tür imkanı ortaya koymaktadır. Çocukların sağlıklı beslenmeleri ve yaşlarına göre gelişimlerini sağlamak için evde hazırlanan menüye dikkat edilmektedir. Diyetisyen tarafından hazırlanan yemek listesinde olan et, sebze, balık gibi her tür gıdadan çocukların faydalanması gözetilir. Aynı türden yemeğin üst üste pişirilmemesi ve pişirilen yemeklerden numune alınması bakım elemanlarının uyması gereken kurallardandır. Alışveriş listesi hazırlanırken veya çocuklarla beraber alışveriş yapılırken çocukların istedikleri yiyecek ve içeceklere göre seçim yapılmaktadır. Giyim konusunda ise kurum yaz ve kış sezonunda olmak üzere anlaşmalı olduğu yerlerden çocukların giyim ihtiyacını

karşılmaktadır. Çocuklar zevk ve tercihlerine göre bakım elemanı veya ev sorumlusu eşliğinde giyim alışverişi yapmaktadır.

Sosyal ve psikolojik açıdan da gelişim sağlamış çocuklar yetiştirme amacı taşıyan ilgililer çocukların yaş ve özelliklerine uygun faaliyetler düzenlemektedir. Bu faaliyetler arasında konser, tiyatro, sinema, şehir dışı gezileri gibi kültürel etkinlikler; yüzme, bisiklet sürme, voleybol, basketbol, futbol turnuvaları, güreş gibi sportif etkinlikler ve huzur evi ziyareti, ağaç dikimi, piknik gibi sosyal etkinlikler yer almaktadır. Sunulan çeşitli faaliyetler sebebiyle çocukların hafta sonları yoğun geçmekte ve sevdikleri arkadaşları ile beraber keyif almaktadır. Çocuklar faaliyetlere katılım göstermekle beraber bu tip organizasyonlara çok sık katılmaları ve kolay ulaşabilir oldukları için cazipliği azalmıştır. Bazı etkinlikler daha küçük yaştakilere hitap etmesi veya bazılarının resmi içerikte olması sebebiyle çocuklar sıkılmaktadır. Evde tek başına bırakılmayan çocuklar etkinliklere katılmak zorunda kalmaktadır. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi çocuk evlerinde kalan çocuklara düzenlediği toplu organizasyonlar ile çocuklar sadece farklı çocuk evindeki arkadaşlar ile tanışmakta ve onlarla kaynaşmaktadır. Bu sebeple çocuklar farklı ortamda farklı insanlarla iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadır.

Çocuk evi hizmeti, çocuğun kendini keşfetmesi, ilgi ve yeteneklerini öğrenip geliştirmesi, değer ve inanç yargılarını öğrenmesi, toplum içinde nasıl yer alması konularında rehberlik etmektedir. Çocuklar ilgi ve yeteneklerine göre kurslara gitmekte veya yönlendirilmektedir. Ebru kursu, bağlama, gitar kursu, resim kursuna giden çocuklar bulunmaktadır. ÇEKOM yoğun talep olan kurslar açmakta ve çocuklar ev arkadaşlarıyla beraber katılmaktadır. Toplumda bir birey olan çocuk hal ve davranışlarıyla topluma uyumlu olmalıdır. Çocuk, bu uyumu göstermesi için olması gereken davranışı çocuk evinde öğrenmektedir. Çocuk evlerinde apartmanda karşılaştığı komşusu ile selamlaşan, yardıma ihtiyacı olana yardım eden, mahalledeki esnaf ile iletişime geçen, alışverişte, misafirlikte veya gelen misafire karşı nasıl davranacağını bilen çocuklar yetişmektedir. Ama kişiliği ve daha önceki yaşam tecrübesi sebebiyle çekingen, sıkılgan ve güvensiz hissi olan çocuklar da bulunmaktadır.

Çocuklar için toplumda uyması gereken hal ve hareketler öğretilirken bazen çocuklardan fazla beklenti olduğu fark edilmiştir. Bazen çocukların yaşı ve göstereceği davranışlar

unutularak daha fazla olgunluk beklenmektedir. Bir görüşmede bir çocuk yakın bir zamanda gittikleri konseri kızgınlıkla anlatmıştır. Konserde eğlenme hakkı olan çocuk yanında bulunan bakım elemanı tarafından “ *sen L.E Hocanın evinin çocuğusun, ona göre davranmalısın*” şeklinde uyarılmıştır. Yine bir çocuk evi ziyaretinde bir çocuğun kaba şekilde olmasa da nasıl davranması konusunda direktifler gözlemlenmiştir. Koltuk kenarına oturmuş çocuğu uyaran, masada ders çalışan çocuğu misafiri yolcu etmesi için kalkması gerektiğini öğütleyen, dışarı çıkmakta olan çocuğun kıyafetini değiştirmesi için ısrarcı bakım elemanlarına da rastlanmıştır. Bu uyarılar, öğütler ve ısrarlar her ailede karşılaşılabilecek durumlardır ama bunları yaparken çocukların çocuk evinde kalmalarından ötürü iyi çocuk olma zorunda oldukları hissi çocuğa verilmesi garip karşılanmıştır.

Her grup, kurum ve kişiler kendine ait duygu, düşünce ve davranış biçimine sahip birey birtakım tutum geliştirdiği gibi çevresindekilerin de düşünce ve davranışlarına saygı duyulmasını bekler. Bundan hareketle çocuklar da evde onların benimsemeleri ve uymaları gereken düşünce ve davranış yerine onların da fikirlerin alındığı bir düzen oluşturmak isterler. Böyle bir düzene başta yönetmelik çerçevesinde işleyen bir hizmetin ruhuna aykırıdır. Yine de çocukları direkt ilgilendiren konularda onların ne hissettiği ve düşündüğü önemsenmektedir.

Toplu yaşama gereği belli bir düzeni sağlamak için kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle yaygınlaşmış bir hizmet modeli ile çokça korunmaya muhtaç çocuğa hizmet veren bir sistemin kurallar içermesi gayet normaldir. Burada önemli olan oluşturulan kuralların çocukların gelişimini hiçbir yönden olumsuz etkilemeyecek ve çocuklar tarafından da benimsenecek özellikte olmasıdır. Telefon kullanmama, internet erişiminin olmaması, eve giriş çıkış saatleri, gece yatış saati, televizyon izleme saati, eve arkadaş davet edememe veya yatılı davet edememe, başka bir arkadaşının davetlisi olmama, dışarıda arkadaşlarıyla bakım elemanı refakati olmadan görüşememe, tek başına yakın bir markete bile gidememe gibi kuralları çocuklar yasak olarak telaffuz etmişlerdir. Evin kuralı olarak da çocuklar evi düzenli ve temiz kullanma, yataklarını toplama, giysi dolabını düzeltme, ev eşyalarını kırmama, birbirlerine saygılı davranma olarak saymışlardır. Kurallar oluşturulurken çocuklar da dahil edilmektedir ama sonuç olarak karar mercii yetkililerin olsa da çocuklara kuralların gerekçeleri anlatılmaktadır. Çocuklar kuralların varlığından rahatsız olsalar da

niçin olması gerektiğinin ve mantığının farkındadır. Çocukların kuralların var olmasını kabullenişleri izahlarının iyi yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Normal standartlarda dizayn edilmiş ev şartlarında yaşamını sürdüren çocuklar fiziksel anlamda kendilerini iyi hissetmektedir. Kendilerine ait odalarının olması çocukları rahat hissettirmekte ve eve aidiyet duyguları gelişmektedir. Ev ile fiziksel bağ kuran çocuklar aidiyet duygusu ile psikolojik bağları da güçlenmektedir. Çocuklarda aidiyet duygusunun evin fiziksel şartlarıyla pekiştiği göz önündedir. Aidiyet duygusunu geliştirecek diğer bir etmen de bakım elemanları ile kurulan ilişki olmaktadır. Ancak görüşmede aynı bakım elemanlarıyla yaşantılarının devam etmesi yada bakım elemanı değişikliğinde çocukların eve karşı aidiyet duygularının nasıl olduğuna dair bir ipucu ile rastlanılmamıştır. Çocuklar duygusal bağı arkadaşlarıyla da kurmaktadır. Evde muhabbet edecekleri, beraber vakit geçirip eğlenecekleri arkadaşına sahip olan çocuklar zaman geçirdikçe birbirlerini kardeş gibi görmektedir. Yaşam alanları olan eve uyumlarını kolaylaştıran etkenin aynı yaş grubundan kişilerle beraber olmaktır diyebiliriz. Kendi ailesi yanında yaşayan 13-17 yaş grubu çocukların da arkadaş çevresine yöneldiği düşünülmektedir. Çocuklar arkadaş çevresi kurma çabasına girmeden evde hali hazırda beş arkadaşına sahip olmanın avantajına sahiptir. Evlerde çok yönlü özelliklere sahip olan çocuklar ile tanışılmıştır. Her birinin ayrı alanda yeteneği ve ilgisi olan çocuklar diğer arkadaşlarına faydası olmaktadır. Meslek lisesinde yiyecek içecek bölümü öğrencisi E.A, hafta sonu istediği zaman evde yemek hazırlamakta ve okulda öğrendikleri yemek, pasta, börek gibi bir şeyler hazırlayıp arkadaşlarına ikram etmektedir. E.A, kendi yapmakla yetinmeyip arkadaşlarına da yemek yapmayı öğretmekte ve çocuklar birbirlerinden öğrenmekten daha çok hoşlanmaktadır. Evde farklı özellikte, karakterde bir arada olan beş çocuğun birbirlerini olumlu etkileme gücü olduğu kadar olumsuz da etkilemektedir. Çocuklara olumsuz davranışlar bazen cazip gelmekte ve bir çocuğun yapması diğer çocukları da olumsuz durumun içine çekmektedir. Çocuklar, görüşmede olumsuz davranışlara yönelik ceza sisteminden bahsetmemiştir. İstenmeyen davranışların giderilmesi için cezaya başvurulmamaktadır. Ama olumlu davranışların pekiştirilmesi için ödül sisteminden bahsedebiliriz. Okul döneminin bitmesine yakın bir tarihte yapılan ziyarette ev sorumlusu karnesinde başarı gösteren çocuğun tatil için şehir tercihleri sunduğuna şahit olunmuştur. Ev sorumlusu çocuğun iyi olan davranışın ödüllendirileceğini bilmesi gerektiğini, herkese aynı ödül verildiği takdirde hangi davranışın iyi olduğunun bilinmesini engelleyeceğinin altını çizmektedir.

Çocukların bakım elemanları ile ilişkilerinin güçlü olduğu görülmüştür. Bakım elemanlarını anne baba gibi gören çocuklar olsa da bakım elemanlarının kendilerine gösterdikleri sevgi ve ilgiye rağmen kendi anne babasının yerini tutamayacağını söylemişlerdir. Çocukların bakım elemanlarının sevgisi, şefkati, onları koruyup kollaması, samimiyetlerinden şüpheleri yoktur. Çocuklar da onları çok sevmekte, onlarla vakit geçirmekten, onlarla muhabbet etmekten çok memnundur. Bakım elemanları da eve ait işleri çocukların olmadığı zamanlarda tamamlayarak çocuklar evdeyken onlarla oyun oynamaya, sohbet etmeye, onları dinlemeye özen göstermektedir. Çocuklar kendilerini dinleyen ve kendisine değer veren kişilerin var olduğunu görmesi evi ve bakım elemanlarını daha çok benimsemesini sağlamaktadır. Evde farklı üç bakım elemanı profili gören çocuk kimin nöbetinde nasıl davranacağını, kimle nasıl vakit geçireceğinin ayrımını yapmaktadır. Yaşı küçük ve çocukların üzerinde gücünü çok hissettiremeyen bakım elemanları çocukları yönetim konusunda zayıf kalmaktadır. Yaşı ve tecrübesi hatta anne veya baba duygusu olan bakım elemanı nöbetinde çocukların günü daha kontrollü geçmektedir.

Bakım elemanlarının kız evi veya erkek evi olsun mutlaka evde bayan bakım elemanı mevcuttur. Bayan bakım elemanının fitrat gereği anne modeline yakınlığı sebebiyle sevgi, şefkat, merhamet duygularını daha çok vermesi beklenmektedir. Erkek evinde ise çocuklar yaş ve ihtiyaçlarından ötürü erkek bakım elemanının olması olumlu bir durumdur. Erkek bakım elemanları ile ortak ilgi alanları olan çocuklar güzel vakit geçirmektedir. Erkek bakım elemanı ile bayan bakım elemanının nöbetinde çocuklar giyim tarzından, izledikleri Tv programına, muhabbet edilen konudan oynanan oyunlara kadar farklılık olduğunu anlatmışlardır. Erkek evinde iki erkek, bir bayan bakım elemanı olduğu durumda ise bayan bakım elemanının sorumluluğu artmaktadır. Erkek bakım elemanları ile aynı görev dağılımına sahip olsalar da ve erkek bakım elemanları elinden geleni yapsa da bayan bakım elemanından temizlik, yemek, pasta, börek yapma gibi konularda ekstra beklenti olmaktadır. Kız evinde sadece bayan bakım elemanlarının olması çocukların erkek modeli görmemesi eksiklik olarak belirtilmiştir. Bakanlık bu eksikliği çocukların koordinasyon merkezindeki hem bay hem bayan meslek elemanları ile iletişim kurarak giderileceğini sunmuştur. Çocuklar meslek elemanları ile sadece kişilerin uzmanlık konuları sebebiyle muhatap oldukları için çocuklar o kişileri meslek profilleri ile anlamlandırmaktadır.

Çocukların gelecekteki yaşamlarını sürdürecektir bilgi ve beceri kazanımlarını nasıl elde ettikleri gözlemlenmiştir. Çocuklar evde ev işlerine yaş, fiziksel olgunlukları ölçüsünde dahil edilmekte, yatağını toplama, giysi dolabını, kitaplığını düzenleme, odayı havalandırma gibi işleri tek başına yapmaktadır. Hafta sonları her biri toz alma, süpürme, vilada yapma gibi ev temizliğinde iş paylaşımı yapmakta ve yardımlaşma duygularını pekiştirmektedir. Bu işleri bazı çocuklar tertipli ve düzenli bir ev yaşantısına sahip olma gereğinden yaparken, bazı çocuklar da evin kuralı olduğu ve yapılan işler bakım elemanı tarafından kontrol edildiği için yapmaktadır. Evdeki kuşun bakımı ve temizliği, evdeki çiçeklerin bakımı gibi işler yapan çocukların da sorumluluk bilincinin geliştiği fark edilmiştir. Çocuklar evde yaşama dair beceri öğrenirken aynı zamanda da kültürel değerleri de öğrenmektedir. Bir ev sorumlusu çocuğun eve gelen misafirin nasıl ağırlanacağını bilmesi gerektiğini söylemiştir. Misafire hoş geldin diyen, terlik getiren ve diyalog kuran çocuklar görülmüştür ve kahve pişiren, çay ikram eden hem kız hem erkek çocuklarla tanışılmıştır. Sarma saran hatta ani misafir gelme ihtimaline karşı fazla sarma yapıp dolaba koyulacağını bilen çocuklar olması istenmektedir. Ziyaret edildiği gün bir önce kızların sardığı sarma ve bakım elemanın yaptığı kek ikram edilmiştir. Toplumumuzun kültüründe ve aile değerlerinde yemeği topluca yemek güzel vakit geçirmek için bir fırsattır. Hafta sonu görüşme için gidilen evde çocuklar ile öğle yemeği yenme şansı olmuştur. Yemek için masanın hazırlanmasına yardım eden, ekmek almaya giden, masaya ev sorumlusu ile misafiri davet eden çocuklar olmuştur. Yemek sırasında faydalı sohbetlerin yapıldığına, ev ahalisinin birbirleriyle iletişim için o anların fırsat olduğuna şahit olunmuştur. Çocuklar çocuk evi hizmetinden ayrıldıktan sonra bağımsız yaşama ve kendini idare etme vasfında olması beklenmektedir. Toplum içinde yaşama rollerini bilen, esnafla iletişim kuran, mahalle pazarında alışveriş yapan, komşularıyla diyalog kuran, ev içinde yemek hazırlayan, temizlik yapan, ütü yapan, evin düzen ve tertibini kuran bireyler olacaktır. Kazandığı beceriler ile başkasına bağımlı olmayan çocuklar kendi ayakları üzerinde kalmayı başaracaktır.

Çocuk evinde çocuklar arkadaşlarını, bakım elemanlarını benimsedikleri gibi evi de sahiplenmişlerdir. Çocuklar ev eşyaları kullanımına karşı özen göstermekte, eve yeni alınacak bir eşya için tercihlerini sunmakta, evde yapılacak değişikliklere katkı vermekte, eve asılacak tabloyu kendi elleriyle hazırlamaktadır. Evden bahsederken evim diye

bahsetmeleri, tatillerde gönüllülerinin yanına giden çocuklarının evi özlemeleri çocukların evi benimsediklerini açıkça göstermektedir.

Bu niteliksel çalışmada çocukların aile özleminde oldukları, çocuklar mecburiyet hissi ile kaldıkları çocuk evinde anne baba ihtiyaçları dışında her ihtiyaçlarının karşılanmasından dolayı memnun oldukları anlaşılmaktadır. Çocuklara sunulan evin fiziksel şartları, yeme içme, giyim, harçlık, sağlık koşulları, eğitim imkanları ve sosyal faaliyetlerden bahsederken çocuklar kendi ailelerinin yanında olsalar böyle bir şansları olmayacağını bilmektedir. Ailesinin yanına dönme fırsatı olsa çocuklar kendilerine sunulan her imkanı arkasında bırakıp anne babasını tercih edeceği kesin bir şekilde ortadadır. Yapılan çalışma kurum bakımı hizmetinde aile yaşamını yansıtacak en ideal bir model olan çocuk evi hizmetinin faydalı olduğunu ve çocukların iyi bir şekilde yetiştirilmesine olumsuz sonuçlar doğurmadığı ortaya çıkarmıştır. Bu olumlu sonuca rağmen çocukların doğal yaşama hakkı olan ailesinin yanında olması veya bunun mümkün olmadığı durumda aile odaklı hizmetten faydalandırılması için gereken önem verilmesi ve bu yöndeki hizmetlerin geliştirilmesi araştırmada vurgulanmıştır.

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre;

- Başta tüm çocukların korunması özellikle de korunmaya muhtaç durumdaki çocukların korunması hususunda çocuk koruma sistemi etkin olması,
- Her toplumda çocuk koruma sistemleri güncel ve modern bir ortamda yerini alması,
- Toplumun sosyo- ekonomik değişimi, ihmal ve istismarın sonucu olarak çocuk koruma kavramı güncel kalmıştır. Her zaman dezavantajlı gruplar arasında özel bir yere sahip çocukların bakım ve korunması, değer verilmesi, haklarının korunması yönünde çalışmalara önem verilmesi,
- Koruyucu ve Önleyici Hizmetler ile çocuklara ilişkin risklerin önceden fark edilmesi ve risklerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların kurumlar ile işbirliği içinde yapılması,
- Birincil ve öncelikli kurum Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde okuldaki öğretmenlerin şiddet, istismar, bağımlılık, risk tanıma ve yönlendirme gibi eğitimler almasının sağlanması,
- Okulda gençlik ve spor, sosyal hizmetlerin yürütülmesi,

- Toplumun bilinçlenmesi için önleme, ihbar ve koruma amacı taşıyan film, broşür, video hazırlanması,
- Koruyucu ve önleyici hizmetler olarak bilinçli aile, ailede iletişim, çocuk eğitimi ve bakımı gibi eğitim sağlanması ve eğitimlere katılımının artırılması,
- Hızla değişen ve gelişen toplumda bireylerin de ihtiyaçları ve istekleri değişmektedir. Bu değişim göz önünde bulundurularak işlerliği ve erişebilirliği olan programlar geliştirilmesi,
- En önemli ve etkili olan elbette ki çocuğu korunmaya muhtaç yapan sebeplerin zamanında fark edilmesi ve o sebepleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaların yapılmasıdır. Ancak çocuğu korunmaya muhtaçlık duruma getiren sebepler ortadan kaldırılamıyor ise çocuğun sonuçtan asgari ölçüde etkilenmesine zemin hazırlayan adım atılması,
- Çocukların aile odaklı hizmetlerden faydalandırılması,
- Koruyucu Aile ve Evlat Edinme hizmetinin profesyonelleşmesinin sağlanması,
- Koruyucu aile veya evlat edinen ailelere ve çocuklara konuyla ilgili uzman danışmanlık sisteminin yerleştirilmesi,
- Toplumda Koruyucu Aile ve Evlat Edinme hizmetine yönelik bilinci geliştirme ve önyargılarının silinmesi,
- Aile odaklı hizmetlerden hiçbir şekilde yararlanamamış çocukların çocuk evine yerleştirme sürecinde oryantasyonun yapılması,
- Çocuk evine yerleştirme yapılırken uzun süre yetiştirme yurtlarında kalmış çocuklar ile ilk defa koruma altında bulunan çocuğun seçimine dikkat edilmesi,
- Kardeş olan çocukların aynı evde kalmalarının sağlanması, yaş ve cinsiyetlerinden kaynaklı bu mümkün değilse aynı mahallede en yakın apartmandaki başka bir eve yerleştirilmesi,
- Yerleşmiş bir düzeni ve çocuklar arasında uyumu olan bir eve yeni yerleştirilecek çocuğun psikolojik durumunun gözetilmesi,
- Çocuk evine yerleştirilen çocukların kişilik özelliklerinden okuldaki başarı durumlarına kadar titizlikle değerlendirmenin yapılması,
- Psikolojik anlamda özel desteğe ihtiyaç duyan çocuğun eve yerleştirilmesinden önce veya sonra olsun ivedilikle ilgili kişi veya yere yönlendirilerek rehabilite edilmesi ve kazandırılması,

- Daha önce yaşadığı şehirdeki çocuk evine yerleşen çocuklar alışmış oldukları arkadaş çevresinden kopamadığı için ev düzenine adapte olamamaktadır. Buna yönelik o çocuklara rehberlik edilmesi ve yeni yaşamlarına uyum sağlamalarının kolaylaştırılması,
- Çocukların kaldığı evin zaruri haller olmadıkça değiştirilmemesi,
- Buldukları yaş aralıklarına göre yerleştirilen çocukların arasında ağabey ve abla modelinin de seçilmesi,
- Çocuklara yaş ve kişiliklerinin üzerinde sorumluluk üstlenmemesi ve hayata hazırlanması sağlamak adına çocuklarda kaygı oluşturulmaması,
- Çocuklara çocuk evinden yaş sebebiyle ayrıldıktan sonra da onların destekçisi olacağı duygusu verilmesi,
- Her koşulda ve yaşamın her döneminde çocuğunun manevi destekçisi olan aile kurumu gibi çocuk evi hizmetinden ayrılıştan sonra da çocuklara sadece üniversite yaşamı veya işe yerleştirme ile sınırlı kalmadan aile bağına hissettirecek bir sistem geliştirilmeli,
- Üniversiteye devam edilen çocukların takibi yapılması ve aynı yaş grubu ve aynı evdeki arkadaşlarıyla yaşamını devam etmesi için destek verilmesi,
- Çocukların keyif aldığı etkinlikler arasında mahalle arkadaşları ile geçirdikleri zaman dilimi olmasından yola çıkılırsa çocuk evinin bulunduğu konumu güvenli ve çocukları toplumdan izole etmeyen yerlerden seçilmesi,
- Çocuk evinin bulunduğu çevre tarafından benimsenmesi ve güvenliğin sağlanması için bilgilendirme yapılması,
- Toplumun korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunmasına yönelik verilen hizmetlerden doğru şekilde bilgilendirilmesi,
- Toplumun kurum bakımına yönelik olumsuz tutumun giderilerek, çocuk evi hizmetinin en iyi şekilde yürütülmesi için desteklerinin alınması,
- Fiziksel ev ortamı açısından normal bir aile yaşantısı özelliği taşıyan çocuk evlerinin doğallığının devam ettirilmesi,
- Çocuk evlerinde sunulan ev standartları ile çocukların ileriki yaşamlarında elde edecekleri standart arasında uçurum yaşamamaları için ölçülerin gözetilmesi,
- “Çocuk evi” genel bir anlam taşımakta ve bu hizmete ait her detay çocuklara aktarılırken “çocuk evleri” kelime grubu kullanılması çocuğun evi “evim” olarak görmesini ve aidiyet duygusu hissetmesini engellemektedir. Bu sebeple genel bir

sisteme dayansa bile özelde bir eve ait işleyişin resmiyet havasında olmadan çocuğa öğretilmesi,

- Ev gönüllüsü veya çocuk gönüllüsü sisteminin daha sistematik olması,
- Gönüllülerin eve ziyaretlerinin ve çocuklarla ilgilenmelerinin geçici olmasının önüne geçilmesi,
- Çocukların derslerine yardımcı olma konusunda bakım elemanları yetersiz hissetmelerinden dolayı gönüllülerle irtibatın güçlendirilmesi,
- Çocukların eksik olduğu ve takviye gerektiren derslerde gönüllülerin birebir ders anlatımlarının yaygınlaştırılması,
- Çocukların kuralları yasak olarak algılamasının önüne geçmek için belli kuralların çerçevesinin çocuklar ile belirlenmesi ve gerekçeleri ile kuralların benimsenmesinin sağlanması,
- Çocuklar günümüzün çağının gereği olarak gördükleri telefon ve internet kullanma ihtiyacını onlara verecek zararı asgariye indirilerek sunulması,
- Evde kullanılan bilgisayarda ödevlerini yapabilmeleri için bağlantılarda filtre programlar kullanmak şartıyla internet ağının kurulması,
- Çocukların ve bakım elemanlarının medya ve internetin bilinçli kullanılmasına yönelik eğitimlere yönlendirilmesi,
- Çocukların teknoloji bağımlılığı üzerine projelere dahil edilmesi,
- Çocukların etkinliklere yönlendirilirken ilgi, istek ve yaş özelliklerinin dikkate alınması,
- Çocukların ilgi ve yeteneklerine göre kurslara yönlendirilmesi ve iş veya sosyal yaşamlarında katkısı olacak sertifika edinmelerine teşvik edilmesi,
- Çocukların sadece çocuk evinde bulunanlarla etkileşim kurmalarını değil, farklı yerde ve özellikteki kişileri de tanımalarına fırsat verilmesi,
- Belli önlemler ve kontrol çerçevesinde çocukların okul, farklı kurum veya STK'ların gençlere veya çocuklara yönelik düzenlediği faaliyetlere katılımının sağlanması,
- Bakım elemanı ve ev sorumlusunun müdahalesi olmadan veya az müdahalesi ile çocukta sorumluluk ve özgürlük bilincinin bir arada kazandırılması,
- Bakım elemanlarının beş çocuğun her yönden sorumluluğunu alabilecek bilgi ve tecrübeye sahip kişilerden seçilmesi,

- Bakım elamanlarının hem yaş hem eğitimi ile çocukların yeme-içme gibi bakımını yapabilecek ve çocukların eğitimi, duygusal ve psikolojik açıdan yardım edecek özellikte olmasına dikkat edilmesi,
- Personelin ergen psikolojisi, davranış ve iletişim problemlerindeki farkındalıklarını ve istismar gibi konularda uyanıklığının geliştirilmesi,
- Bakım elemanlarının bakanlıktaki ilgili kişilerle irtibatta olması, sorunlarının dinlenmesi ve motive edilmesi,
- Bakım elemanları arasında iletişimin kuvvetlendirilmesi ve koordinenin sağlanması,
- Çocukları evde tek başında bırakmama çabasında olan bakım elemanları aynı gün içinde ev işlerini yönetmenin yanı sıra hastaneye gidecek çocuğa, kursa gidecek başka bir çocuğa refakat etmesi gerekirken aynı zamanda da evde okuldan dönecek başka bir çocuğu karşılaması gerektiği durumlar olmaktadır. Böyle durumlarda bakım elemanına destek olacak kişilerin artırılması,
- Koordinasyon Merkezindeki meslek elemanlarının evde daha çok görünür olmalarının sağlanması,
- Çocukların ihtiyaç duydukları ilgili alanda meslek elemanlarına kolay ulaşabilir olması,
- İlgili çocuk evi hizmetinin işleyiş ve uygulanmasını belli genelge ve yönetmeliklerle çalışma sunan Bakanlık yetkilerinin de sadece idari işlemler ve raporlar ile değil birinci elden gözlemleyen, sahada varlığı hissedilen bir süreç yaşamaları,
- Çocuk evinde kalan ve ailesi olan çocukları aileleri ile görüşmesinin gerçekleştirilmesi,
- Ailelerin çocuklarıyla ilgisizliğinin önüne geçilmesi ve çocuklarıyla görüşmesi için fırsatlar sağlanması,
- Çocukların çocuk evi hizmetinde bulunuyor olmaları onlar için düşünülen nihai bir bakım modeli demek değildir. Çocukların aile yanına döndürülmesi veya aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması çalışmalarına devam edilmesi,
- Çocukların aile yanına döndürülmesi hizmeti çocuk, aile ve personelin çabasıyla yürütüleceği için gerekli koordinasyonun sağlanması ve bakım elamanı ve ilgili personele eğitim verilmesi,
- Ailesi olmayan ve aile yanında dönme şansı olmayan çocukların koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinde faydalandırılması,
- Koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinin toplum tarafından kabul görmesi için kurumlar, STK ve gönüllüler işbirliği ile farkındalık eğitimleri düzenlenmesi,

- Ev gönüllüsü veya çocuk gönüllüsü olanların koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinde yer almasına yönelik teşvik edilmesi,
- Çocukların gelişimine olumlu katkı sağlamaktan uzak bir işleyişi olan yuva ve yurtlarının kapatılmasına gidilmiş ve çocuk evleri hizmeti adı altında yeni bir model ile çocukların bakımı ve korunması sağlanmıştır. Yuva ve yurtların aksine çocuk evlerinde yetişen çocukların toplumla kaynaşmış, kendisi ile barışık ve özgüveni gelişmiş, geleceğe pozitif bakan, hayatta kalma mücadelesi için bilgi ve beceri kazanımı sağlamış bireyler olduğu görülmüştür. Bu olumlu özellikleri kazandıran ve çocukların her yönden gelişmesi için fırsatlar sunan çocuk evi hizmeti nitelikli personeli ve planlı sistemi ile korunmaya muhtaç çocuklar için zaruri durumlar için hizmet vermeye devam etmesi,
- Ama bu hizmetin nihai bir hedef olmadığı düşüncesiyle asıl olan çocuğun ailesi yanında kalmasına yönelik çalışmaların veya bunun mümkün olmadığı durumlarda çocuğun aile odaklı hizmetten yararlandırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile Bakanlığı, (2014). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Projesi Araştırma Sonuç Raporu*. Ankara: Özel Ofset.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013). *Ulusal Çocuk Hakları Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017*. Ankara.
- Aktaş, A. M. (2006). *Aile İçi Şiddet*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Aktaş, A. M. (2013). *Ben ve Ailem*. Konya: Atlas Akademi Yayınevi.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Altan, Ö. Z. (2004). *Sosyal Politika Dersleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, G., & Kabasakal, Z. (2013). Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Ana- Baba Tutumları. *Turkish Studies*, 40.
- Atauz, S., & Özateş, Ö. S. (2011). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (2), 102.
- Aydoğan, Y. (2006). Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi. *Aile ve Toplum*, 2 (10), 27-33.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö. & Ünal, S. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolüne Yönelik Görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 2014.
- Balo, Y. S. (2013). *Çocuk Koruma Hukuku*. Ankara: Seçkşn Yayıncılık.
- Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Başer, V. (2006). Ailenin Korunması ve Desteklenmesinde ve Aile İlgili Sosyal Hizmetlerde Uygulamalı Sosyolojinin Katkı ve İşlevleri. *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı*. Antalya: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Bedel, A. & Arı, R. (2011). Kişilerarası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Yapıcı Problem Çözme ve Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (4), 8.

Beter, Ö. (2010). *Türkiye'de ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

Bıyıklı, L. (1995). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4-7.

Browne, K. (2005). Young Children in Institutional Care in Europe. *Early Childhood Matters*, 18.

Bütün, M. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri: Farklı Ülke Uygulamaları*. Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Canatan, K. & Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Pınar Yayınları.

Carter, R. (2005). *Family Matters: A study of Institutional Childcare in Central and Eastern Europe and The Former Soviet Union*. London:

www.everychild.org.uk/reports.php. adresinden 15 Kasım 2016'da alınmıştır.

Cılga, İ. (1989). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Sorunları ve Yetiştirme Yurtları*. Ankara: T.C Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı.

Cılga, İ. (2001). Ekonomik Kriz ve Aile. *I.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi..

Csaky, C. (2009). *Keeping Children Out Of Harmful Institutions*. London: Save the Children.

Çelen, N., Küçüksümbül, N., Ay, T., Bal, S., Biliz, T., Özdemir, F., Sayın, S., Seyhan, Y., Taş, S., Tok, Ö., Uzunoğlu, M. & Yüksel, R. (1995). 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı. *2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleşmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*. Ankara: Sosyal hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını.

Çiftçi, E.G. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5 (19), 54-64.

Çoban, A. İ. (2014). Çocuk İhmal-İstismarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2013 Kocaeli, Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması "Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı"*. Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayını.

Çopur, Z. & Erkal, S. (2013). Aile Politikalarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Aile ve Sosyal Politikalar Zirvesi Bildiriler*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını.

Doğan, İ. (2000). *Akıllı Küçük*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Duman, N. (2001). Aileye Yönelik Hizmetler İçinde Aile Tedavisinin Önemi. *I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Elmacı, D. (2010). Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8 (4), 952.

Erbay, E. (2011). *Türkiye'de Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve İzlemeye Yönelik Uygulamaların Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi , Ankara.

Erdal, L. (2014). Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 173.

Erkan, G. (1995). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma. Ankara.

Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınevi.

Gölcüklü, F. (1970). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. İstanbul: İktisadi Araştırma Vakfı.

Gümüş, N. (2014). *Çocuk Evlerinde Bulunan Kız Çocuklarının Sosyalizasyonu Üzerine Niteliksel Bir Araştırma: Tekirdağ İli Örneği*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Gündem: Çocuk Türkiye Çocuk Politikası Çalıştay Sonuçları, (2009). Ankara, Çocuk Hakları Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği Yayınları.

Han, M. (2009). Çocukları Korumak. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 1.

İnceer, B. (2004). Koruma Altındaki Çocuk Bakımının Çağdaştırılması- Barbaros Çocuk Köyü Örneği. *Koruma Altındaki Çocuklar-Prof.Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No:IX.

Kahraman, A. B., Tunçdemir, N. O., Kekillioğlu, A., Özcan, A. & Kahraman, L. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 32.

Kaplan, H. (2016). *Çocuk Evlerinde Uygulanan Dini Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği*. Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Karacık, S. (2001). Türkiye'de Aile Hizmetlerinin Geleceği: Beklentiler, Hedefler. *I.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Karahan, F. (2007). *Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Karataş, K. & Acar, Y. B. (2011). Aile Destek Hizmetlerinde Kalite Standardı Geliştirme. *Aile ve Toplum*, 10.

Karatay, A. & Kılıç, S. (2014). Çocuk Koruma Sistemi: İstanbul Örneği Üzerinden Bir Vaka Tartışması. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2013 Kocaeli, Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması " Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı"*. Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayını.

Kesen, N. F., Karakuş, Ö. & Deniz, M. (2012). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Çocukların Kuruluş Geliş Nedenlerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 125.

Koç, E. (2004). Düşlerini Arayan Çocuklar. *Koruma Altındaki Çocuklar-Prof.Dr.Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Korunmaya Muhtaç Çocuklar Çalışma Grubu Raporu -Korunmaya Muhtaç Çocuklara Verilen Hizmet Modellerinden Kurum Bakımı. (1995). *4.Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı*.

Koruyucu Aile Hizmeti Çalışma Grubu Raporu. (1995). *4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı*,. Ankara.

Koşar, N. (2001). Türkiye'de Aile Hizmetlerinin Geleceği:Beklentiler,Hedefler Dördüncü Konuşması. *1.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Koşar, N. G. (1987). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi* , 5 (1), 69-74.

Koşay, A. (2013). *Çocuk Yuvasında ve Çocuk Evinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar İle Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitim ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Kulaksızoğlu, A., Aydın, O. & Bilgin, H. (1996). Çocuklar İçin Uygun Yaşama Ortamları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 135.

Mandell, B. R. (2006). Caregiving: A special Section Foster Care. *New Politics*, 20.

Mangır, M. & Aral, N. (1990). *Türk Ailesi ve Çocuk Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.

Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar II*. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.

Nirun, N. (1994). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Öngen, B. & Aytaç, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 13.

Özbesler, C. (2004). *Bir Yetiştirme Yurdu Gencinin İzleminde Sosyal Hizmet Uygulamasına Bir Örnek* . *Koruma Altındaki Çocuklar Koruma Altındaki Çocuklar-Prof.Dr. Mualla Öztürk anısına XVII. Sempozyum Sunumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No:IX .

Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 86-94.

Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-2 Önleme ve Rehabilitasyon*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Russel, B. (1960). Aile ve Çocuk Refahı Programı. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 1(1), 14.

Salim, M. (2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Schene, P. A. (1998). Past, Present and Future Roles of Child Protective Services. *The Future of Children*, 23.

Serdar, A. B. (2014). Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Sosyal Politika. A. Tokol, & Y. Alper içinde, *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Şenocak, H. (2006). *"Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri"* Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi 51.Kitap. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.

Şirin, M. R. (2012). *Dersimiz Çocuk*. İstanbul: İz yayıncılık.

UNICEF (2012). *Türkiye'de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi*.

Üçüncü, Y. (2001). 1. Ulusal aile hizmetleri sempozyumu, 2001, Yusuf üçüncü, Aile içi ilişkiler. *I.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Ünal, V. (2015). Düünden Bugüne Kütürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish*, 10 (6), 875-882.

Üstün, E. & Akman, B. (2002). Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 231.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansı Dergisi*, (35), 29-56

Yalçın, A. (2011). *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi*, Afyonkarahisar Örneği.

Yaşar, Ö. & Dağdelen, N. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 201-219.

Yavuz, C. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile ve Eğitim Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Yavuzer, H. (2012). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (18), 500-506.

Yazıcı, E. (2013). *Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı Doktora Tezi, İzmir.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Ş. (2013). *Çocuk Evinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.

Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Sosyal Çalışmada Gereksinim Kavramı ve Çocuk Refahı Sisteminde Gereksinim Temelli Politikalar. *Aile ve Toplum*, 54.

Yolcuoğlu, İ. G. (2013). Çocukları Çocuk Koruma Sistemine Giren Ailelerle, Benzer Sosyal Çevrede Yaşamalarına Karşın Çocukları için ÇKS'ye Müracaatçı Olmayan Ailelerin Sosyal Destek Açısından Karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23 (1), 90-105.

Yolcuoğlu, İ.G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 5 (18), 3-13.

Yörükoğlu, A. (2004). Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları. *Koruma Altındaki Çocuklar- Prof.Dr. Mualla Öztürk anısına XVII. Sempozyum Sunumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

cocukhaklari.barobirlik.org.tr. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf, adresinden 14 Şubat 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/Sed%20Y%C3%B6netmelik%20.pdf>, adresinden 20 Ocak 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bda5369dc316585c0e03/4.5.633.pdf>, adresinden 25 Ocak 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Bakım Kuruluşlarında Güvenlik Kamerası Sistemi Kurulumu ve Kullanımı Hakkında Genelge:

http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/54f6bfa2369dc5214cf853fb/guvenlik_kamerasi_2016_05.pdf, adresinden 13 Ekim 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/551a45fa369dc55b641a17a4/ÇODEM%20YÖNETMELİK%20RESMİ%20GAZETE.pdf>, adresinden 28 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Evleri ödenek miktarları:
<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular/cocuk-evleri-koordinasyon-merkezlerinin-dikkatine-2017>, adresinden 27 Mart 2017'de alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları hakkında Yönetmelik:
http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/cocukevleri_calismaesaslari.pdf, 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge:
http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/54f6bfa2369dc5214cf853fb/cocuk_evleri_calisma_usul_ve_esaslari_hakkinda_yonetmeligin_uygulanmasi_hakkinda_genelge_2.pdf, 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/bakim-hizmetleri-daire-bsk>, adresinden 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Hizmeti Genel Müdürlüğü Evlat Edinme Hizmeti:
<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar>, adresinden 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü İstatistik Verileri:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2899369dc318044059c3/2016.pdf>, adresinden 27 Ocak 2017'de alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Mevzuat/Kanunlar, 2709 sayılı T.C Anayasası:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.2709-20100707.pdf>, adresinden 14 Şubat 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Hizmetleri Koruyucu Aile Hizmeti Yönetmeliği:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/KORUYUCU%20Aile%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi%20.pdf>, adresinden 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk Koruma Kanunu:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.5395.pdf>, adresinden 13 Şubat 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (MÜLGA Resmi Gazete Tarihi: 29.03.2015 Resmi Gazete Sayısı: 29310):
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/Çocuk%20ve%20Gençlik%20Merkezleri%20Yönetmeliği.pdf>, adresinden 28 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri İle Bakım Ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (MÜLGA Resmi Gazete Tarihi: 29.03.2015 Resmi Gazete Sayısı: 29310):
http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/koruma_bakim_ve_rehabilitasyon_merkezleri_ile_bakim_ve_sosyal_rehabilitasyon_merkezleri_yonetmeliği.pdf, adresinden 28 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Koruyucu ve Önleyici Hizmetler:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler-dbsk>, adresinden 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Sosyal Hizmetler Kanunu:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.2828.pdf>, adresinden 13 Şubat 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. Türk Medeni Kanunu:
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/mevzuat/kanunlar>, adresinden 20 Nisan 2016'da alınmıştır.

cocukhizmetleri.aile.gov.tr. <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/haberler/gururlandiran-ucunculuk>, adresinden 27 Şubat 2017'de alınmıştır.

hurriyet.com.tr. http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/van-haberleri/mudur-isik-cocuk-evlerini-anlatti_235716/, adresinden 25 Haziran 2016'da alınmıştır.

milliyet.com.tr. Evde yetişen çocukların hayalleri bile değişiyor:
<http://www.milliyet.com.tr/-evde-yetisen-cocuklarin-hayalleri/pazar/haberdetay/>, adresinden 19 Şubat 2017'de alınmıştır.

tbbm.gov.tr. Türk Medeni Kanunu: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, adresinden 13 Mart 2016'da alınmıştır.

unicef.org. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html, adresinden 15 Mart 2016'da alınmıştır.

EKLER

EK-A. Çocuklarla Yapılan Görüşme Formu

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR: ANKARA ÇOCUK EVLERİ ÜZERİNE
NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

Çalışma Hakkında Bilgilendirme

Kim olduğumuz konusunda tanışılarak görüşmenin ne amaç ile yapıldığı, nasıl yol izleneceği, görüşmenin yaklaşık süresi ile ilgili bilgilendirme yapılacaktır.

Görüşme Tarihi:

Görüşme Yapılan Yer:

BİRİNCİ BÖLÜM

Katılımcı profilini çıkarmak için yaş, eğitim durumu, kurum bakımı altında kalma süresi, daha önce herhangi bakım hizmetinden yararlanıp yararlanmadığı gibi sorular sohbet havasında yönlendirilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

Çocuk evi ortamının çocuklar tarafından nasıl algılandığı ve evdeki günlük yaşamına dair sorulara cevap aranacaktır.

- Bana bir günün nasıl geçiyor, anlatır mısın? Neler yaparsın?
- Burada mutlu musun? Seni mutlu eden şeyler nelerdir? Burada neler olmasını isterdin?
- Burası aile ortamına benziyor mu? Neler benzer, neler farklı?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çocuk evinde genel yaşam, çocuklara sunulan sosyal, kültürel imkanların yanı sıra çocukların üstlendikleri sorumlulukları açığa çıkarmaya yönelik sorular yer alacaktır. Ayrıca komşuluk ilişkileri ile çocukların ev dışındaki iletişim kanallarının nasıl olduğuna dair sorular da sorulacaktır.

- Evde hangi tür yapılan etkinlikler mutlu ediyor? Düzenlenen etkinlik/ faaliyetlerin hangilerine katıldın?
- Hangi tür sorumluluklar almanız isteniyor? Ne tür sorumluluklar almak isterdin?
- Kuralların olduğunu düşünüyor musun? Kurallarla yaşamak senin için ne ifade ediyor?
- Ev ortamında hangi konularda görüşün alınıyor?
- Komşuluk ilişkilerinden bahsedebilir misin?
- Ev dışında görüşme imkanın olan kişiler kimlerdir? Neler yaparsın?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çocukların bakım elemanlarıyla ilişkilerinin nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılacaktır.

- Bakım elemanlarıyla aran nasıl? İyi anlaşıyor musun?
- Bakım elemanları ile yapmaktan hoşlandığın şeyler nelerdir?
- Bakım elemanlarından öğrendiğin iş ve beceriler nelerdir?

EK-B. Bakanlık Düzeyinde Yapılan Görüşme Formu

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR: ANKARA ÇOCUK EVLERİ ÜZERİNE
NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

Çalışma Hakkında Bilgilendirme

Kim olduğumuz konusunda tanışılarak görüşmenin ne amaç ile yapıldığı, nasıl yol izleneceği, görüşmenin yaklaşık süresi ile ilgili bilgilendirme yapılacaktır.

Görüşme Tarihi:

Görüşme Yapılan Yer:

BİRİNCİ BÖLÜM

Katılımcı profilini çıkarmak için yaş, eğitim durumu, medeni hal, kurum çalışma tecrübesi gibi kişisel sorular yönlendirilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

Çocuk evi hizmetine genel bakışın ne olduğu ve bu hizmete dair genel değerlendirme yapmaya yönelik sorular ilgili kişilere yönlendirilecektir.

Bakanlık Yetkilisine yöneltilecek sorular:

- Çocuk evleri hizmetine geçiş sürecini ve amacını anlatır mısınız?
- Çocuk evleri hizmeti algısı ve bilgisi toplum tarafından nasıl görülmektedir?
- Çocuk evlerinin konum olarak belirlenmesi ve evlere yerleştirilen çocukların seçiminde karşılaşılan sorun ve çözümler nelerdir?
- Personeli nicelik ve nitelik açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Hizmetin niteliği için yapılan/yapılacak çalışmalar nelerdir?
- Bakım elemanlarının özellikle kız evlerinde sadece bayanlardan oluşması çocukların öğrenecekleri diğer rollere bakış açısını nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
- Çocuk evlerinin yaygınlaşması yönündeki çalışmalardan bahseder misiniz?

Bakım elemanlarına yöneltilecek sorular:

- Çocuklara ve ev işleyişine yönelik sorumluluklarınızdan bahseder misiniz?
- Sorumlulukları yerine getirirken karşılaştığı problemler nelerdir? Nasıl bir çözüm yolu izliyorsunuz?
- Mesleki ve kişisel olarak sizi geliştirecek hangi alanlarda çalışmalara katılıyorsunuz?
- Çocuklar ev düzeni ve ortamına hangi tür uyum ve uyumsuzluk gösteriyorlar?
- Çocukların gelişimi için bu hizmette olumlu/ olumsuz gördüğünüz durumlar nelerdir?

EK-C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Alınan İzin Belgeleri

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIğI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-50354
Konu : Veri Toplama (Derya KETEN)

18/04/2016

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06/04/2016 tarihli ve 46184 sayılı yazısı ile Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Derya KETEN'in "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma" konulu çalışmasını Ankara İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06/04/2016 tarihli ve 46184 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın 30/10/2016 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerine özen gösterilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük ve gizlilik esaslı çerçevesinde araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunda;

Olurlarımıza arz ederim.

Mustafa DURMUŞ
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı

O L U R
18/04/2016

Mustafa KARAMAN
Müsteşar Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (p8DyP4-a+OfQ1-9WDg8P-OEqy5e-DTYMgms8) kodunu yazınız.

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-52664
Konu : Veri Toplama (Derya KETEN)

22/04/2016

ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06/04/2016 tarihli ve 46184 sayılı yazısı ile Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Derya KETEN'in "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma" konulu çalışmasını Ankara İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.
Söz konusu talep doğrultusunda alınan Makam Onayı yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mustafa DURMUŞ
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Onay (1)

DAĞITIM :

Gereği:

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörlüğü(Sosyal Bilimler Enstitüsü) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

Bilgi:

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (YGMaWA-HvzYhh-rNVqXS-BVAv71-J+Kx0q7g) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
Telefon No: (312)705 57 00 Faks No: (312)705 57 57
e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim>

Bilgi için: Cemalettin ULUPFER
Sosyal Çalışmacı
Telefon No: (312)705 57 30

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-52664
Konu : Veri Toplama (Derya KETEN)

22/04/2016

ANKARA VALİLİĞİNE
(Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06/04/2016 tarihli ve 46184 sayılı yazısı ile Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Derya KETEN'in "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma" konulu çalışmasını Ankara İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talep doğrultusunda alınan Makam Onayı yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mustafa DURMUŞ
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Onay (1)

DAĞITIM :

Gereği: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörlüğü(Sosyal Bilimler Enstitüsü) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Bilgi: Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin ashını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (YGmAwA-HvzYhh-rNVqXS-BVAv71-J+Kxoq7g) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
Telefon No: (312)705 57 00 Faks No: (312)705 57 57
e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim>

Bilgi için: Cemalettin ULUFER
Sosyal Çalışmacı
Telefon No: (312)705 57 30

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Sayı : 65097260-605.01-36111
Konu : Veri Toplama (Derya KETEN)

27/04/2016

ÇOCUK EVLERİ KOORDİNASYON MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Derya KETEN, "Korumaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma" konulu araştırmasını Müdürlüğünüzde gerçekleştirebilmesi 18/04/2016 tarih ve 73595336-605.01-50354 sayılı Müsteşarlık Onayı ile Uygun Görülmüştür.

Söz konusu araştırmanın meslek elemanları refakatinde, gönüllülük esası çerçevesinde, özel hayatın gizliliğine riayet edilerek, Müdürlüğünüz denetiminde uygun görülecek bir mekan da ve ses-görüntü kaydı alınmaksızın, onları psikolojik olarak olumsuz etkileyebilecek, şahsi deneyimlerine ilişkin bilgi talebi içeren sorulara yer verilmemesi, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve bir örneğinin İl Müdürlüğümüze gönderilmesi koşulları hususunda gereğini rica ederim.

Fatih KOCUR
İl Müdür a.
İl Müdür Yardımcısı

EK :
Müsteşarlık Onayı

27/04/2016 Şube Müdür V. : Alper TERZİOĞLU

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (szBA01-Im8H7P-Bfv2Z2-9twYCN-DAaVklQD) kodunu yazınız.

Bilgi için: Hayri BAŞER
Telefon No: Faks No: 0312 418 66 62 - 1152 Bilgisayar İşletmeni
e-Posta: İnternet Adresi: www.aile.gov.tr

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-52664
Konu : Veri Toplama (Derya KETEN)

22/04/2016

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06/04/2016 tarihli ve 46184 sayılı yazısı ile Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Derya KETEN'in "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma" konulu çalışmasını Ankara İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talep doğrultusunda alınan Makam Onayı yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mustafa DURMUŞ
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Onay (1)

DAĞITIM :
Gereği:

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörlüğü (Sosyal Bilimler Enstitüsü) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Bilgi:

Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (YGmAwA-HvzYhh-rNVqXS-BVAv71-J+Kx0q7g) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
Telefon No: (312)705 57 00 Faks No: (312)705 57 57
e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim>

Bilgi için: Cemalettin ULUFER
Sosyal Çalışmacı
Telefon No: (312)705 57 30